صكدا من الاهل

הצֹפה

ב"ה, יום שישי ד' בתשרי תשנ"ה (9.9.1994) • שנה נ"ז • גליון 16623 • המחיר: 4.85 ש"ח, כולל מע"מ ★ מייסד ועורך ראשון: הרב מאיר בר־אילן ז"ל ★ עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל־המזרחי

היום	ששי	פרשת וילך שבת
הפרק	דבה"י ב ג-ד	דבה"י ב, ה-ו
המשנה	שקלים ז, ז-ח; שקלים ח, א	שקלים ח, ב-ג
הדף - בבלי	בבא מציעא פ	בבא מציעא פא
· ירושלמי	ר"ה א	ר"ה ב
הלכה	שו"ע נג, ח-י	שו"ע נג, יא-יג
רמב"ם	שופר ג-ה	שופר ו-ח
זריחה	5.15	5.16
שקיעה	5.56	5.55
סוף זמן ק"ש	7.39	7.39

אולם ניסל
אולם לשמחות ולאירועים
ושרותי קייטרינג לכל מקום
קידוש וארוחות שבת • גלאט כשר בלבד
לנו הסוכה הגדולה ב...
רח' ר' טרפון 1 פינת ר' עקיבא בני־ברק
טלפון: באולם 5707276 בבית: 03-6187326

תחזית מזג האויר
מעונן חלקית עד בהיר. התחממות קלה.
תשקיף לשבת: דומה
הטמפרטורות: ירושלים 19–32, רמת־הגולן 19–31, הרי הגליל 18–30, חיפה 23–31, עפולה 24–34, תל־אביב 22–31, שכם 21–32, אריאל 21–32, נתב"ג 22–34, עזה 23–30, באר־שבע 21–34, סדום 29–38, אילת 27–40 מעלות.

הרדה בעם לעתיד הגולן

ראש הממשלה הציג אתמול תוכנית לנסיגה מרמת־הגולן: תחילה נסיגה "סמלית", אחר־כך שלוש שנים לבחינת הנורמליזציה ביחסים עם סוריה – ולאחריהן נסיגה מהגולן • כריסטופר ממהר לשוב למזה"ת – יגיע מיד לאחר יום־כיפור • חרדה בקרב המתיישבים ברמה וחלקים נרחבים בעם • סיעות האופוזיציה תובעות לזמן כינוס חירום של מליאת הכנסת

מאת סופרנו המדיני רשאול שיף סופר הצופה

ראשי סיעות האופוזיציה בישיבתם אתמול, החליטו לדרוש את השבקנה המיידית של מגרת הקיץ של הכנסת והירדוש ישיבתיה המיידית כדי לאשר הגשת הצעות אי אמון בממשלה, והגשת הצעות חוק בנושא זה. זאת בעקבות הידיעות העקשניות הרווחות, כי ראש הממשלה יצחק רבין, נמצא במשא ומתן מתקדם עם הסורים בדבר נסיגה כוללת מרמת הגולן.

בישיבת ראשי האופוזיציה, השתתפו יו"ד הליכוד ח"כ ביבי נתניהו וח"כ אליהו בן אלישר, ראש המפד"ל ח"כ זבולון המר, ראש צומת רפאל איתן, נציג מולדת ויהודה הראל נציג התיישבות בגולן וכן מזכ"ל מועצת יש"ע אורי אריאל.

במהלך הישיבה סקר יהודה הראל את הפעולות הצפויות של תושבי הגולן בעתיד הקרוב והיוזח כי התקיימו מספר אירועים שהתמקדו בעיקר בגמלא.

ראש המפד"ל ח"כ זבולון המר, אמר כי תהיה זו טעות לקיים פעילות באיזור רמת הגולן בלבד, וקרא להגברת הפעילות נגד הנסיגה מן הגולן בערים הגדולות.

הצעתו התקבלה על ידי ראשי סיעות האופוזיציה.

ראשי האופוזיציה החליטו עוד לתמוך בפעילות של קבוצת השבע במפלגת העבודה ויתנו להם גיבוי פרלמנטרי לגבי הצעות החוק שיגישו בעניין הגולן.

שבעת חברי הכנסת מהעבודה, השוללים נסיגה מרמת הגולן, מתכוונים להגיש הצעת חוק שעניינה שרק 70 חברי כנסת יוכלו לקבל החלטה על נסיגה כללית

(סוף בעמוד 2)

חייל צה"ל נהרג ואחר נפצע בחילופי אש קשים בדרום לבנון

הלוויתו של סמל אוהד נסים הי"ד תיערך היום באשדוד

מאת בני שוקרון, כתבנו הצבאי ועתיים

חייל צה"ל, סמל אוהד ניסים, בן 20 מאשדוד, נהרג אתמול וחייל נוסף נפצע במהלך חילופי אש שהתנהלו באיזור הגיזרה מלופה שבגיזרה המרכזית בדרום לבנון, בין מחבלים של החיזבאללה לחיילי צה"ל.

סופרנו מציין, שלעבר כוח צה"ל שהיה בפעילות מבצעית בגיזרה המרכזית של איזור הביטחון בדרום לבנון נורתה אש טילים ופצצות מרגמה. כתוצאה מן הירי נהרג סמל ניסים וחייל נוסף נפצע באורח קל. הפצוע הועבר במסוק לבית החולים רמב"ם בחיפה.

במקביל ידו המחבלים פצצות מרגמה לעבר מוצב נוסף של צה"ל באותה הגיזרה וכן כיצעו ירי מרגמות לעבר מוצבי צד"ל וכן מספר רב של טילי סאגר.

חיילי צה"ל וצד"ל השיבו באש ארטילרית. חילופי האש בדרום לבנון התנהלו לסירוגין במשך כמה שעות, כאשר המחבלים תוקפים את המוצבים מטווחים קצרים מאד. תגבורות של צה"ל ומסוקי חיל האוויר הוזעקו למקום ופעלו כנגד המחבלים התוקפים.

אלוף פיקוד צפון יצחק מרדכי קיים תחקיר ראשוני של האירוע והורה על המשך הסריקות במגמה ללכוד את המחבלים שהשתתפו בפעולה.

סופרנו מציין, כי אנשי החיזבאללה אימצו באחרונה שיטת פעולה חדשה בדרום לבנון – תקיפה של מספר מטרות בו זמנית, באמצעי לחימה מגוונים, תוך שיתוף מספר גדול של מחבלים במתקפה. זאת, בניגוד לעבר, כאשר המחבלים שלחו חוליות קטנות בעיקר למשימות מארב נגד כוחות נעים של צה"ל וצד"ל.

כמו כן, בשיטת הפעולה "החדשה", פועלים המחבלים באור יום – בשעות הצהריים – ולא נזקקים דווקא לשעות החשיכה, נתון המלמד על רמת התעוזה של המבצעים.

מדרום לבנון נמסר, כי באיזור שורר מתח רב בעקבות ארועי היום.

מיוניפי"ל נמסר על הזרמת תגבורות אל תוך איזור הבטחון ועל חילופי אש גם בין צד"ל למחבלים בגיזרה המערבית.

על פרטי התקרית שמע כתב עתי"ם שלמה חדד מסגן אלוף נועם מפקד הגדוד. "הגדוד שלנו בלבנון מבצע פעילות רחבה ואינטנסיבית.

אחד הכוחות שהיה בפעילות באיזור תאלוסה התקף מכלי סאגר ומרגמות. הכוח הגיב באש והילך את עצמו. מירי המחבלים נפצע אנושות הצובש סמל אוהד נסים ונפצע חייל נוסף. הועקו למקום כוחות כדי שיטפלו מיידו" אמר המחבלים", סיפר. מתחקיר ראשוני של צה"ל עולה, כי הירי בוצע מכפר מג'דל סלים, כפר שאנשים שהושבו בכל הנראה שיתפו פעולה עם המחבלים.

סגן אלוף נועם ציין עוד, כי הירי של המחבלים היה מטווח רחוק וכוח צה"ל המתורגל פעל בסדר גמור. עם זאת, בעקבות האירוע יש צורך להשתפר ברמה הנקטית כדי לא להיות מופתעים בכמגש דומה עם מחבלים. הקצין ציין עוד, כי גדודו שילם מחיר כבד וכי זה ההרוג השני של הגדוד בחודשים האחרונים. לדבריו ישנה מוטיבציה רבה בקרב הלוחמים לבצע את הפעילות, בהבנה כי המחבלים ינסו לערער את בטחון יישובי גבול הצפון ואת איזור הבטחון בתקופת החגים.

"מדובר במלחמה מורכבת שבה מוכרחים לתת תשובות הרשנירות מרי יום ביומו ולמנוע פגיעה בחיילי צה"ל", אמר המג"ד.

אבל כבד ירד אמש על בית משפחת נסים ברחוב הדולפין 1 באשדוד, עם היוודע דבר נפילתו של הבן סמל אוהד בן 20 ז"ל בפיגוע בלבנון.

אל בית המשפחה הגיעו רבים מבני המשפחה והחברים. האב, איציק בן 50, עובד במפעל אלת"א והאם אביבה, מורה, התקשו לעכל את האסון שנחת עליהם כרעם. רכונים ודמעות בעיניהם ישבו ולא הוציאו הגה מפיהם. סירבו לדבר.

אוהד ז"ל למד בבית הספר היסודי "דעים" בקרית איזור מנוריד ולאחר מכן בבית ספר תיכון מקיף ד' באשדוד, וכבר בבר למד מספר שנים משחק בתיאטרון הבימה.

אוהד היה הקטן מבין שלושת בני משפחת נסים. שני אחיו הגדולים גיל בן 26 רז בן 25.

הלווייתו של סמל אוהד נסים, שנהרג בידי מחבלים בדרום לבנון, תתקיים היום בשעה 11 לפני הצהריים בחלקה הצבאית של בית העלמין באשדוד.

בקשה למתן צו לפירוק עמותת התחיה "ברית נאמני ארץ ישראל", הוגשה אתמול לבית המשפט המחוזי בתל־אביב על ידי חברת "בזק".

"בזק" טוענת כי עמותת "התחיה" חייבת לה 36 אלף ש"ח בשל אי פרעון חובות עבור השימוש בטלפונים שבמשרדי העמותה בתל אביב.

הדלקת נרות		
	ער"ש	מוצ"ש
ירושלים	5.17	6.30
תל־אביב	5.35	6.32
חיפה	5.28	6.31
באר־שבע	5.33	6.30
אילת	5.33	6.30

די לסבל הנורא
ראה עמוד אחרון

"קולו נעים"
– לשירות בתי הכנסת
גם ברגע האחרון נפנה אליכם חזן מתאים
טלפון משה 03-9362736
גזור ושמור

המפד"ל: להכריז בהסכמה על בחירות חדשות

ח"כ זבולון המר מביע חשש מפני מהלכים נסתרים ונמהרים של הממשלה, שסופם מרקחת מרורים שתכלול נסיגה מלאה מהגולן

המפד"ל תתמוך בכל יוזמת חקיקה, שתחזק את האחיזה הישראלית והבטחונית ברמת הגולן.

מנהיג המפד"ל, ח"כ זבולון המר, מביע חשש כבד מפני מהלכים נסתרים ונמהרים של הממשלה – שסופם מרקחת מרורים שתכלול נסיגה מלאה מן הגולן, הורדת ישובים והפקרת בטחונם של תושבי אצבע הגליל לחסדי הסורים.

לפני כמחצית השנה הגישו ח"כ הרב יצחק לוי מהמפד"ל ועוזי לנדאו מהליכוד הצעת תיקון לחוק, שתכליתה לשריין את חוק רמת הגולן ברוב של 80 ח"כים.

היה זה ערב צאתו של ראש הממשלה לשליחות מדינית בארה"ב ומזכ"ל המפד"ל, ח"כ הרב יצחק לוי, גרס כבר אז, כי על רקע מגמותיה המדיניות של ממשלת ישראל, ראוי שהכנסת תגלה נחישות ביחס לרמת הגולן ותשריין את חוק הריבונות כפי המתבטאת שהתקבלה לגבי חוק ירושלים.

חברי שדולת רמת הגולן, בראשות ח"כ אביגדור קהלני, נסוגו בהם ברגע האחרון מתמיכה בחוק, בלחצו של ראש הממשלה ותחת איומי סיעתם, וההצעה נגנזה.

עתה מברכת המפד"ל על חידוש היוזמה של ח"כי "העבודה" לתמוך בתיקונים המוצעים.

ח"כ זבולון המר אומר, כי על רקע ערפילי המצב המדיני, אין טוב יותר מאשר להכריז, בהסכמה, על בחירות חדשות – בכך ייתנו ביטוי לרחשי לב העם ויותרו קודים אדומים לטריניותה של הממשלה.

אש"ף פתח בהכנות חד־צדדיות לבחירות בשטחים

ראש מחלקת המשא ומתן של אש"ף, חבר הרשות הפלסטינית, למתח בהכנות לקראת בחירות בשטחים. בין היתר מדובר בפתיחת משרדים, בהכנת רשימות בוחרים, בהנפקת כרטיסי הצבעה ועוד.

מדובר כנראה בניסיון ללחוץ על ישראל, שכן הפלסטינים טוענים כי ישראל "מושכת את הבחירות".

לטענתם, ישראל לא מסרה את רשימות מירשם האוכלוסין כפי שדרשו הפלסטינים. (ע)

נופש סוכות
בישיבת ההסדר שבמעלות
★ תנאים מעולים ★
מחירים מפתיעים
פרטים 04-976281
04-979708 04-972790
בערב 04-978173

ערפאת נפגש עם בכירי חמאס בעזה

ראש אש"ף יאסר ערפאת נפגש אתמול עם כמה מבכירי החמאס באוניברסיטה האיסלאמית בעזה.

באופן רישמי היתה זו פגישה עם ראשי האוניברסיטה, אולם השתתפו בה מחמוד א־זהאר, אחד מדוברי החמאס ואחר אל הינדי, בכיר נוסף בחמאס.

היתה זו למעשה פגישה פומבית ראשונה של ערפאת עם בכירי החמאס, ויתכן שמדובר בצעד נוסף של פיוס בין אש"ף לחמאס.

כזכור, לאחר גל המעצרים של אנשי החמאס ניסתה הרשות הפלסטינית לפייסם באמצעות מגעים ואף אישרה לפתוח עיתון של החמאס. (ע)

שוטרים פלסטינים ניסו למנוע הצבת מחסום צה"ל ברצועה

שוטרים פלסטינים ניסו למנוע אמש הצבת מחסום צה"ל באיזור צומת מורג שבדרום רצועת עזה.

החיילים ביקשו להביא מחסומי בטון על הכביש במטרה להאט את תנועת המכוניות הערביות ולבדוק את נוסעיהן.

השוטרים הפלסטינים הגיעו למקום, פינו את מחסומי הבטון ומנעו מחיילי צה"ל הצבת מחסומים נוספים. קצינים בכירים הגיעו ולבסוף הוחזרו המחסומים ואף צורפו אליהם שני נגמ"שים, אשר מסייעים בבדיקת המכוניות הערביות.

צה"ל הגיש תלונה למשטרה הפלסטינית.

תפילת מחאה המונית ליד מערת המכפלה

ליד מערת המכפלה התפללו אתמול מאות ישראלים תושבי חברון וקרית ארבע ואחרים, במחאה על אי פתיחתה של מערת המכפלה.

תושבי האיזור דרשו לפתוח את המערה לפחות לתפילות הימים הנוראים, שכן לטענתם העיכוב הינו פוליטי. הם גייסו לעזרתם את הסיעות הדתיות בכנסת ובכל הנראה יועלה הנושא גם בישיבת הועדה של הכנסת בשבוע הבא.

הרבנות הראשית לתל־אביב־יפו **המועצה הדתית**
כנס רבני תל־אביב־יפו ודייניה לימים הנוראים
יתקיים אי"ה ביום ראשון, ו' תשרי תשנ"ה (11.9.94) באולם הישיבות של המועצה הדתית, רח' אורי 1 קומה ה' בשעה 11.00 לפנה"צ
דברים ישאו:
מרן הגאון הרב א. בקשי־דורון שליט"א הרב הראשי לישראל והראשון לציון
מרן הגאון הרב חיים דוד הלוי שליט"א הרב הראשי וראב"ד לתל־אביב
מר שמואל אלטלף, עו"ד ראש המועצה הדתית
• ציבור הרבנים והדיינים מתבקש להשתתף •

מאיר בן־שחר בני־ברק
מיכל שטרן פתח תקווה
מאורשים
בס"ד מוצאי ר"ה תשנ"ה

לחברנו **יוסף** [יוסקה] **שפירא**
ורעייתו **ברכה**
ברכת מזל טוב נאמנה
להולדת הנכדות־התאומות
בנות **לחגית ואהוד סדן**
בית הצופה

בית המדרש הגדול "קוממיות אברהם"
רחוב מודיליאני 20 תל־אביב
דרשת שבת שובה
בשבת קודש ה' בתשרי תשנ"ה (10/09/94)
פרשת "וילך" בשעה 4.30 אחרי הצהרים
ישא כבוד מורנו ורבנו הגאון האדיר שר התורה
הרב הראשי כש"ת
מוה"ר **שלמה גורן** שליט"א
דרשת שבת שובה
בהלכה ובאגדה על הנושא:
"השלום, התשובה והגאולה"
כל שוחרי התורה וארץ ישראל מוזמנים
ועד בית המדרש הגדול "קוממיות אברהם"

גמר חתימה טובה ומועדים לשמחה
מאחלת
All Tours אול טורס
משרדי נסיעות ותיירות
• ירושלים – המלך ג'ורג' 32 טל' 02-252699
• ירושלים – עזה 14 טל' 02-617676
• תל־אביב – פרישמן 73 טל' 03-5232614
• חיפה־הדר – נורדוי 1 טל' 04-670670
• חיפה־כרמל – אלחנן 1 טל' 04-384637
• קרית מוצקין – בן גוריון 84 טל' 04-762510

ישיבת כרם ביבנה
בוגרי הישיבה ומוקירי זכרם של תלמידי הישיבה הקדושים מוזמנים להשתתף
ביום שני ז' בתשרי (12.9.94) בהיכל הישיבה
ביום שכולו תורה והאזכרה השנתית
סדר היום:
14.45 התכנסות
15.10 תפילת מנחה
15.30 הרב צבי שכטר שליט"א ראש כולל "רבנו יצחק אלחנן" - ניו יורק סוכת גבע'ך
16.30 יציאה לבית העלמין בקבוצת יבנה, לקברו של אברהם פלדמן הי"ד
17.00 הרב הראשי לישראל הראשון לציון הרב אליהו בקשי דורון שליט"א מעניני דיומא בהלכה ובאגדה
18.00 שעור ושיחת ראש הישיבה הרב מרדכי גרינברג שליט"א
19.15 הקדיש תפילת יזכור לעילוי נשמות תלמידי הישיבה הקדושים שנפלו במלחמות ישראל על קידוש ה' בהגינם על העם והארץ

גבריאל אהונה הי"ד	חובב מנחם לנדוי הי"ד
שמואל אדלן הי"ד	מיכאל יצחק מליק הי"ד
דב אטינגר הי"ד	יהודה מלק הי"ד
יעקב אילת הי"ד	שמואל אהרן מרמלשטיין הי"ד
דב אינדיג הי"ד	צבי נוסבוים הי"ד
שמעון אלוש הי"ד	שמואל דוד פארלי הי"ד
אהרן בן־יעקב הי"ד	אברהם פלדמן הי"ד
אביעזר הלוי־לוין הי"ד	יחיאל זלוטשבסקי (פז) הי"ד
שמואל הג'בי הי"ד	אהרן יצחק רוז הי"ד
אברהם דוד בין הי"ד	זאב רוזמן הי"ד
דוד לנדאו הי"ד	

תפילת מעריב

בס"ד
בואו בחופשת ראש השנה וסוכות להולידיי אין קראון פלזה ת"א או ירושלים ונארח את הילדים (עד 2*) חינם!
הם יבלו ב"מועדון נמשים" בהדרכת מדריכים מנוסים, ואתם תוכלו להנות משפע של פעילויות מהבוקר ועד שעות הלילה המאוחרות.
• לרשות האורחים עומדים חזנים ובתי כנסת מפוארים וממוזגים.
מבצע מיוחד בהולידיי אין קראון פלזה ת"א:
חצי פנסיון במחיר לינה וארוחת בוקר בלבד.
בונוס מיוחד לשוהים מינימום 3 לילות ינתן צ'ק ע"ס 250 ש"ח לחופשה הבאה בכל אחד ממלונות הולידיי אין בישראל.
להזמנות צלצלו עוד היום להולידיי אין, או פנו לסוכן הנסיעות שלכם.

הולידיי אין מזמינה את הילדים על חשבון הבית
הולידיי אין קראון פלזה ירושלים טל. 02-581414
הולידיי אין קראון פלזה ת"א טל. 03-5201111
סימבול ברם

על הצופה

יוזמה ברוכה

שבעה חברי־כנסת ממפלגת העבודה בראשותו של ח"כ אביגדור קהלני החליטו להגיש הצעת חוק שמטרתה למנוע נסיגה ישראלית מרמת הגולן. בהצעה נאמר בין היתר כי רק רוב של שבעים חברי־כנסת מוסמך להחליט על נסיגה. סעיף אחר מתייחס ל"משאל עם" שראש הממשלה מבטיח לקיים אם תידרש "נסיגה מכאיבה" ובו נאמר בין היתר כי במקרה ויוחלט על "משאל עם" יש לקבוע כי רק רוב של 65 אחוז מוסמך להחליט בנדון.

חברי הכנסת מטעם מפלגת העבודה החליטו על צעדים אלה בעקבות הפרסומים בכלי התקשורת מהם עולה כי רבין העביר שדר לנשיא סוריה בו הוא מתחייב על נסיגה מהגולן ושר החוץ של סוריה הודיע במקביל כי הסכם שלום עם ישראל קרוב מאוד. הוא ייחתם עד סוף השנה האזרחית. אמנם לשכת ראש הממשלה הבהירה אתמול כי רבין מדבר על "נסיגה מזערית" בשלב ראשון שלא תחייב הורדת יישובים. רק בתום שלוש שנים ייתכן ההסכם עם סוריה, אז גם יוחלט על גבולות הנסיגה. אולם אין לייחס חשיבות להבהרות של ראש הממשלה בשעה שלפי כל הסימנים ישראל כבר נתנה את הסכמתה לנסיגה מלאה מהגולן בשני שלבים. האחד עם חתימת ההסכם עם סוריה, לרבות כינון יחסים דיפלומטיים בין שתי המדינות והאחר בתום שלוש שנים לפי הדגם של הסכם שנחתם עם מצרים.

הידיעות כפי שנתפרסמו בכלי התקשורת מוכיחות כי אנו ניצבים סמוך מאוד לחתימת הסכם עם סוריה. דבר זה מחייב היערכות מהירה מצד כל הגורמים המתנגדים לנסיגה מהגולן.

ראשי היישובים היהודיים ברמת הגולן החליטו בימים אלה על נקיטת צעדים מדיניים ואחרים כדי לסכל את התוכניות של ממשלת רבין. הם גם מתאמים את פעולותיהם עם שבעה חברי־הכנסת מטעם מפלגת העבודה אשר הניפו את דגל ההתנגדות לנסיגה מהגולן ועם יתר הגורמים הפרלמנטריים כדי לגייס רוב ברור בכנסת אשר יפעל למניעת פגיעה בשלימותו הטריטוריאלית של הגולן המהווה חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל בהתאם לחוק שאושר ע"י הכנסת בראשית שנות השמונים.

יוזמתם של חברי הכנסת מטעם מפלגת העבודה פותחת סיכויים טובים לעצירת הנסיגה, היא אף עשוייה להביא להקדמת הבחירות לכנסת. לא נותר איפוא אלא לברך על היוזמה הברוכה, מתוך תקווה כי הפעם לא ייסוגו לאחור אלא יובילו את המאבק הציבורי והפרלמנטרי כדי למנוע מממשלת רבין להביא לנסיגה מהגולן. יש להניח שהאופוזיציה לא רק תברך על כך אלא גם תושיט יד ליוזמים ותפעל בעצה אחת איתם, כי בנפש עם ישראל הוא.

פרס תומך ב"אוריינט האוז"

שר החוץ שמעון פרס אמר בראיון לתוכנית החדשות של "ערוצי זהב – זמן ירושלים" כי ה"אוריינט האוז" פתוח לפגישות מדיניות עם דיפלומטים וכו'. בכך, למעשה התייצב לצידו של פייסל חוסייני הטוען כי אין לשלול את זכותם של הפלשתינאים לנהל פעילות מדינית מתוך ה"אוריינט האוז".

הכרזתו של שר החוץ עומדת בסתירה מוחלטת להחלטות הממשלה השוללות פעילות מדינית מתוך ה"אוריינט האוז", גם סותרות את החלטת הממשלה שהטילה על שר המשטרה להזהיר את פייסל חוסייני שאם לא תיפסק הפעילות המדינית מתוך הבית הזה יינקטו צעדים תקיפים נגדו, לרבות סגירתו לאלתר.

לא ברור מה הביא את שמעון פרס להשמיע דברים הסותרים את עמדת הממשלה. ייתכן שניתן למצוא בדבריו רמז על נכונתו לתמוך בחלוקתה המחודשת של העיר, כאשר בחלק המזרחי שלה ייכון המימשל העצמי של הרשות הפלשתינית העליונה שסופה ליהפך לממשלת פלשתין. מכל מקום, גם בלא להתייחס לכוונותיו של שר החוץ מחובתה של הממשלה לחזור ולהודיע ברבים כי לא תסבול פעילות מדינית מתוך ה"אוריינט האוז".

מן הראוי להוסיף שלפי "הסכם העקרונות" שנחתם בקהיר אין מקום לפעילות מדינית־פלשתינית מתוך ירושלים.

אם הממשלה תעבור לסדר היום על הדברים שהשמיע שר החוץ לא זו בלבד שהיא תחתור תחת החלטותיה, אלא עלולה לגרום מתוך הסח הדעת לחלוקתה המחודשת של בירת ישראל בירושלים השלמה.

אין זה סוד שהפלשתינאים המתעקשים לקיים פעילות מדינית בתוך ה"אוריינט האוז" ומתעלמים מהחלטות הממשלה מבקשים בדרך זו להפגין את ריבונותם במזרח העיר. לא זו בלבד, לאחרונה הם אף הגבירו את הפעילות המדינית בירושלים, כולל פגישות עם הקונסולים הכלליים המאומנים בירושלים כדי להדגיש קבל עם ועולם כי ירושלים עתידה ליהפך לבירת פלשתין.

מכל מקום, אין לעבור לסדר היום על דבריו של שר החוץ. אם הממשלה לא תסתייג מהם יש בהחלט מקום ליזום דיון מיוחד בכנסת כדי להביא להחלטה אשר תוביל לסגירת ה"אוריינט האוז" בעיר דוד שחוברה לה יחדיו.

הרפורמים פורשים מהעם היהודי

לקראת ראש השנה תשנ"ה פירסמה התנועה הרפורמית בארה"ב הנחיות לראביים הרפורמיים לפתוח את בתי הפולחן שלהם בפני לא יהודים שנישאו בנישואי תערובת, בלא לדרוש מהם לעבור "טקס גיור רפורמי" כפי שנהגו לעשות זאת בעבר. לפנינו עוד צעד של התנועה הרפורמית בדרך להתבוללות ולטמיעה מוחלטת בקרב הגויים.

אמנם גם עד כה הרפורמים לא הצטיינו בשמירה על הזהות היהודית. העובדה שראביים רפורמיים משתתפים לצידם של כמרים בטקסי נישואין מעורבים מוכיחה בעליל כי תנועה זו נותנת יד להתבוללות ולעקירת כל סימני היכר יהודיים אשר איחדו את עם ישראל בכל הדורות. גם העובדה שהם "התירו" לרשום כיהודים ילדים לאב יהודי שאמם נוצריה הוסיפה חטא על פשע. כעת הם הגדילו לעשות עם החלטתם לקבל כחברים ב"טמפלים הרפורמיים" לא יהודים, דבר שאינו מותיר עוד מקום לספיקות לגבי זהותה של תנועה זו שאין לה כל קשר עם העם היהודי הנבדל מגויי הארצות והשומר על זהותו היהודית כמפורש בהלכה היהודית שיהודי הוא מי שנולד לאם יהודיה וכו'.

התנועה הרפורמית השרויה במשבר קשה מתפשת עתה אחרי "עוגן הצלה" כדי לשמור על מסגרתה, אחרי שהדור הצעיר שהתבולל נטש אותה ואינו מוצא עוד כל עניין להזדהות עם תנועה זו.

ספק רב אם הגימיק החדש יציל את התנועה הרפורמית משקיעה. עם זאת ברור שתנועה זו, במוקדם או במאוחר סופה להיעלם מנוף החיים היהודי. מכל מקום בדרך שהיא הולכת בה אין בה כדי לשמור על שלימותו של עם ישראל וייחודו.

לכאורה ניתן לטעון, מה איכפת לשומרי אמונים מהנעשה בתנועה הרפורמית שניתקה את עצמה מכלל ישראל?

התשובה היא כי אין לעבור על תעלוליה של התנועה הרפורמית לסדר היום. חובה לחזור ולחשוף את זהותה האמיתית של תנועה זו, כדי להציל מה שניתן עוד להציל מקרב חבריה שלא איבדו עדיין את זהותם היהודי.

דומה שזה הזמן שהציבור הדתי באשר הוא שם ידים את קולו נגד הסכנות האורבות לעם ישראל מהתנועה הרפורמית. יש לכך השלכות לא רק לגבי יהודי התפוצות, גם מדינת ישראל אינה יכולה להישאר אדישה לנעשה שם. זאת נוכח העובדה שהרפורמים מנסים עתה לתקוע יתד בתוך מדינת היהודים. הם אינם חוסכים מאמצים כדי להשיג ייצוג במועצות הדתיות ובדרך זו לקעקע את היסודות היהודיים של מדינת היהודים.

המאבק נגד הרפורמים איננו מאבק של אורתודוקסים בלבד. זהו מאבק על ייחודו ושלימותו של עם ישראל.

חרדה בעם לעתיד הגולן

(המשך מעמוד ראשון)

מרמת הגולן ואילו במשאל העם ידרשו 65 אחוזים כדי שתתקבל החלטה על נסיגה.

שבעת הח"כים הם ה"ה גולדשמידט, גל, דיסמן, רענן כהן, הגב' מאשה לוטסקי, קהלני ושפי.

ראש הממשלה יצחק רבין, אמר אתמול בישיבת הממשלה, כי לפי התוכנית, ברמת הגולן צריכה להיות נסיגה מזערית ואחר כך מבחן של שלוש שנים כדי לבחון את הנורמליזציה ובכלל זה חילופי שגרירים בין ישראל לסוריה, ורק לאחר תקופה זו, לאחר שתיבחן הנורמליזציה, תהיה נסיגה עמוקה יותר, גם זאת כפוף להכנות בנושא שטח הפירוז, ועוד.

רבין אמר, כי יהיה משאל עם בנושא, אבל שר החוץ פרס אמר כי לדעתו אין צורך במשאל עם.

רבין הוסיף, כי אין הסכמה לקו הנסיגה הסופי ואין קו גיאוגרפי מסומן מה הוא קו הנסיגה.

שר החוץ הסורי פארוק א שרע הגיב אתמול בראיון בתחנת טלויזיה בהולנד, ואמר כי סוריה לא תסכים לנסיגה קטנה ולא מוכנה להמתין 3 שנים עד לסיום הנסיגה הסופית.

לדעת שרע, אין צורך בשלוש שנים, מאחר ורמת הגולן הוא שטח קטן ואינו דומה לשטח בסיני שם נמשכה הנסיגה במשך שנים.

עם זאת מציינים, כי זו הפעם הראשונה ששר החוץ הסורי מדבר על שלום חם. אבל הוא חוזר לנקודת המוצא של הויכוח בין ישראל לבין סוריה, קודם נסיגה ואחר כך שלום או להיפך.

גם דבריו על פירוז הדדי אינם מתקבלים בישראל.

שר החוץ האמריקני וורן כריסטופר יגיע לישראל אחרי יום כיפור ויערוך מסע דיאלוגים בין ירושלים לדמשק.

יש כאן שינוי בתוכניתו, משום שמלכתחילה הוא לא תכנן מסע חדש בזמן כה קרוב.

הליכוד מכנס את הכנסת ביום שלישי הקרוב, לדיון על החלטתו של רה"מ רבין לסגת מרמת הגולן.

המפד"ל יזמה אף היא את כינוס הכנסת על רקע מניעת תפילה מיהודים במערת המכפלה ביום הכיפורים בנימוקים פוליטיים.

ח"כ דליה איציק מהעבודה, ביקרה אתמול בחריפות את ראש הממשלה רבין, על שהוא מקיים משא ומתן על נסיגה מן הגולן, מאחורי גבם של מוסדות העבודה, דבר שהיא שוללת אותו מכל וכל.

ח"כ אביגדור קהלני הודיע אתמול, כי יניח על שולחן הכנסת הצעת חוק, לפיה לא תהיה נסיגה מ"שטח שעליו חל המשפט, השיפוט והמינהל של מדינת ישראל", אלא אם כן יושג בכנסת רוב מיוחד של 70 ח"כים או יוחלט על־כך במשאל עם שבו יושג רוב של לפחות 65 אחוז מכלל המשתתפים.

ח"כ קהלני הגיב על התבטאויותיו של ראש הממשלה יצחק רבין, כי תהיה נסיגה מזערית מרמת הגולן ותקופת מבחן של שלוש שנים. עוד אמר קהלני, כי במוצאי־שבת יכונס כינוס חירום של תושבי רמת הגולן ועושי לובי רמת הגולן בכנסת ובציבור.

הוא הצהיר, כי "יש לי זכות מוסרית לדאוג שהמפלגה תשמור על אמינות בנושא רמת הגולן. מצע מפלגת העבודה הוא הבסיס שעליו נבחרנו. מדינת ישראל שלחה את התושבים לרמת הגולן והיא מחוייבת להם מבחינה מוסרית".

ממשרדו של קהלני נמסר, כי הוא לא יתנגד לשיתוף פעולה עם הליכוד, אם יתמכו אנשי הימין בהצעת החוק שיעלה בנושא רמת הגולן. "לשם העברת חוק נחוצים 61 קולות", אמר קהלני, "ולכן, לא תהיה לי שום בעייה לשתף פעולה עם הליכוד בעניין זה". עם זאת, הוסיף קהלני, כי בראש וראשונה יפעל לשם קידום החוק בקרב אנשי מפלגת העבודה והזרם המרכזי שבה.

ובתוך כך, למרות דברי ראש הממשלה יצחק רבין על הסכם שלום עם סוריה ודברי שר החוץ הסורי פארוק אשרע בלונדון, בירושלים סבורים כי הפער בין עמדות ישראל וסוריה עדיין גדול מאוד. מוקד הויכוח ממשיך להיות מסביב לשאלה, האם סוריה תסכים לשלום מלא לפני נסיגה או רק לאחר נסיגה מלאה מרמת הגולן.

במסיבת עתונאים בסוריה אמר שר החוץ הסורי, כי לא יכול להיות שלום ללא נסיגה מלאה מרמת הגולן. ביחס ללוח הזמנים הבהיר, שתקופת הנסיגה לא צריכה להימשך שנים.

בתשובה לשאלה על אפשרות של ביקור נשיא סוריה בישראל אמר שר החוץ הסורי, כי ביקור כזה ייתכן רק לאחר "שירושלים תשוחרר".

לעומת שר החוץ הסורי, ראש הממשלה יצחק רבין אמר בראיון לגל"צ, כי הנורמליזציה עם סוריה צריכה להתבצע כמבחן בטרם שתושלם הנסיגה. הוא הביא דוגמא מהסכם השלום עם מצרים, שבוצע בחלקים, כשעיקר הנסיגה התבצעה רק לאחר הנורמליזציה ביחסים, תהליך שנמשך כשנתיים.

עם זאת, אמרו חוגים בירושלים, כי מדברי שר החוץ הסורי נושבת "רוח טובה", אף שאין תזוזה בעמדות העקרוניות. שר החוץ הסורי גם רמז בראיון, כי העם הסורי לא יקבל מרכיבים של סחר הדדי בהסכם השלום.

חילוקי דעות בממשלה על התוכנית למלחמה באינפלציה

בישיבת הממשלה שנערכה אתמול במשרד הבטחון בת"א, לא הצליחו השרים להגיע להסכמה בנושא התוכנית שהגישו בנק ישראל והאוצר למלחמה באינפלציה. המתנגדים העיקריים היו, כמו בישיבות הקודמות שעסקו בנושא זה, שר התעשייה והמסחר, מיכה חריש, ושר החקלאות יעקב צור.

בתוכנית שאמורה היתה להתקבל בישיבה זו, נכללו הצעה שהעלו שר האוצר, אברהם שוחט, ונגיד בנק ישראל, יעקב פרנקל, הבוקם אישור היתרים לייבוא פירות וירקות, הקפאת תקציבי הקניות של משרדי הממשלה, הקלה בתחומי התקינה והרישוי של מוצרים מיובאים וגם קבלת תקנים הנהוגים בחו"ל, ובדיקת מחירי המוצרים שבפיקוח ממשלתי.

לפי הצעת שוחט ופרנקל, אמורה חבילה זו להביא לאינפלציה שתנוע בין 8־11 אחוזים ב־95'. עוד טענו פרנקל ושוחט, כי מדובר ב"צעדים משלימים" לסעיפים שהתקבלו עד עתה על ידי הממשלה, וכן כי "לא יוכלו גזירות חדשות על הציבור". עוד אמרו השניים שלא צפוי בקרוב פיחות חד־פעמי בשער השקל.

השר חריש אמר, כי ההצעות הללו אינן מציעות פתרונות שילכדו את הלחצים האינפלציוניים שנובעים מענף הבנייה ומהעלאת המחירים התלויים בממשלה. השר חריש תקף במיוחד את יעד 8־11 האחוזים. הוא אמר, כי יעד זה "אינו מוגדר", וכי יעד 8 האחוזים הוא "לא ריאלי להשגה בבלי ליצור מיתון עמוק במשק". "זאת, הוסיף חריש, "בזמן שהאוצר ובנק ישראל מצהירים על הצמיחה כיעד מס' 1 של ישראל".

חריש ציין גם, כי אימוץ חד־צדדי של תקנים זרים על ידי ישראל, בטיחותית, בריאותית, איכות סביבה והאינטרסים של הצרכנים. חריש הגדיר כ"אבסורד" את הצעת האוצר להקים ועדה נוספת, שלישית, לבחינת נושא התקינה. השר אמר, כי הקמת ועדה זו הינה "בזבוז ביורוקרטי", שכן במשרד התעשייה והמסחר מיושבות בימים אלה מסקנות שתי הועדות לנושא התקינה.

השר צור נימק את התנגדותו לייבוא פירות וירקות מחו"ל בטענה שחקלאי ישראל מסוגלים לספק בעצמם את תיצרוכת המזון של המדינה. צור הציע פשרה, לפיה יותר לייבא לישראל תפוחים ואגסים "בכמויות מסויימות".

הוחלט, כי ההחלטה הסופית של הממשלה בנוגע לקבלת חבילת הצעדים למלחמה באינפלציה תהיה ביום ראשון הקרוב.

"ללא צעדים עמוקים יותר של הממשלה, שייעשו כמקשה אחת, לא ניתן להגיע לאינפלציה חד־ספרתית בשנת 95" – כך אומר דן פרופר, נשיא התאחדות התעשיינים בתגובה לתוכנית הממשלה למלחמה באינפלציה.

תמיהה על קיום מעמד 'הקהל' בצהרי היום בשמש הקופחת

בישיבה משותפת, של הנהלת "מכון המקדש" ומכון "תורה וארץ", בענין עריכתו של מעמד זכר להקהל, הובע פיגוע מוחלטת המשרד לענייני דתות, ליטול על עצמו את האחריות לארגון המעמד בהיקפו המלא.

עם זאת, הובעה תמיהה בישיבה, על הדחקתו של פרופ' הלל וייס, יו"ר העמותה "הקהל לישראל", מהשתתפות בתכנון המעמד. פרופ' הלל וייס עומד מאחורי ארגון המעמד בשמיטה הקודמת, אשר השאיר רושם עז על כמאה אלף איש שהשתתפו במעמד. כמו כן הוא האיש, שיזם את עריכת מעמד 'הקהל' בתשנ"ה, ועשה את כל ההכנות לקיומו כבעבר.

במהלך הישיבה הובעה התמרמרות על קביעת מעמד 'הקהל' לשעה 12.00 בצהרים, זאת, לאחר שכבר התפרסם במודעות ברחבי הארץ על קיום המעמד בשעה 3.30 אחר הצהרים.

כידוע מצוות 'הקהל' מחייבת את השתתפות כלל הציבור: זקנים, אנשים, נשים וטף. לפיכך קביעת המעמד בחצות היום, כשהשמש קופחת על הראשים, יש בה חוסר התחשבות בנקודה מהותית של המצוה. כן הובע חשש, כי קביעת המעמד בשעה מוקדמת, תמנע מתושבי ישראל במקומות מרוחקים מלהשתתף במעמד.

הוחלט לפנות לרבנים הראשיים לישראל ולמארגני המעמד, לשנות את שעת הטקס לשעות אחר הצהרים המאוחרות.

ובתוך כך, טולי פיקרש, כתב עתי"ם מוסר, כי צמרת משרד הדתות התכנסה אתמול, בראשות המנכ"ל זאב רוזנברג, לתכנון הפרטים האחרונים של מעמד זכר למצוות "הקהל", האמור להתקיים ביום ו' הבא ברחבת הכותל המערבי בירושלים.

ח"כ המר מזהיר מפני כירסום בממלכתיות מעמד "הקהל"

ח"כ זבולון המר מביע תרעומת ומחאה קשה כלפי האפשרות שהשנה לא יתקיים מעמד "הקהל" בחוצות ממלכתית, כראוי ובמקובל מזה שנים במוצאי שנת השמיטה.

לדברי ח"כ המר, אין שום מניעה הלכתית לקיים את הטקס בתוך הסוכות הזה, ואם נכון הדבר שמשרד הדתות – קרי: ממשלת ישראל והרבנות הראשית – נכנעו ללחץ ולהשפעה "חרדית" והם נמנעים מקיום הטקס במלוא הדרו, הרי שיש לראות בכך נסיגה ביחסי דת ומדינה.

מעמד "זכר להקהל", מדגיש ח"כ המר, נועד לקדש שם שמים ולקרב את העם לתורה. הציונות הדתית, בראותה את המדינה כראשית צמיחת גאולתנו, צידדה כל השנים בחיבור של יהדות עם ממלכתיות, ונציגיה יזמו בכל סיומה של שנת שמיטה אירוע ממלכתי בו נטלו חלק ראשי המדינה.

לפני שבע שנים בעת שכיהן המר כשר הדתות, התקיים ביוזמתו, ברחבת הכותל המערבי מעמד מרשים בעצמתו, בהשתתפות כ־200 אלף איש, ובראשם כל ראשי המדינה, הרבנים הראשיים, רבני הערים המוני בית ישראל. נשיא המדינה, כמקובל, התכבד בקריאת פסוקי תורה והיה זה אחד האירועים הגדולים והנרגשים של התעוררות ושל אחדות.

בכל השנים, מציין ח"כ המר, היו שהתנגדו לטקס בטענה "שלא הוכשר הדור" ולא הכשילו התנאים הרוחניים. עם זאת, המדינה – ומשרד הדתות בראש – תמכה בכל מאודה בטקס ההלכתי – תורני – ממלכתי הזה, שיש בו משום קדושה וקירוב הלבבות. "יש לראות בחומרה ובצער אם אמנם יתגמד המעמד ותיפגם הדרת־מלך, בגלל אידיאולוגיה אנטי־ממלכתית".

ח"כ שאול יהלום מהמפד"ל כבר הכין עתירה לבג"ץ למקרה שאמנם יתברר כי משרד הדתות משך ידו מארגון האירוע באופן ממלכתי.

ח"כ יהלום: ערפאת – נמר של נייר

המזכיר המדיני של המפד"ל, ח"כ שאול יהלום, מותקף כי "המעצרים ההמוניים" שבוצעו בהוראת ערפאת, אינם אלא מתחלה יחצ"נית בריזא, כפי שהדברים עשויים להתברר מהר מאוד, עוד בטרם תגוועה שאגות "יהועשי" של נמר הנייר האשפסי.

לדברי ח"כ יהלום, נוח לממשלה לנהל מדיניות של בת יענה ולהסתתר מאחורי המשוקים מעודדי הגיחוך בנוסח "שוטרים וגנבים", שמנהל ערפאת.

"הממשלה חייבת ליטול סוף סוף יוזמה עצמאית, נחרצת האמיתית, לביעור קיני המחבלים ולחיסול חוליות הסרור הפועלות בשטח, לא פעם בחסותה של "המשטרה הפלשתינאית" הנרפית, המגוחכת ומאחזת העיניים, ולעניין זה יפה שעה קודם", אומר ח"כ יהלום.

בנק אדנים מכר תיק משכנתאות ב־12 מ' ש'

בנק אדנים למשכנתאות מכר לקופת הגמל "יתמרי" של בנק דיסקונט תיק משכנתאות בהיקף של כ־12 מיליון שקל.

זו עיסקה שנייה של בנק אדנים בתחום מכירת תיקי הלוואות, זאת לאחר שהבנק מכר תיק בשווי 30 מיליון שקל ל"גמול" של בנק הפועלים.

רו"ח חיים פריילכמן מעריך, כי מודל מכירת תיקי משכנתאות יילך ויתרחב כדרך לגיוון תיק ההשקעות של גופים גדולים, כמו קופות גמל וחברות ביטוח ובמקביל כמקור לגיוס כספים בהיקפים גדולים, שיסייעו בהתרחבותו של בנק אדנים ושל כל המערכת האפוטיקאית, זאת לאור ביקושי האשראי הגדולים שאפיינו את ענף המשכנתאות בשנה האחרונה.

מנכ"ל בנק אדנים למשכנתאות.

במלאת שלושים לפטירתו של
הרב הגאון החסיד
הרב ד"ר **אלתר הילביץ** ז"ל

נעלה לקברו בהר המנוחות חלקת תמיר ביום ב',
ז' בתשרי תשנ"ה, בשעה 16:30

תפילת מנחה מעוגנת תתקיים לאחר מכן ליד הכותל

עצרת אזכרה לזכרו תתקיים אי"ה בשעה 18:30, בבית המדרש של כולל מר"ץ, קרית־הזנוך, מבשרת ירושלים

המשפחה

הרב אהרן שוסטר ז"ל הובא למנוחות בירושלים

מאת סופרנו בירושלים

הרב אהרן שוסטר, לשעבר הרב הראשי של הולנד נפטר בירושלים, והובא לקבורות בהר המנוחות.

המנוח נולד באמסטרדם בכ"ח מנחם אב תרס"ו. למד בסמינר לרבנים בהולנד ובתחילת השואה בשנת תש"ב הוסמך לרבנות. תשובות מקיפות בש"ס ופוסקים שהגיש לאותה הסמכה התפרסמו בספר "עזרת אהרן". לאחר השואה העומד בראש הסמינר לרבנים העמיד תלמידים הרבה. במקביל שילב תורה עם דרך ארץ וסיים תואר ראשון באוניברסיטת אמסטרדם.

בשנות השואה, שנת תש"ד הוגלה למחנות וסטרבורק, ברגן בלזן, וחזר משם כיחיד בין אחד עשר רבנים שנספו שם. בשובו להולנד התחיל יחד עם רבנים אחרים בפעולות השיקום הרוחני והפיסי של יהדות הולנד שממנה נספו בשואה 110,000 יהודים, ורק כשלושים אלף נשארו וחזרו להולנד.

בשנת תשי"ד נתמנה לרב הראשי ואב"ד של ק"ק אמסטרדם ולאחר מכן כיו"ר הרבנות הראשית של הולנד. בשנת תשי"ח היה ממייסדי אסיפת רבני אירופה. כ־25 שנה כיהן בקודש בהולנד ורכש הערכה והוקרה מצד הקהילה ומצד השלטונות. הרב שוסטר כיהן כיו"ר המזרחי בהולנד, פעל לעידוד העליה ולחיזוק של מדינת ישראל בחומר וברוח.

עלה ארצה לפני עשרים שנה והתגורר אצל בתו בירושלים. המשיך להרביץ את שיעוריו.

מעצרים נוספים בקרב יהודים בחברון

בעקבות עתירה לבג"ץ - פרקליטו של סגן אורן אדרי נפגש עמו במקום מעצרו

מאת מאיר שושני, כתב עתי"ם

עו"ד ציון אמיר, פרקליטו של סגן אורן אדרי, שנעצר בחשד בגניבת ציוד מצה"ל והעברתו לידי פעילי מחתרת יהודית, נפגש אתמול עם מרשו במקום מעצרו בכלא קישון.

אדרי, הנתון במעצר מאז 2 בספטמבר, נפגש זו הפעם הראשונה עם עורך הדין שמינו לו בני משפחתו. עו"ד ציון אמיר עתר לבג"ץ לאחר שנמנע ממנו עד כה להיפגש עם החשוד אורן אדרי במקום מעצרו.

כתב עתי"ם בחיפה מוסיף, שאורן אדרי לא היה מיוצג ע"י עורך דין בעת הארכת מעצרו ב־4 בספטמבר בבית משפט השלום בחיפה.

הוריו של החשוד תרצה ויצחק אדרי וידידתו ברוריה לביא (20) מאלון מורה ליוו את הפרקליט לבית המעצר המחוזי קישון שבו כלוא אורן אדרי, אך לא הורשו להיכנס פנימה ולהיפגש עימו. עו"ד אמיר שוחח עם החשוד במשך כשעתיים, וכשיצא את שערי בית הכלא אמר, כי מלווה אותו תחושה קשה לאחר הפגישה עם מרשו, תחושה המזכירה משטרים טוטליטאריים. הוא סירב לפרט.

בית המשפט המחוזי בחיפה ידון היום, יום שישי בערר שהגיש החשוד על מעצרו.

היחידה לחקירת פשעים במשטרה ושירות הבטחון הכללי עצרו במהלך השבוע האחרון 6 מתושבי קרית ארבע החשודים בהתארגנות בלתי חוקית שמטרתה ביצוע פיגועים בערבים.

גורמים בטחוניים בכירים מסרו אמש לכתב עתי"ם, כי המעצרים שבוצעו יביאו לפתרון מספר תיקים בלתי מפוענחים של רצח ערבים דוגמת רצח שלושת הערבים בכפר תרקומיה. אותם הגורמים ציינו כי צפויים מעצרים נוספים של חשודים נוספים.

ביום ו' שעבר נעצר החשוד הראשון בפרשה – סגן אורן אדרי סמ"פ בפלוגה מובחרת של חטיבת הנח"ל בחשד כי מסר נשק לארגוני ימין קיצוניים. אדרי הובא להארכת מעצרו בחשאי, בבית משפט השלום בחיפה ונאסר עליו לפגוש את עורך דינו במשך השבוע הראשון למעצרו.

ביום א' בבוקר נעצרו האחים איתן ויהודע קהלני, שניהם תושבי קרית ארבע בחשד כי סייעו להתארגנות המחתרת. האחים, השתתפו בעבר באורח לא קבוע בפעילויות של תנועת "כך", אולם ב"כך" מדגישים כי מעולם לא היו חברים קבועים ואף הביעו מספר פעמים הסתייגות מהפעילות. יהודע היה בשעתו עצור כחשוד בהצתת רכב, אולם זוכה. בן 24, חילוני, עבר כמציל בבריכת השחיה בבית שמש. האח השני איתן, תלמיד ישיבה בשנות ה־30 לחייו, רווק. דבר מעצרם הותר לפירסום רק אמש, 4 ימים לאחר שנעצרו.

לוטו

להלן המספרים שהועלו בגורל: 5, 16, 26, 31, 41, 49. המספר הנוסף: 14.

פיס חוזק

להלן המספרים והפרסים שהועלו בגורל:

- בסך 1,000,000 ש"ח זכה כרטיס מספר 599982.
- במכונית הונדה זכה כרטיס מספר:656520.
- בסך 5000 ש"ח זכו כרטיסים מספר: 273951, 271616, 091352, 071640, 339316, 117166, 530110, 565638, 552708, 343708, 198316, 618542, 737234, 735390, 453272, 785272, 049371, 456839, 574444, 157232, 246581, 014915, 217965, 496123, 445374, 568840.
- בסך 1000 ש"ח זכו כל הכרטיסים המסתיימים ב־5 הספרות: 64558, 40421, 46789, 63087, 01937, 75117, 61090, 31382, 88791, 61462, 70949, 83136, 26434, 95004, 98502.
- בסך 100 ש"ח זכו כל הכרטיסים המסתיימים ב־3 הספרות: 136, 583, 292, 023.
- בסך 20 ש"ח זכו כל הכרטיסים המסתיימים ב־2 הספרות: 68, 90, 19, 26.
- בסך 10 ש"ח זכו כל הכרטיסים המסתיימים ב־2 הספרות: 28, 44, 22, 61, 88, 13, 68.
- בסך 7 ש"ח זכו כל הכרטיסים המסתיימים בספרה 7.

עבודת קודש תוך מסירות נפש

(לדמותו של הרב אהרן שוסטר ז"ל)

מאת ד"ר יוסף בורג

מצינו בגמרא (זבחים ס"ג ע"א, מנחות ח' ע"ב): מנין שאם הקיפו עובדי כוכבים את כל העזרה שהכהנים נכנסים לשם (להיכל) ואוכלין שם בקדשי קדשים ושירי מנחות. רש"י מסביר, "הקיפו עובדי כוכבים", למלחמה ויורים חצים ואבני בליסטראות לתוך העזרה.

אחרי פירוש זה של רש"י אין לנו אלא להתפעל מכוח הקדושה הבאה לידי ביטוי במאמר זה, הקובע המשך עבודת הקודש גם בימים של מלחמה, רדיפה והשמדה.

ברוח זו מותר לומר כי תולדות הרב אהרן שוסטר, לשעבר הרב הראשי ואב"ד אמסטרדם, שהובא אתמול למנוחות בירושלים, משקפת היסטוריה של ימי השואה ומסמלות רוח תורת ישראל ומסירות נפש של היהודי העוסק בצרכי ציבור באמונה.

הרב שוסטר נולד באמסטרדם המעטירה, אשר מאות בשנים גרו שם אשכנזים וספרדים־פורטוגזים עם מנהגיהם השונים גם יחד.

במאי 1940 כבש הצבא הגרמני גם את הולנד. היו אז בהולנד כ־140,000 יהודים, למעלה מ־110,000 גורשו למזרח אירופה, רק מיעוטא דמיעוטא נשאר בחיים.

הרב שוסטר למד באוניברסיטה שפות קלאסיות. תורה למד בסמינר לרבנים הידוע שבאותה עיר. ראש המוסד היה הרב אריה ליב ווגנר. הלימודים ה"רבניים" לימד במיוחד הרב יקותיאל נויבאור. למרות הכיבוש, ניגש אהרן שוסטר לבחינה להתרת הוראה, ובחינה זו למרות הכיבוש היתה בהיקף גדול, והיינו: כל אורח חיים, כל יורה דעה כולל הלכות שחיטה וטרפות, כל אבן העזר, פרט להלכות כתובות, וכן חלקים חשובים של חושן משפט. בתום הבחינות אמר הרב מאהרשען לרב שוסטר: "אתה תיקרא רבי" כדברי הערוך השולחן (חושן משפט סימן א') "כשרואים הכח הראוי לדון ולהורות סומכין אותו וקוראים לו רבי".

בקיץ 1943 התחילו גם בשביל הרב שוסטר הגלויות בתוככי הגלות של הכיבוש, הוא הוגלה לווסטרבורק, ברגן בלזן ותרזינשטט.

מאחד עשר רבנים שהיו במחנה ברגן בלזן (מהולנד, צרפת ויוון) נשאר רק הרב שוסטר. זמן שהייתו במחנות היתה תקופה של קידוש ה' במעשים שדרשו מרץ ואומץ. במחנות היה פעיל בסידור המתים, ולחיים ארגן שעורים, עזר בר מצוה לנוער, ערך סדר פסח, בברגן בלזן ארגן כל יום מנין. אחרי השחרור ארגן מחדש מערכת הכשרות בהולנד.

כמנהיג דגול הוא ניהל מאבק ללא פשרה נגד הרפורמה. הוא יזם את הקמת ועידת רבני אירופה והיה פעיל ומפעיל למען השקפה הדתית־לאומית.

שיקום היהודים והיהדות בהולנד לא היה מהדברים הקלים, מאמץ מיוחד היה נחוץ כדי למצוא ולהחזיר את הילדים שהוסתרו ע"י הוריהם ברגע האחרון, אצל משפחות לא יהודיות. בכל הזוועות אלה עמד הרב שוסטר בגאווה יהודית שעודדה יהודים רבים ללמוד ממעשיו הטובים.

הרב שוסטר ז"ל היה איש מזרחי במובן המלא של המושג. הקים תנועת הציונות הדתית מחדש. עזר בכל כוחו לבריית חלוצים דתיים ולעליית הנוער הדתי.

משאת נפשו היתה לחיות, ללמוד וללמד בארץ הקודש. שנותיו האחרונות היו קשות מבחינה רפואית, אבל הסיפוק היה רב מן השיעורים בתורה שהוא נתן. תלמידיו־חבריו אהבו אותו.

מקום כבוד שמור לו בתולדות שיקום יהדות הולנד והפצת תורה עם דרך ארץ בחו"ל ובארץ.

נפטר הרב אלחנן קונשטט, ראש ישיבת "קול תורה"

הרב אלחנן קונשטט (78) ראש ישיבת "קול תורה" בירושלים נפטר אתמול בצהרים בירושלים והובא בלילה למנוחות.

הרב קונשטט עמד בראש הישיבה הליטאית ביחד עם הרב שלמה זלמן אוירבך יותר מ־50 שנה ובתקופה זו העמיד אלפי תלמידים.

הישיבה, נוסדה עוד בגרמניה הנאצית שלפני מלחמת העולם השנייה ועם פרוץ המלחמה, נמלטו ראשי הישיבה ותלמידיה לישראל, בה הקימו מחדש את הישיבה.

בין תלמידי הישיבה הבולטים: הרב הראשי לישראל הרב ישראל מאיר לאו.

הישיבה נחשבת לאחת הגדולות בארץ.

ב"ה

ד' בתשרי תשנ"ה
9.9.94

שעת המבחן מתקרבת

המפד"ל עוקבת בדאגה רבה אחר הידיעות המתרבות והולכות בדבר הסכמה של ממשלת ישראל לנסיגה מכל רמת–הגולן.

המפד"ל קובעת בצער, כי מאחר שראש הממשלה ולשכתו לוקים מאז כינון ממשלה זו, בחוסר אמינות, יש לבדוק כל הצהרה והכחשה בשבע עיניים.

המפד"ל סבורה שזוהי שעת מבחן לתנועת העבודה, אשר הבטיחה רשמית במצעה כי "ישראל רואה ברמת–הגולן אזור בעל חשיבות רבה לביטחונה, לשלומה ולהבטחת מקורות המים שלה, **גם לעת שלום**. לכן בכל הסכם שלום עם סוריה, יימשכו הנוכחות והשליטה ההתיישבותית והצבאית של ישראל ברמת–הגולן".

המפד"ל תתמוך בכל יוזמה לשריין את ההתחייבויות האלה ברוב מיוחס בכנסת ובציבור.

גמר חתימה טובה לכל חברי התנועה ולכל בית ישראל.

התנועה הדתית לאומית, המזכיר המדיני

הצופה ★ ★ ★ ★ ★ מוסף של שבת

התרמית של רבין

מאת משה אישון

ראש הממשלה, יצחק רבין, חשף את הקלפים שלו. הוא אינו מסתיר עוד את החלטתו לסגת מרמת הגולן. הפעם אמר זאת בפירוש בשדר שהעביר באמצעותו של שר החוץ האמריקאני, וורן כריסטופר, לידיו של נשיא סוריה, חאפז אל אסאד. ישראל מוכנה לנסיגה בשני שלבים – האחד מתייחס לחלק הארי של הגולן, והאחר לחלקים הנותרים מהם תיסוג ישראל בתום שלוש שנים, אשר ישמשו כשנות מבחן להסכם השלום בין שתי המדינות. אולם עקב התגובות הנזעמות על דבריו של ראש הממשלה הוא הזדרז להבהיר כי בשלב זה נתן את הסכמתו ל"נסיגה מזערית" בלבד, בלא הורדת יישובים. אבל מי שמכיר את סגנונו של ראש הממשלה הדרך התבטאויותיו, אינו מתייחס ברצינות להבהרות מסוג זה. העובדה שרבין אותת לסורים על נסיגה מהגולן דיה, כדי להוכיח, לאן מוביל ראש הממשלה? והתשובה היא חד-משמעית: רבין מוביל לנסיגה מלאה מרמת-הגולן.

דבריו של יצחק רבין, שהובאו לידיעת הציבור באמצעות ראיון בגלי-צה"ל, עודדו את שר החוץ הסורי להשמיע דברים בזכות הסכם עם ישראל. הוא התייחס בדבריו ל"שלום חם", כולל יחסים דיפלומטיים בין דמשק לירושלים. לא זו בלבד, השר הסורי גם צופה שההסכם ייחתם עד סוף השנה האזרחית, או ימים אחדים לאחר מכן. במלים אחרות, שתי המדינות – ישראל וסוריה – מוכנות לחתום על הסכם שלום ביניהן. אמנם בעת ובעונה אחת "גורם מוסמך" במשרד החוץ בירושלים טוען, כי הסורים עדיין עומדים בסירובם לחתום על הסכם שיחייב אותם לקשור מיד יחסים דיפלומטיים עם ישראל, עוד לפני שהושלמה הנסיגה. אולם יש יסוד להניח כי יצליחו להתגבר על "פרט קטן" זה, שהרי עם הסכמתו של רבין לנסיגה מלאה מהגולן, למעשה אין סיבה סבירה שתימנע חתימה מיידית על הסכם שלום בין ישראל לסוריה.

דבריו של ראש הממשלה הפתיעו וגם הכאיבו מאוד לכל אלה השוללים נסיגה ישראלית מרמת הגולן. הם הופתעו, אחרי שהממשלה הצליחה להרדים את דעת הקהל הישראלית בהודעותיה כי אין התקדמות בזירה הסורית, ממילא אין לדבר, בשלב זה, על נסיגה מהגולן. מסתבר שההודעות המרגיעות של הממשלה היו מכוונות-היטב כדי להסיח את דעת הקהל מהנושא הסורי. גם ההודעה האחרונה האומרת כי שר החוץ וורן כריסטופר דוחה את ביקורו במזרח התיכון, הואיל ולא חלה התקדמות בעמדה הסורית, אף היא מכוונת להרגיע את הציבור השולל בתוקף נסיגה מהגולן.

★

הנסיגה מהגולן עלתה על סדר יומנו. לא ניתן להתעלם ממנה. היא הפכה לעובדה כמעט בלתי הפיכה. עלינו לראות את הדברים כהווייתם, כפי שהם משתקפים במפה הפוליטית בישראל ובזירה הבינלאומית כאחד.

אין לדחות את המאבק על הגולן. יש להיאבק כבר עכשיו בטרם מאוחר מדי. כל דחייה תהיה לרועץ לא רק למתיישבים היהודים בגולן, אלא גם לרוב בעם העומד מאחורי התושבים היהודים שבנו את ביתם, לפני כמעט יובל שנים, על הרמה. המאבק אינו קל, אך הוא מתחייב המציאות. יש לגייס את כל הכוחות הניצבים לצידם של המתיישבים היהודים בגולן. הם רבים. לא מדובר בחוגים מהימין בלבד, גם בקרב השמאל לא מעטים המזדהים עם הגולן. יתר על כן, בכנסת קיים רוב ברור, נכון להיום, נגד נסיגה מהגולן. לפחות שישה עד שמונה חברי-כנסת ממפלגת העבודה מבטיחים כי יצביעו נגד נסיגה מהגולן. בראשם ניצב ח"כ אביגדור קהלני, תת-אלוף במילואים, מי שלחם בימי מלחמת יום הכיפורים נגד הסורים, ומי שיודע היטב את החשיבות הבטחונית-האסטרטגית של רמת הגולן. הוא הבטיח אתמול מעל גלי האתר כי יפעל ללא שהות כדי להביא לאישורו של החוק השולל מהממשלה את הזכות להחליט על נסיגה מהגולן.

קהלני אינו יחיד בהתנגדותו לנסיגה מהגולן. יש לו תומכים רבים, אפילו בתוך מפ"ם, שלפחות אחד משני הקיבוצים שלה ברמת הגולן הודיע כי ייאבק במלוא הכוח נגד נסיגה...

★

ראש הממשלה, יצחק רבין, הודה בראיון לטלוויזיה הישראלית לקראת ראש השנה, כי אין לו מנדט כדי להחליט על נסיגה מהגולן. לכן, הוסיף, ברגע שהממשלה תידרש להחליט בעניין הנסיגה – הוא ישאל את פי העם, במסגרת "משאל עם". אולם גם בהודעתו זו יש לא מעט מן התרמית הגדולה של ממשלת השמאל בכל הקשור בנסיגה מהגולן. ממה נפשך, אם רבין מודה כי אין לו מנדט על נסיגה, מחובתו להביא לבחירות חדשות כדי להשיג מנדט מאת העם לנהל משא-ומתן עם הסורים. ברם, מה שרבין עשה הוא ההיפך מהמתחייב על-פי הודעתו בטלוויזיה הישראלית. הוא לא רק מנהל משא-ומתן עם הסורים, אלא גם התחייב לנסיגה מלאה בלא שיש מנדט בידו לעשות כן.

חשבונו של רבין פשוט מאוד: הוא מעוניין לשאול את פי העם רק לאחר המעשה, אחרי שיחתום על הסכם עם חאפז אל אסאד. אז יבוא אל העם כדי להשיג אישור להסכם באופן רטרואקטיבי.

בנסיבות כגון אלה לא תהיה משמעות מעשית ל"משאל העם", מה גם שכעשרים אחוז מכלל הבוחרים אינם יהודים, ממילא אין להם כל רגישות לצרכים המדיניים והבטחוניים של מדינת היהודים.

לא זו בלבד, בנושאים כה עקרוניים כגון הנסיגה מהגולן לא ניתן להכריע באמצעות "משאל עם", מה גם שהמשטר הקונסטיטוציוני של מדינת ישראל אינו בנוי על משאלי עם, אלא על הכרעות העם, באמצעות נבחריו בכנסת. מכאן שהדרך היחידה הפתוחה בפני ראש הממשלה – היא דרך הבחירות לכנסת. רבין יודע היטב כי אין לו רוב בכנסת התומך בנסיגה מהגולן, ועל כן שתי ברירות לפניו: האחת – לדחות את המשא-ומתן עם הסורים עד אחרי הבחירות לכנסת בעוד כשנתיים, או להקדים את הבחירות לכנסת כדי להשיג מנדט אשר יאפשר לראש הממשלה לנהל משא-ומתן עם הסורים על נסיגה מהגולן. אין דרך שלישית. ומי שמנסה ללכת בה חייב להודות כי הוא עולה על דרך לא ישרה הסותרת סידרי מימשל תקינים במשטרים דמוקרטיים.

אילו סמך רבין על הרוב הקיים בכנסת, מחובתו היה להימנע מכל התחייבות כלפי הסורים המתייחסת לנסיגה. כזכור, למעלה משמונים חברי-כנסת חתמו בעבר הלא כל כך רחוק על אמנה השוללת נסיגה מהגולן. נשאלת איפוא השאלה: מי התיר ליצחק רבין להעביר שדרים לחאפז אסאד בדמשק על נכונותה של ישראל לסגת תוך שלוש שנים מהרמה כולה?

מנדט, כאמור, אין לו. בכך הוא מודה. גם רוב בכנסת אין לו. למעלה משני שליש של חברי הכנסת שוללים נסיגה מהגולן. הם אף יזמו הצעת חוק שתמנע מהממשלה לקבל החלטה בזכות נסיגה מהרמה.

אם כן, מכוח מה פועל יצחק רבין?

מכוח התרמית ומכוח חולשתה של האופוזיציה. במקום להתמקד במאבק נגד נסיגה – האופוזיציה מתפזרת על פני שטחים רבים. זה מחליש אותה ואף פוגע בכושר עמידתה בנושאים שיש להיאבק עליהם ללא לאות.

דומה שהמאבק המתחולל כעת על הגולן הוא המרכזי ביותר ואולי מן החשובים ביותר. הוא אינו סובל דחייה. כל דחייה היא בעוכריהם של נאמני הגולן, הרואים בחבל ארץ זה חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל.

★

כיום נוכחנו לדעת כי לא היה אמת בדיווחים על "קיפאון" בשיחות עם הסורים. לא זו בלבד שאין קיפאון, אלא אף נרשמה התקדמות בשיחות הנסתרות בין שתי המדינות.

הודעתו של יצחק רבין על נכונותה של ישראל לנסיגה מלאה, מזה, ודברי שר החוץ הסורי על "שלום חם" שייחתם עד סוף השנה, מזה, כפי שנתפרסמו שלשום, מעידים כמאה עדים כי אכן חלה התקדמות משמעותית בשיחות החשאיות המתנהלות לאחרונה, בדרגים שונים, בין ישראל לסוריה.

לא ניתן איפוא להחריש. יש להקים קול זעקה גדולה נגד מדיניות הנסיגה של ממשלת רבין. יש לחשוף את התרמית הגדולה של הממשלה, אשר במסווה של "משאל עם" מנסה להביא לחיסול מפעל ההתיישבות היהודית ברמת הגולן ולהוריד ל"ב יישובים מהרמה, בהם חיים רבבות יהודים, מהם כמחציתם שנולדו במקום.

זה הזמן להתגייס למאבק. אין להסתפק עוד בסיסמה "העם עם הגולן". יש לתרגם אותה לשפת המעשה. אם העם עם הגולן, עליו לשאת את דגל המאבק ברמה. והדברים אמורים גם כלפי הרוב הקיים בכנסת נגד נסיגה מהגולן. עת לעשות היא. אין לדחות את ההכרעות עד אשר החרב [illegible] תונח על צווארם של המתיישבים היהודיים בגולן. חובה לנקוט צעדים כבר עתה כדי למנוע את סכנת הפינוי מהגולן.

עלינו להיות מודעים לכך כי הנסיגה מהגולן עלתה על סדר יומנו המדיני. זו השעה האחרונה כדי להדוף את הסכנה הזאת, בטרם מאוחר מדי.

"העם עם הגולן" חייב להתייצב למאבק כדי למנוע נסיגה מהגולן.

הפיסגה הבלתי נמנעת...

יחסי ישראל – אוקראינה

מאת יעקב אדלשטיין

מאבק מעניין מתנהל כיום על לבן של המדינות העצמאיות בחבר העמים הסובייטי בין ישראל לבין מדינות ערב, בייחוד איראן וסעודיה, שיש להן מה להציע בתחום היחסים המסחריים. לישראל יש מה להציע בתחום אחר, המדיני דווקא. בביקור בקייב, בירת אוקראינה, נפגשתי עם שגריר ישראל באוקראינה, צבי מגן, העומד במאבק זה יום-יום. יחסים מסוג זה דורשים טיפוח יומיומי, תוך כדי שימת לב לחזירה הערבית. אוקראינה זקוקה ליחס של אהדה בעולם, וגם לסיוע, והיחס ליהודים בתוכה הוא מבחן למעמדה בעיני העולם החופשי.

לדברי צבי מגן, לא תמיד יש הבנה בירושלים למאבק זה, ולפעמים ישנה גם אדישות, ולכן הוא צריך כל פעם לתקן את מה שהתקלקל במערכת היחסים, נוכח הלחץ הערבי.

נשיא אוקראינה הקודם, קרבצ'וק, ביקר בישראל ביקור ראשון של נשיא אוקראיני. בביקור זה הוא קיבל את "יד ושם" לחסידי אומות העולם, משום שמשפחתו הצילה יהודים בתקופת השואה. הוא גם ביקש מחילה מן העם היהודי על כל מה שעוללו לו האוקראינים בכל התקופות. בינתיים נבחר נשיא חדש, ועתה יש להשקיע כוחות חדשים לטיפוח היחסים עם הממשלה הזו. אגב, בממשלת אוקראינה מאז שקיבלה מדינה זו עצמאות, נתמנו בה גם שני שרים יהודים. אין שינוי במדיניות כיום ליהודים וביחס לישראל בין הממשלה הנוכחית לקודמת. גם הנשיא החדש מעוניין להמשיך במדיניות הליברלית.

שאלתי יהודים שפגשתי בערים שונות באוקראינה, מהו יחס האוכלוסיה אליהם, נוכח המסורת האנטישמית הידועה שהיתה באוקראינה? הם משיבים לי בפתגם הידוע: "הדג מסריח מהראש". אם הממשלה האוקראינית מגלה יחס טוב ליהודים, גם האדם ברחוב חש בכך ויגלה יחס נאות. אך אם המדיניות למעלה תשתנה, ישתנה גם היחס למטה. בוגדן חמלניצקי, צורר היהודים, הוא גיבור לאומי באוקראינה, והאנדרטה שלו מתנוססת בלבה של קייב הבירה.

היסטוריונים אוקראינים מנסים לתקן גם את תדמיתו של ראש כנופיית הפורעים ביהודים הידוע, פטליורה.

דיברתי עם הציר היהודי בפרלמנט האוקראיני, ד"ר חריטון (יחזקאל) ברמן, יליד העיר רובנה, רופא, שנבחר לפרלמנט מטעם המפלגה האוקראינית הלאומית. האיש – דובר יידיש ועברית, מספר על הסכמתה של הממשלה האוקראינית להכיר בבתי ספר יהודיים שבהם לומדים בשפת יידיש. הוא ביקר בישראל בחבר המשלחת האוקראינית יחד עם נשיא אוקראינה הקודם. הוא יהודי חם, שמוכן לפעול למען תחיית היהדות במדינה זו, על אף שאמצעיו מצומצמים.

בביקור שערכנו בעיירה פריאסלב, עיר הולדתו של הסופר שלום עליכם, מצאנו שלט יפה העומד ליד הבית שבו נולד. כן הוקם בעיירה זו מוזיאון שלום עליכם, ובו מוצגים מתקופת חייו של הסופר. בית יהודי בנוסח הימים ההם, ובו זוג תפילין, ספר תורה ורהיטים בנוסח הימים ההם. הבית הוקם ביזמתו של תושב העיירה, עוד לפני תקופת ההפשרה. בימים ההם צריך היה אומץ כדי ליזום מפעל כזה.

הבית הוקם במקום שבו עמד בית הקברות היהודי של העיירה, והוא מושך אליו תיירים. בעיירה זו גרו לפני המלחמה כאלף יהודים. בתקופת השואה הם הושמדו על ידי הגרמנים. לזכרם הוקמה אנדרטה צנועה. כיום גרים בעיירה זו 13 יהודים בלבד. שוחחתי עם רוזה מאירוב, תושבת העיירה, מורה לכימיה. היא מספרת, כי היהודים המעטים שנשארו בעיירה לא מקיימים קשר ביניהם, שלא כמו בימים ההם. היא חשה את עצמה בודדה, אך חוששת לעקור ולעלות לישראל, משום שאין לה קרובים בישראל והיא מפחדת שתרגיש שם בודדה.

בין יהודים באוקראינה

פגשנו באוקראינה יהודים עצובים, לא מתוך מצוקה אנטישמית, אלא מתוך מצוקה כלכלית, האינפלציה דוהרת. הכסף האוקראיני לא שווה הרבה. מהם שחיים על פנסיה של 8 עד 10 דולר לחודש. מצבם הקשה אינו שונה מן המצב של כלל האוכלוסיה. בכל זאת, אין דחיפה לעלות לישראל משום החשש של עקירה למקום חדש. רופא יהודי, שהוא מנהל מחלקה בבית חולים, מספר, כי הוא היה מוכן לעלות לישראל, אבל כאן הוא בעל מעמד מכובד ואם יעלה לישראל הוא חושש, כי ייהפך למחוסר עבודה, ויאבד את מעמדו.

יהודים נדחפים להגר לגרמניה ולחוצים לקבל ויזות הגירה למדינה זו. אחרים מהגרים לאמריקה. אך יש גם עלייה לישראל, בייחוד של נוער יהודי.

מה מקור העוני והפיגור במדינה זו? יהודים אומרים, כי זו ירושה מן המשטר הקומוניסטי.

המשטר הקומוניסטי, אומרים האנשים, לא דאג לתושבים, אלא לשכבה קטנה של עסקנים, פקידים בכירים. הוא ניהל מדיניות תקיפה של אימפריה ושלח נשק חינם למדינות שונות בעולם, כולל מדינות ערב. באותו זמן שרר מחסור חמור בצרכים בסיסיים בתוך האוכלוסיה. חלק גדול מן התקציב הופנה לייצור נשק, במקום להפנותו לייצור מצרכים בסיסיים לתושבים.

פיגור זה נמשך גם כיום, למרות שהמשטר השתנה. אינפלציה מסחררת. החנויות ריקות מסחורה ויש תורים למצרכי יסוד. בעיני ראיתי תור ארוך במרכז הבירה קייב. כאשר שאלתי לשם מה התור הזה? השיבו לי: לקנות אבקת כביסה...

במרכז קייב נמצאת חנות המוכרת במטבע זר. השלטים כתובים בשפות זרות, גם בעברית. גם ליד חנות זו עמד תור ארוך.

במרכז העיר בקייב נפתחו משרדים להחלפת זר. המטבעות לשימוש הם דולרים ומרקים גרמניים. ערכו של המטבע האוקראיני יורד משבוע לשבוע בגלל האינפלציה הדוהרת.

על גדות הדנייפר

קייב שוכנת על גדות נהר הדנייפר. בתקופה שלפני השואה היו שליש מתושביה יהודים. כיום גרים בה שלושה מיליון תושבים, והיהודים מונים אלפים בלבד. בעבר היו בה מאתיים בתי כנסת. עם בוא הקומוניזם הוחרמו רוב בתי הכנסת, ורק 13 בתי כנסת קטנים פעלו בצנעה. כיום פועלים בה שניים ולפעמים שלושה בתי כנסת בלבד.

באזור היהודי מלפנים, פודול, שהומה מיהודים, פועל כיום בית ספר יהודי, לבנים ולבנות, שמנוהל על ידי הרב יעקב בלייך, הרב של העיר, שנשלח על ידי האדמו"ר מקרלין, יחד עם רבנים אחרים לשרת בערים ובעיירות באוקראינה. בית הספר הוא מוקד החיים היהודיים בעיר זו. המורים ליהדות באים מישראל. המורים למקצועות אחרים הם מקומיים. בבית הכנסת של פודול מתקיים מניין כל יום, לתפילת שחרית, מנחה ומעריב. בשבת הומה המקום בני נוער, שבאים לשהות במאורגן בשבת ליד בית הכנסת. ניתן לראות כאן מחזה מרהיב, כיצד חסידי קרלין מהלכים בשבת בחוצות קייב, לבושים בשטריימלים והטלית על כתפיהם. כאן נמצאת הפינה היהודית של קייב בימינו. בית הכנסת הזה הוא הכתובת לכל הפניות של השלטונות לקהילה היהודית.

הרב בלייך מופיע גם בשידורי טלוויזיה, ומרצה על נושאים יהודיים. בית הכנסת הגדול של קייב, שנבנה על ידי הנגיד היהודי ברודצקי, שנודע כמלך הסוכר, הוחרם על ידי המשטר הקומוניסטי והפך לתיאטרון לילדים. התנהל מאבק כדי להעביר בחזרה את בית הכנסת לחזקה יהודית, והשלטונות הסכימו להפריש חדר אחד בבניין המפואר הזה לצורך בית כנסת. חסידי חב"ד הסכימו לפשרה, אך יהודים אחרים בעיר סבורים שהיה זה משגה.

באזור פודול מצביעים על בית המולים. היהודי

(סוף בעמוד 4)

סכנת מר טפלון

מאת יצחק דויטש

מנגנון התעמולה המשומן היטב של הממשל, בסיוע המקורבים והחסידים, מקרב אילי הממון ומקרב התקשורת, מגויס שעות נוספות כדי לבנות את התדמית שלו. הם חוזרים אף אל תקופת הילדות ומנסים לגלות את שורשי האנליטיות והמנהיגות שלו עוד מבית הספר. בונים לו דמות של מנהיג אמיתי גאוני, הגון, זך וישר מבטן ומלידה. עושים זאת תוך מסע דילוגים. יש כאן שיכתוב של ההיסטוריה הזו באופן מאוד סלקטיבי.

בניית התדמית של יצחק רבין כל כולה נעשית באופן מאוד סלקטיבי. זה קרה לפני כחודש ימים בלבד. כראש ממשלה הוא יצא כשקרן מושלם. אך ורק לפני זמן קצר השמיע את הצהרתו הנחרצת הסגורה הרמטית ואיננה משאירה סדק כלשהו בעניין הבורסה. כל עוד אני ראש ממשלה לא יוטל מס על הבורסה. ככה, חד וחלק. והוא עשה את ההיפך הגמור. האם הוא התחרט? האם הסמיק? האם חשב שעליו להתפטר מתפקידו? האם חשב שעליו להתנצל בפני האומה? כלל וכלל לא. מיד בנה, או בנו סביבו מערכת הסברה והגנה. מגיע כל הכבוד לראש הממשלה אשר שוכנע ועשה את ההיפך ממה שהצהיר עליו. האיש הישר הזה, אומרים לנו, כוחו בכך שהוא יכול לעשות את ההיפך ממה שאמר, בגלל שהוא שוכנע שכך צריך לעשות.

לגבי מידת שכנועו ושיקול הדעת שלו במקרה ספציפי זה אפשר לומר רק כי היתה זו בורות גמורה מצדו בהנמקות שקנה. יצחק רבין הסביר שהחליט על המהלך בגלל האינפלציה. אבל מוסכם בקרב הכלכלנים שאין קשר של ממש בין מס הבורסה לבין המלחמה באינפלציה. הנה דברים שאמר בעניין זה ד"ר מרסין שרמן, מרצה למדעי המדינה באוניברסיטת ת"א: "דומה כי שאלת האמינות טפלה לבעיה האמיתית שחשפה הפרשה: בורותו של רבין. בכל הראיונות בהם ניסה להצדיק את המס הוא טען כי השתכנע לתמוך בהטלתו בשל תרומתו העתידית למלחמה באינפלציה. אולם בכירים במשק, כמו נגיד בנק ישראל, נאלצו במהירות להודות כי קיים קשר קלוש בלבד בין האמצעי לבין המטרה. לפתע התברר לציבור כי לא זו בלבד שראש הממשלה איננו עומד בדיבורו – הוא כלל לא בקיא בסיבות שגרמו לו להפר את הבטחתו". ד"ר שרמן אומר, שגם אם ראש הרשות המבצעת אינו חייב להיות מומחה בכל התחומים באחריותו, עליו להיות בעל יכולת לשפוט "עניינית" את ההצעות המובאות בפניו. אך מתברר כי ליצחק רבין אין כלל יכולת לקבל החלטות.

באותה סוגייה של יכולת קבלת החלטות, אך בהקשר אחר והוא הסכם אוסלו, כתב פרופ' נח מילגרום, פסיכולוג החוקר כיצד מתמודדים חברות ומנהיגיהן במצבי לחץ, את הדברים הבאים: "חוששני שראש ממשלת ישראל אינו מסוגל כיום להיחשף לממצאים רבים ומורכבים ולהכריע ביניהם בצורה שקולה".

★

יש לנו, איפוא, הערכות מקצועיות בדבר אי יכולתו של יצחק רבין לקבל הכרעות נבונות. הדברים המובאים קשורים לאקטואליה, אבל נא לא לשכוח כי קיימת הערכה כתובה וחתומה בספרו של מי שמכהן כיום נשיא המדינה, הכוונה למר עזר וייצמן, שהיה ראש אג"ם ומפקד חיל האוויר, אודות עמידתו של יצחק רבין, בהיותו רמטכ"ל, בתנאי לחץ. אבל התקשורת, מתוך מגמה ברורה, מטשטשת עובדות אלה בבואה לתאר את "מנהיגותו" של ראש הממשלה, יצחק רבין.

יש גם ההיבט של האופי והסגנון של ראש הממשלה, יצחק רבין. זכורים ולא לטוב, התבטאויותיו: הקוגלגר, הפרופלור, הבבל"ת, הקשקש, וכולי וכולי. התחרן הבלתי נלאה. ההשתלחויות בחבריו, ביריביו, בגורמי פנים, בגורמי חוץ, במבקרת המדינה, במשפטנים, ובמי בעצם לא. אומרת מעריצה של דרכו המדינית סילבי קשת: "החשיפות הרעות הן האופי המחורבן של רבין. סר וזועף. גס רוח, אטום. פוגע ומעליב".

אלא מאי? בנשימה אחת מכסים צד זה של יצחק רבין ומהללים את "הצעדים המהפכניים" שלו.

מוכנים לסלוח לו על הכל. לעצום עין. כי הוא מספק להם את הסחורה. יצחק מבצע את המכירה הגדולה של ארץ-ישראל, מה שמישהו אחר, שמעון פרס, למשל, או יוסי ביילין, או חיים רמון, או יוסי שריד, לא היו מצליחים להעביר זאת. העם לא היה מאפשר את הדבר.

★

יצחק רבין הוא מר טפלון ממש. שום דבר לא נדבק בו. לא סיפור הדולרים. לא סיפורו של עזר וייצמן. לא חוסר האמינות, לא השקרים בעניין השיחות עם אש"ף, לא הנסיגה מההכרזה על רמת הגולן. לא מכתב ירושלים. לא שקר הבורסה. לא מה שסילבי קשת מגדירה גסות רוח. לא יחסו למשפטנים. לא מעורבותו בהתחייבות שמסר אריה דרעי והפרשנות שלו. לא הגסות בעניין ראש ממשלת פקיסטן, שאחריה באה, איך לא, ההתקפלות. מכונת התעמולה המשומנת ומערכת התקשורת, אשר הקו שלה ברור, עושות את שלהן.

היה, אולי, מקום לחרוק שן. אבל מר טפלון, מכוחו זה, יוצר ומשנה עובדות. הנה במשך עשרות בשנים ויותר היתה ההתיישבות בארץ ישראל בבת העין. ראו בה את חזות הכל. ומה אומר יצחק רבין? פלוגת טנקים אחת תורמת לבטחון ישראל והגנתה יותר מאשר נקודות התיישבות. כך במלחמה בפועל. אבל ערכה של ההתיישבות איננו בא לידי ביטוי בעימות הצבאי הישיר, אף כי היו מלחמות ישראל שההתיישבות מילאה בהן תפקיד צבאי ישיר. בגליל, בנגב, בגוש עציון. מעבר לכך, ההתיישבות היא ערך

(סוף בעמוד 4)

יהדות ללא עתיד

מאת ד"ר מרדכי ורטהיימר

כארבע-עשרה מיליון יהודים חיים כיום בעולם. הקהילה היהודית הגדולה בעולם, המונה כשישה מיליון יהודים, היא הקהילה היהודית בארצות הברית. בישראל כארבעה וחצי מיליון, והשאר מפוזרים במדינות רבות בעולם. הקהילה היהודית בארה"ב היא לא רק הגדולה בעולם אלא גם הקהילה ה"יציבה" ביותר בכך שאיננה תורמת במעט לתהליך קיבוץ הגלויות. העלייה לישראל מארה"ב היא הקטנה ביותר ביחס לאוכלוסיה היהודית השוהה במדינה זו. כל החוקרים נוטים לדעה כי ה"יציבות" של יהדות ארה"ב היא תוצאה של "סיר הבשר" האמריקאני ומהעובדה שארצות-הברית כיום הינה ארץ דמוקרטית וליבראלית, שבה שיוויון הזכויות עומד בראש סדר העדיפויות הלאומי של מדינה זו.

הנתונים הסטטיסטיים מצביעים על כך שרוב היהודים הם אלה ה"מנצלים" מאפיינים אלה של החברה והמשטר האמריקאני, הרבה מעבר לאחוז שלהם באוכלוסיה. היהודים ברובם, מצבם הכלכלי איתן. הם תופסים מקום נכבד בכל תחומי העשיה האמריקאנית, בכלכלה, בממשל, במדע ובתרבות. אולם המצב הטוב של היהודים בארה"ב, הוא גם הגורם העיקרי לבעיה הקיומית החמורה של יהדות זו, בעיית ההתבוללות האוכלת בכל פה בקהילה הגדולה הזאת. הבעיה חמורה כל כך שניתן לקבוע כי זוהי יהדות ללא עתיד.

נראה כי הנושא, "עתיד יהדות ארה"ב", אינו נושא פופולארי בקרב מנהיגי קהילה זו, כפי שאין הוא מעסיק כלל את ממשלת ישראל. שני הגורמים, מנהיגי יהדות ארה"ב וממשלת ישראל, עושים הכל כדי לטאטא את הבעיה גם משום שמשפחותיהם "נגועות" בנגע ההתבוללות. הרוב הגדול של מנהיגי יהדות אמריקה משתייכים לזרמים הרפורמי והקונסרבטיבי שבהם פשה נגע נישואי התערובת. כיום אין כמעט בית בקרב הקהילות הרפורמיות והקונסרבטיביות, כולל בתי מנהיגי היהדות, שאין בו מקרה של נישואי תערובת. ממשלת ישראל, מאידך, רואה ביהודי ארה"ב גורם לתמיכה כלכלית ופוליטית וזהו לא. בעיית עתידה של הקהילה היהודית הגדולה ביותר בעולם אינה עומדת על סדר היום של ממשלת ישראל כיום, כפי שלא עמדה על סדר יומן של ממשלות ישראל גם בעבר. אלא שבינתיים הולך המצב ומחמיר וכל שנה חולפת ללא מעש, מביאה להצטמקות הקהילה היהודית האמריקאנית במאות אלפים. אלה הם אותם יהודים המנתקים כל קשר וזיקה ליהדות ונטמעים בקרב הגויים שבתוכם הם חיים. כאשר סיים אורי סביר, כיום מנכ"ל משרד החוץ, את תפקידו כקונסול ישראל בניו-יורק לפני שנתיים, הוא התבטא בגלוי לב ואמר כי בעיית הבעיות העומדת בפני ממשלת ישראל כיום, היא בעיית עתיד יהדות ארה"ב. הוא אף הסביר אז, בתידרוך לעיתונאים הישראלים בוואשינגטון, כי בעיית ההתבוללות בארה"ב היא חמורה עד כדי כך שלטווח הארוך היא מסכנת גם את מעמדה של מדינת ישראל בארה"ב, המתבססת לא במעט על ההשפעה שיש ליהודים בחוגי הממשל ובקונגרס האמריקאני. אורי סביר "הבטיח" אז כי בשובו לישראל הוא יפעל כדי שממשלת ישראל תתחיל לפעול, פעולה של ממש, על מנת לעצור את תהליך הטמיעה של יהודי ארה"ב, ולא תסתפק במס שפתיים בלבד. סביר חזר ארצה, אך במקום להירתם למשימה חשובה זו הוא הקדיש את זמנו ומרצו לקידום "השלום" עם אש"ף ויאסר ערפאת. מאז "הסכם אוסלו", שסביר היה אחד מאדריכליו הראשיים, הוא עוסק בשיקום הקיום הפלשתינאי מן ההיבט הכלכלי והפוליטי כאחד, בעוד הוא מזניח ליותר חבריו בממשל הישראלי את הקיום היהודי.

הזהות היהודית – הקשר עם הקהילה

מבלי להיכנס לסיבות אשר הביאו להתפתחויות ההסטוריות בקרב יהודי ארה"ב במאה הנוכחית, יש להכיר בהשלכות שהיו להתפתחויות אלה על ההרכב של האוכלוסיה היהודית באמריקה כיום. בניגוד לישראל, הזהות היהודית נמדדת ברמת הקשרים שהיהודי כפרט מקיים עם בני עמו במקום מושבו. הקשר הבולט ביותר הוא הקשר עם הקהילה היהודית המקומית דהיינו עם המוסדות היהודיים ובראשם בית הכנסת. בניגוד לישראל בית הכנסת משמש לא רק בית תפילה, אלא גם מרכז קהילתי ומפעיל בית הספר היהודי. בית הכנסת שימש אף כתובת לכל הצרכים היהודיים של מי שרוצה לשמור על הקשר עם היהדות והיהודים. מן ההיבט הזה בלבד מראה הנתון הסטטיסטי של יהודי ארה"ב כי למעלה ממחצית משישה מיליון היהודים החיים כיום בארה"ב אין להם כל קשר עם המוסדות היהודיים במקום מושבם. המשמעות של נתון זה בלבד היא, שאותם שלושה מיליון יהודים איבדו למעשה כל קשר עם היהדות. הם נמצאים בתהליך התבוללות מתקדם. זהו המצב העובדתי בהתייחס לדור הנוכחי של יהודים אשר נולדו וגדלו בסביבה יהודית כלשהי. המשמעות לגבי הדור הבא חמורה שבעתיים. אין לצפות כי בניהם של יהודים אשר הם עצמם איבדו כל קשר עם הקהילה היהודית, יהיה להם מושג אפילו קלוש על מוצאם היהודי. מכאן הדרך קצרה מאוד לנישואי תערובת ולהתבוללות של ממש.

נתון קשה אחר על מצבם של יהודי ארה"ב, המצביע אף הוא על כך שזוהי יהדות ללא עתיד, מתייחס לאחוז נישואי התערובת בקרב היהודים העומד על ממוצע ארצי של 56%, ויש קהילות בהן אחוז נישואי התערובת מגיע ל-70% ואף ל-80%. נתון מדהים זה יש לו משמעות מרחיקת לכת על המשך הקיום היהודי בארה"ב. רוב רובם של ילדי נישואי התערובת אינם מתחנכים כיהודים, וחלק ניכר מצטרף לכנסיות נוצריות, דהיינו הם נטמעים סופית ואובדים לעם היהודי. לפי האומדנים של המוסדות היהודיים מגיע מספר הנטמעים מדי שנה בלמעלה ממאה אלף. המספר גדל והולך מדי שנה. הנתונים על נישואי התערובת והטמיעה הם קשים עוד יותר מאשר שהמדובר בממוצעים ארציים בהם נכללים היהודים האורתודוקסים שאצלם תופעת נישואי התערובת אינה קיימת כלל. זוהי נקודת האור היחידה בתמונה העגומה של הקהילה היהודית הגדולה ביותר בעולם כיום. בעשרים השנים האחרונות הוקמה תנועת מעבר, קרי חזרה מן הקהילות הרפורמיות והקונסרבטיביות המהוות רוב מכריע ביהדות ארה"ב לעבר הקהילות האורתודוקסיות, אך התנועה היא איטית ואינה עומדת בשום פרופורציה מול גלי ההתבוללות הגואים.

נישואי תערובת – מכה קשה

הנתונים הסטטיסטיים על נשואי התערובת בקרב יהודי ארה"ב, הם ביטוי לתהליך שהחל עוד בתחילת המאה אך הלך וגבר בשני הדורות האחרונים. מסיבות רבות, חלקן קשור עם התפתחויות בתוך החברה היהודית ואחרות הקשורות בהתפתחויות חברתיות כלליות בחברה האמריקאנית, הפכו התנועות הרפורמית והקונסרבטיבית לתנועות הגדולות ביהדות ארה"ב. מנהיגי תנועות אלה סברו כי ניתן לשמור את הזהות היהודית גם במסגרת "דתית ליבראלית" כהגדרתם. הליבראליות התבטאה בעיקר בזניחת המסורת היהודית בת אלפי שנים, ויצירת מערכת "דתית דמוקרטית" שבה הרוב קובע מה צריך לשמור ומה צריך לשנות בכל תחומי החיים הדתיים. כאשר התורה הרצועה, ונקבע שכל תרי"ג המצוות הן בקטגוריה של "מותר לשנותן ולהתאימן לתנאי החברה המתקדמת", התוצאה בהמשך היתה ברורה מראש. בתהליך שנמשך שנים "התאימו" מוסדות התנועות הרפורמית והקונסרבטיבית את מצוות העשה ולא תעשה לצרכים ולאפשרויות שלהם והריקו מכל תוכן את התורה שבכתב ושבעל פה כאחד. התנועות הללו אף פתחו את הדרך בפני "רבנים" מקומיים, ברובם בורים ועמי ארצות שידיעת התורה היא מהם והלאה, להתאים את הפולחן הדתי לצורכי הקהילה המקומית. מנהיגי הרפורמים והקונסרבטיבים סברו כי ע"י מתן "הקלות" לחבריהם בשמירת המצוות הם יצליחו לשמור אותם מפני התבוללות. התוצאה היתה כמובן הפוכה. לאחר קבלת ההחלטה העקרונית על הנהגת "דמוקרטיה" בקביעת מה מותר ומה אסור, התחיל תהליך הכרסום בעקרונות הדת המסורתיים, והתאמת הפרקטיקה של השירותים הדתיים לצרכי ה"מאמינים". הדור הצעיר הסיק את המסקנה המתחייבת ממצב זה. כי אם הכל ניתן לשינוי בהתאם לצרכים ולנסיבות, אזי כל המסגרת של "קהילה דתית" היא מיותרת וכל אחד חופשי לנהוג לפי "העקרונות האוניברסאליים" שהוא מאמין בהם. מכאן ועד התבוללות הדרך היתה קצרה, ואם אם איבדו הרפורמים והקונסרבטיבים את רוב רובו של הדור הצעיר.

בסיורים שערכתי בקהילות רפורמיות וקונסרבטיביות ברחבי ארה"ב, נתקלתי בתופעה מדהימה. כאשר נכנסתי לאולם, שבו התקיימה פעולה כלשהי, ראיתי לפני ציבור של אנשים מבוגרים וזקנים, ולא מצאתי בהם צעיר אחד לרפואה. תופעה זו לא נעלמה ממנהיגי הרפורמים והקונסרבטיבים. הם לא מודאגים כל כך מתופעת ההתנתקות מן היהדות של הדור הצעיר ואף לא מן ההתבוללות, מה שמדאיג אותם היא העובדה שמספר חברי הקהילה הולך ופוחת כתוצאה מתהליך ההזדקנות הטבעי וצעירים אינם ממלאים את החסר. "הרבנים" המקומיים פשוט חוששים מקיפוח פרנסתם, וזה מה שמביא אותם למחשבה ולחיפוש דרך כדי לשנות את פני הדברים ולמשוך בחזרה את הדור הצעיר למסגרת הקהילה. בתקופה האחרונה גדל מספר הקהילות הרפורמיות הפותחות ליד בית הכנסת, המשמש בדרך כלל גם כמרכז קהילתי, בית ספר כל יומי, דבר המהווה מהפכה בדרך החשיבה הרפורמית. במשך שנים רבות נלחמו הרפורמים נגד הקמת מוסדות חינוך יהודיים לילדיהם. בהתאם לתפיסתם, היהודים צריכים להיות חלק מן הקהילה הכללית ולא להסתגר ב"גטו". אך כאשר המדובר בסכנה של קיפוח הפרנסה שלהם, הם מוכנים להתפשר גם עם העקרון עבורו נלחמו שנים רבות. בינתיים השינוי הזה של הרחבת מערכת החינוך בקהילות הרפורמיות נותן להם "מרחב מחיה" לטווח הקצר. אך צעד זה נותר ללא משמעות לטווח היותר רחוק משום שמנהיגי הרפורמים והקונסרבטיבים עדיין לא מוכנים להודות כי דרכם נכשלה וכי המשך הדרך שלהם אינה מותירה עתיד לרוב היהודים החיים כיום בארצות-הברית.

هكذا من الأصل

50 שנה לחסול גיטו לודז'

מאת שרה שטרן-קטן

קשה עלי הכתיבה על הנושא, התמונות עוברות לנגד עיני, ואני חוזה אותן, הן אולי חדות יותר מאשר לפני ארבעים שנה. השנים לא הכהו את הכאב, הן נתנו ראיה פרספקטיבית יותר חזקה ויותר עמוקה. למרות הכאב והסבל, שהעלאת הזכרונות גורמת לי, אני מרגישה חובה לכתוב על הנושא למען אלה, שאינם ואין מי שיזכור אותם.

חמישים שנה לחיסול גיטו לודז' תרתי משמע: לא רק חיסולם של היהודים שוכני-סובלי הגיטו אלא הגיטו עצמו, שהווה במהותו סיום טראגי ואכזרי ליהדות – ליצירה יהודית מפוארת במאתיים השנים האחרונות: חיי יצירה תרבות וחברה, שנמחקו ביד אכזרית – פשוטו כמשמעו. כליון מוחלט.

★

הפצע עדיין פתוח

חמישים שנה עברו מאז, חמישים שנה – יובל, ציון שגרתי ומקובל. ציון זה מוזכר בפעם הראשונה בתורה. הוא מסביר את מהותו של היובל – שנת שיחרור ודרור: איחוד משפחות, שיחרור עבדים, "מוראטוריום" של חובות כספיים, שדות חוזרים לבעליהם, עבדים חוזרים למעמדם הקודם וכך כתוב: "וקראתם דרור בארץ לכל יושביה – יובל היא תהיה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו"...

זה מה שסימל פעם – היובל. לא כך בימינו – שנת החמישים בימינו בא לציין פרק זמן לא כליבך חגיגי והמוני. חמישים שנה – שנות דור ויותר לחיסולו של גיטו לודז' עברו והפצע עדיין פתוח ושותת דם...

ואולי אף יותר מאז: במקום להתרפא, הפצע הולך ומעמיק. כדי להבין את הדברים ליתר דיוקם עלינו לחזור לזכור את התקופה האפילה ההיא שתתרם לדראון עולם על מצחה של האנושות כולה – הגרמנים, הכנסיה והעולם הנאור, שידעו על הנעשה ולא עשו דבר כדי למנוע ואף לא להקל.

לדאבוני לא רק העולם דאז, גם העולם של היום לא השתנה בהרבה. גם היום העולם החפשי הנאור, כביכול, אינו ער להתעוררות מחדש של שינאת עולם לעם עולם.

הטרור הגזעני, הפיצוצים – בואנוס איירס, לונדון ואיפה לא?

התנהגות המבשרת רעות.

★

האם הרעבה וילדיה

מכאן לגרמניה האחרת, החוזרת בתשובה, כביכול; במשפטו של גרמני – מכחיש השואה, בית המשפט נותן הכשר להכחשה. מדברי השופטים (שביניהם בוודאי גם כאלה שעדיין זוכרים את הימים האפלים) אנו למדים, כי הם מכבדים את אמונתו של הנאשם ואת העובדה שהגן על עמדותיו הפוליטיות ובעיקר את הרצון להגן על גרמניה נגד דרישות היהודים ולחזק את התנגדותה לדרישות היהודים, שנגרמו כתוצאה מהשואה.

כל פרשנות מיותרת!

חיסול הגיטו בא אחרי תקופה ארוכה של כארבע שנים – ארבע שנות הרעבה, השפלה, מחיקת צלם אלוקים מן האדם, של סבל כל יתואר, אחרי תקופה, בה קיים מה שכתוב בתוכחה: "האיש הרך בך והענוג מאד תרע עינו באחיו ובאשת חיקו וביתר בניו אשר יותיר"...

האם היהודיה – באינסטינקט האמהי – פעלה בצורה מהירה: האם הרעבה נעמדה בפני פיתוי – קשה להאמין: סבל הרעב יום-יום שעה שעה שהוקף לסיפוק הצורך הפיזי המידי לגנוס – לו רק נגיסה אחת מלחמו של בן משפחתו ומאידך עצם המחשבה שגרמה לכאב הנפשי של האם "הרכה והענוגה"...

אותן אמהות, שבזמן כאשר חטפו את הילדים הזוקקים, (והחומר הלא פרודוקטיבי) לא הססו לסכן עצמן ולחמו כאריות והדמן נשפך כמים, כדי להציל ילדיהן ולו אף זמנית מידי חיות הטרף, היו נתונות במאבק נפשי יום-יום, שלא יתאבו אוכל ילדיהם.

ומי שלא התנסה לא יכול לדעת את הכאב ויסורי המצפון של האם על עצם המחשבה ועם כל זאת – המחשבה הזאת לא הרפתה ממנה.

עד למצב כזה הצליחו המשמידים להביא את האדם, ההורה.

★

חסד שבגבורה

לא אחת הייתי עדה לשיתוף נפש ובטויים קורעי לב, שבין אם לאם, בני משפחה אחת ורעותה, שהתו"י ברמעות זו לזו על מחשבות אסורות... שגרמות להן יסורים. ובכל זאת...

מאידך הייתי עדים למעשי חסד: חסד שבגבורה וגבורה שבחסד:

באופן פרדוקסאלי – אותם דלי ארם, שהשמיצים זממו להרוג בהם כל זיק אנושי: הנה הם, למרות התנאים הקשים, ללא נשוא, שבהם היו נתונים ולמרות שהמחשבה על אוכל וכיצד להשקיט את הרעב הבלתי פוסק, לא הרפתה מהם, הם גילו גבורה נפשית אל-אנושית לגבי כל מה שנוגע לנקודה העמוקה של האדם היהודי – ערכי אנוש וחסד.

ארשה לעצמי להביא כאן קטע מרשימותיו של יוסף ויליקביץ הנוגע לענין: "גיטו לודז' – יום הכפורים 1942 – יום ב' 21 בספטמבר 1942 – "השתא בתי תפילה אינם נמצאים כלל: לא הוצאו כל הוראות, לא רשמיות ולא מיוחדות, כשם שלא יצאה כל הוראה בדבר חובת עבודה ביום זה. אולם המאורעות האחרונים הבהילו את הציבור עד כי יצאו היום לעבודה, היום, כמו בכל ימות השנה.

בבתי המלאכה עומדים או יושבים בשעות העבודה, מעטים הם שלא באו לעבודה, בפרט כשהנסיון הוא גדול מדי... בבתי המלאכה מקבלים מרק... אין מתפללים בציבור אלא עובדים בציבור ואין מכירים ברחוב, כי יום כפורים הוא. אולם כשמסתכלים בפנים – בכל אופן... וכשמציצים לסיריהם רואים מיד, כי אין זה יום ככל הימים. אמת – עובדים, אין מתפללים אך גם אינם אוכלים, צמים למען המסורת, צמים מתוך חובה, צמים, כי הנשם מתנק לגרון...

אין מרשים להתפלל, לעבוד מוכרחים, אולם איש אינו מכריח לאכול...

אמת, נוטלים את הארוחה אולם היא עומדת מצוננת ומחכה... יום כפורים, עד אשר יחזרו מהעבודה הביתה...

ואם חושבים על כך, אין יודעים מי הם שגילו יותר גבורה: היהודים שבכל ימות השנה חיו כאנשים, אכלו ועבדו כאנשים, התפללו וצמו או היהודי שכיום חי ככלב, עובד כחמור... עובד מתוך סרח, ובכל זאת הוא צם...".

בתנאים ללא תנאים, לעתים אף תוך סכנה, קימו, בנוסף לעזרה הדדית של איש לרעהו – לחבר, לקרוב, לשכן ולחולה, פעילות חברתית-תרבותית ענפה: החל מתפילה בציבור בקבוצות קטנות, עריכת סדר פסח, חוגי למוד ועד תכניות תרבות, תיאטרון ועוד...

וכל זאת נעשה כדי לחזק ולהתחזק נפשית ולנסות לתת תוכן לחיים החצויים.

★

נרצח זיק התקווה

לציון מיוחד ראויה פעילות תנועות הנוער הציוניות והאחרות, שניסו, על-אף היותן מסוגרות בתוך מציאות ללא מוצא, להחדיר בילדים ובני הנוער מעט תקוה וערכים.

ניצני תקווה... והעשייה סייעו לכל תרומה תרומה חיונית, יצרו אשליה – לרצות לחיות, כי יש למען מה לחיות...

מן הראוי להזכיר כאן את דברי הרב יצחק ניסנבוים הי"ד, שלגבי משמעות העשייה בגיטו גרס – "זוהי השעה של קדוש החיים"... לא אצא ידי חובת האמת אם לא אחזור ולא אזכור את התנאים הבלתי אנושיים, בהם התרחשה או העשייה, העמידה...

– רעב, קור, מחסור בלבוש ונעל, חולי על כל צעד ושעל מאות מתים ברחובות מדי יום.

במצב זה של לחץ בלתי פוסק, שהלך והתגבר – כל יום הביא איתו גזרות חדשות, צרות חדשות המצאות עינוי חדשים לבקרים. ועם כל זאת נאחזו עדיין החיים – בזיק של תקווה...

עד שבא חיסול הגיטו. עם החיסול נרצח גם הזיק... ועימו נרצחה לודז' היהודית – זו שבגיטו וזו של אתמול על מסורותיה, אוצרות התרבות שלה, מפעליה וההווי היהודי שלה.

★

אין נחמה

עם חסול הגיטו לפני חמישים שנה כבה הזיק... קהילת לודז' נרצחה: כדי לבטא את אשר אני חשה לגבי מה שקרה לקהילה היהודית, לא מצאתי בטוי הולם יותר מאשר להביע זאת בדמות אנוש – ולומר – קהילת לודז' על מסורותיה ומפעליה, זו שהיה בתוכי, כולל משפחתי המצומצמת והמורחבת – נבחרה ונמחקה.

קהילת לודז' זו שהיה בתוכי איננה עוד! נרצחה ישות, שאי אפשר לתארה ולמסור למי שלא חווה אותה, גם אם ננסה להנחיל לדורות הבאים – לא נצליח.

אין לה תחליף. לא ניתן להחזיר אותה להווה. אין נחמה על אבידה שאבדה לעולם ולעולמים!

איך מונעים "בריחת מוחות" מישראל

מאת חיים פיקרש

כל הנסיונות שנעשו עד כה להצלת התעשייה הצבאית והבטחונית של ישראל, הנמצאת במצב של קריסה, נוכח מיעוט ההזמנות מצד צבאות בעולם, לא הביאו לרווחה, וסכנת פיטורי העובדים מרחפת עדיין על ראשיהם של אלפי העובדים.

ראשי המערכת הזרו והבהירו, בצורה שאינה משתמעת לשני פנים, כי מצב כה קשה שאליו נקלעה המערכת מחייב את פיטוריהם של אלפי עובדים. מדי פעם מתפרסמת תכנית חירום לצמצום מערכות יצרניות ונעשים מאמצים קדחתניים כדי לנסות לאתר שווקים חדשים לתוצרת הישראלית, אך העובדים, כמדומה, איבדו את אמונם בראשי המערכת והמעסיקים. עובדה, עובדי רפא"ל יצאו לאחרונה להפגנה המונית כדי למחות על סכנת הפיטורים המרחפת עליהם.

מרפא"ל נמסר כי עד עתה עזבו מרצונם כ-300 מדענים, ואלה נקלטו מיד במפעלי מחקר ופיתוח מעבר לים. אבל "בריחת המוחות" ממוסדות רפא"ל, כמו ממפעלי מחקר ומדע אחרים בישראל, לא "הזיזה", כנראה, לממשלה, שלא עשתה דבר כדי למנוע זאת.

עובדי המערכת הבטחונית מטיחים האשמות כבדות בממשלת ישראל, שממשיכה ב"חינגת השלום" ומתעלמת ממציאות קשה העתידה להשפיע באופן חמור ביותר על מערך ההגנה העתידי של ישראל.

הנסיונות שנעשים בשנים האחרונות למעט מערכם של מפעלי התעשייה האווירית והצבאית, ופיטוריהם של אלפי עובדים מקצועיים, מעוררים את השאלה, האמנם ממשלת ישראל מודעת די הצורך לצרכי הביטחון האמיתיים שלה? האמנם הסכמי השלום הרופפים והלא אמינים הכניסו את שרי הממשלה לאופוריה ולשאננות? שהרי מאותה ממשלה, בראשותו של יצחק רבין, יצאה "פקודה נסתרת" לחסל מחלקות בתעשייה האווירית והצבאית ולפטר אלפי עובדים.

את מה שנבנה בעמל של שנים אסור לחסל במחי החלטה אחת של ממשלת רבין. אי אפשר לסמוך על החלטה של "חיסול הנשק העולמי" כדי להפסיק או לצמצם את מערך ייצור הנשק ההגנתי שלנו. אך את זאת עושים שרי הממשלה, המשלימים עם גזירת הצמצומים של המערכת הבטחונית החיונית כל כך לישראל, כאילו באמת הגענו לשלב שבו אפשר כבר ליישם את הפסוק של "וכיתתו חרבותם לאתים"...

דומה כי חמורה לא פחות היא העובדה שמשלימים מהר מאד עם "בריחת מוחות" מישראל. הידיעה אודות 300 מדענים מרפא"ל שירדו מהארץ חייבת היתה לזעזע את אמות הסיפים ולעורר את עסקני ההסתדרות לפעולה נמרצת כדי למנוע את התפשטות התופעה. אך ההסתדרות החדשה, בראשותו של ח"כ חיים רמון, טרודה בימים אלה בבנייתה של "הסתדרות חדשה", ודעתה אינה פנויה למעמדו של העובד בישראל ולעתידו המקצועי.

ברקע שומעים גם על מאות מהנדסים, טייסים ואנשי תוכנה מרכזיים של התעשייה האווירית, שהחליטו אף הם "לפרוש מרצון", עוד טרם יקבלו לבתיהם את הודעת הפיטורים. אלה, המבוקשים בחו"ל, איבדו מזמן את תחושת השייכות למעגל העבודה בישראל, ותרומתם לביטחון איבדה בעיניהם מערכה, נוכח הכרזות ממשלת ישראל שבעידן של שלום אין כמעט צורך בחידושי המחקר הבטחוניים והחיוניים לעתידנו.

עתה כבר ברור, כי רבים מהמדענים שפרשו מרצון או פוטרו מצאו את פרנסתם מעבר לים, והם נקלטים, בין היתר, בפרוייקטים עתירי ידע ב"עמק הסיליקון" שבארצות הברית. מציגים בפניהם תנאי עבודה חסרי תקדים ומשכורות ענק, אך חלקם הגדול היה בוודאי מעדיף לחזור ארצה, אם היו מבטיחים לו מקום עבודה ורק מקצת מהתנאים שהוא נהנה מהם שם.

בשביל רובם הגדול ישראל היא ביתם ובה היו רוצים לבנות את עתידם, אך בעל כורחם הם יצאו אל מעבר לים. את מזוודותיהם הם אורזים בלב שבור, ונענים שלא בנפש חפצה לפניות "בעלי המאה" בחו"ל. אגב, חלק מאותם מהנדסים, טייסים ואנשי תוכנה שמיהרו להגיש את מכתבי הפיטורים שלהם, עשו כן כדי שלא יידרשו לעמוד במבחן הביזוי של קבלת הודעת הפיטורים שיגישו להם האחראים עליהם.

מעשה ההתפטרות של המומחים מהתעשייה האווירית ונטישת מערך הייצור ברפא"ל יירשמו כאות קלון נוסף על ממשלתו של רבין. הממשלה אינה מציגה בפני המפוטרים תוכניות תעסוקה אלטרנטיביות, וגם לא בוחנת אפילו אפשרויות של הסבת המחלקות לתעסוקה בתחום הייצור למיגזור האזרחי. ההחלטה השרירותית "לסגור מחלקות" מותירה ללא תעסוקה אלפי עובדים מסורים ומדענים חיוניים.

הצפה המתחדש • ספרי חמד

חובה בכל בית יהודי

דעת מקרא

הפירוש לתנ"ך מבית "מוסד הרב קוק". הפירוש המתבסס על הפרשנות המסורתית תוך זיקה לפרשנות המדעית המעודכנת.

חדש! הופיע אטלס דעת מקרא 84 ש"ח

25 כרכים

114x10 ש"ח = 1140 ש"ח

תלמוד בבלי שטיינזלץ

מפעל חיים של הרב עדין שטיינזלץ. פירוש עברי רהוט כולל תרגום מלא ובאור תכני.

חדש! הופיע מסכת נזיר 67 ש"ח

27 כרכים

במקום 2025 ש"ח רק: 10x169 ש"ח = 1690 ש"ח

תורת חיים

חמישה חומשי תורה עם ההפטרות מבית "מוסד הרב קוק". מוגהים על-פי כתר ארם צובה וכתבי היד הקרובים לו.

חדש! הופיע כרך דברים 60 ש"ח

7 כרכים

42x10 ש"ח = 420 ש"ח

אנציקלופדיה תלמודית

האוצר הגדול ביותר לתורה ולהלכה בכל הדורות. כל הפירושים הפסקים והחידושים של חכמי היהדות.

חדש! הופיע הכרך ה-22 75 ש"ח

22 כרכים

165x10 ש"ח = 1650 ש"ח

הסידור והתפילה

מדריך לסידור מאת: הרב עדין שטיינזלץ

מבנה ותוכן, פרשנות והגות, תולדות יצירת הסידור, דינים ומנהגי תפילה בעדות שונות. מילון רחב של מושגים.

חדש!

2 כרכים

49x2 ש"ח = 98 ש"ח

להזמנות* בכרטיסי אשראי

טלפנו ל-נחמה

03-5622951

כמו כן ניתן לשלוח ציקים לפקודת: "ספרי חמד"

עתון הצפה רח' המסגר 66 ת"א 61020

(המחיר כולל אריזה ומשלוח)

• כל המחירים כוללים את הכרכים החדשים

יחסי ישראל - אוקראינה

(המשך מעמוד 3)

שהוקם על-ידי הגנרל ברוצקי, והוחרם על ידי השלטונות הקומוניסטיים. משום מה לא מעיזים היהודים לתבוע את הבניין הזה בחזרה. אגב, אותו ברוצקי הציע בשעתו לשלטונות טורקיה לרכוש את הכותל המערבי ולשלם תמורתו סכום אגדי. בניין סועת הקמח של ברוצקי עדיין עומד על שפת הדנייפר. בימים שלפני המהפכה הקומוניסטית היו גם זכויות השיט על הדנייפר בידי יהודים, שהחזיקו צי של ספינות על הנהר להובלת סחורות ואנשים. ברוצקי גם מימן את משפט ביילים הידוע, שהתנהל בקייב, על יסוד עלילת דם.

באזור פודול נמצא עד היום רובע הכוזרים. זאת משום שלפי אגדה היסטורית, שלטו הכוזרים בקייב בימי ממלכת הכוזרים והם שהביאו את היהודים להתיישב בה.

מנהר הדנייפר משקיף נוף פסטורלי. מעליו מתנוססת אנדרטה ענקית לזכר חללי המלחמה. מוקד האנדרטה אם המגוננת על ילדיה. האנדרטה נמצאת במרכזו של מוזיאון לתולדות המלחמה, שמציג כלי נשק ומסמכים מתקופת מלחמת העולם השניה. מסביב לדנייפר מתנוססות כיפות מוזהבות של כנסיות. אלה לא הוחרמו על ידי השלטונות, כפי שהוחרמו בתי הכנסת. המפלגה הקומוניסטית באוקראינה ראתה בהן חלק מן הפולקלור הלאומי.

בביקור בבאבי יאר, שבו נהרגו ונטבחו יהודי קייב על ידי הנאצים, אנו מאזינים לסיפור המזעזע של הטבח. למקום הזה הובאו מאות אלפי יהודי קייב, הוכנסו לתוך בורות עמוקים ושם נטבחו. שנים רבות התעלם המשטר מן הטבח בבאבי יאר, עד שהמשורר יבטושנקו הוציא אותו מן האפלה בשירו הנודע על באבי יאר. מן ההסברים של מומחה לאותה תקופה, אנו למדים כי יהודי אוקראינה היו מובדלים מן העולם היהודי, ולא ידעו על שנאת הנאצים ליהודים ועל מעשיהם נגד יהודים, כפי שידעו יהודים אחרים בעולם. לכן כאשר נצטוו לבוא ולהיאסף בבאבי יאר, הם הלכו לשם מבלי לחשוש. רק לפני מספר שנים הוקמה מצבה במקום לזכר קרבנות הטבח.

כיום אנו עדים לניצנים של תחייה אצל יהודי אוקראינה, אחרי שבעים שנות דיכוי קומוניסטי.

בשיחה עם ראשי ארגון הקהילות היהודיות באוקראינה, א. זיסלעס, יו"ר הפדרציה, והסופר ל. פיינברג, מנהל המרכז המדעי של פדרציית הקהילות, הם מבקשים מאתנו לכתוב ולהסביר ליהודים את המשולש של יהודים-שואה-אמונה. נושא זה מציק להם והם מבקשים תשובה. אנו מסכימים שאי אפשר להבין את השואה במחשבה רציונלית.

סכנת מר טפלון

(המשך מעמוד 3)

ואורח חיים של אחוות עם ישראל בארצו. אוי, ראו מה הוא עושה לערך זה. הוא גם עשה רה-לגיטימציה למתנחלים. שינה מושגי יסוד של הציונות. למישהו אחר, זולת מר טפלון, לחיצת היד עם ראש אש"ף לא היתה עוברת בקלות. גם בהכשרת הקרקע ההדרגתית לנסיגה מרמת הגולן ממלא מר טפלון תפקיד שמישהו אחר היה נתקל בו בחומה לא עבירה.

ראש הממשלה, יצחק רבין, הביא לשינויים מרחיקי לכת בתפישות יסוד בקרב רבים בציבור. הוא גרם להתערערות מוסכמות. התודעה הלאומית בעניינים מרכזיים השתנתה בקרב חלקים בציבור הודות ההכשר שנתן יצחק רבין. כל אלה התאפשרו משום שהמוביל הוא איש שרבים האמינו ומאמינים בו בשל עברו הצבאי, עמדותיו הבטחוניסטיות לפנים, ובעיקר משום התעלמות באותם ליקויים בסיסיים הקשורים באישיותו.

זו הסכנה שיש במר טפלון. מכל הבחינות הללו חיוני להציגו כפי שהוא, עם כל האמת אשר סביבו, בלי המלאכותיות של הטפלון הזה. אסור להעליל. אין לשקר. אין לעוות. יש להתרכז באמת. צריך לומר אותה בפה מלא, בכל העוז והעוצמה. צריך לסדוק את העטיפה המלאכותית סביב הדימוי שלו. העובדות הן שצריכות לדבר.

صكنا من الأصل

על סדר יומנו / מאת יוסף (יוסקה) שפירא

מלחמת יום הכיפורים

עם התקרב יום הכיפורים, אי אפשר שלא להזכיר את אותה מלחמה קשה ומרבאת, מלחמת יום הכיפורים. אי אפשר שלא להעלות את הסתר הפנים, את אטימות המחשבה של ההנהגה, של כל ההנהגה. אי אפשר שלא לכתוב שאיש מחברי הממשלה אינו נקי מאחריות לאותו מחדל נורא, בין אם ועדת אגרנט כתבה זאת ובין אם לא כתבה זאת. אי אפשר שלא להזכיר שרק לגולדה מאיר היה העוז להודות בשמבי באחריותה ולהתפטר. רק היא הכירה כנות בעניין שאין חמור ממנו בהנהגת עם. כל היתר, כל חברי הממשלה האחרים, הסתתרו מאחורי תירוצים ולא נתנו את הדין. ובקלילות כה רבה חזרו להציג את מועמדותם לבחירה נוספת.

מכרחים לומר זאת בכל עת ובכל מעם, שחברי ממשלה, כולם, בין אם הם מקבלים מידע ובין אם אינם מקבלים, הם שותפים מלאים לאחריות על כל מהלך ממהלכיה של הממשלה. חשוב לומר ולהדגיש זאת גם עכשיו, כאשר נרמה שרק קבוצה קטנה ביותר של שרי הממשלה שותפה להכרעות המדיניות שלה. איש אינו יודע מה תהיינה התוצאות וההשלכות של מדיניות זאת ושל ההסכמים שנחתמו. הספקות אם אש"ף מסוגל לעמוד בהסכם שנעשה עמו, שהוא אב בניין לכל ההסכמים שנחתמו בעקבותיו ואשר עוד יבואו, הולכים ורבים. כוחו של ערפאת להשתלט על החמאס גם הוא מוטל בספק הולך וגדל. חשוב איפוא להזכיר לחברי הממשלה שאחריותם מלאה גם אם המידע נמנע מהם, והם לא יוכלו להינקות ממנה.

מלחמת יום הכיפורים הסתיימה בנצחון מפתיע, לא בגלל הממשלה, לא בגלל הגנרלים.

נכסי תורה ועבודה

המודעות הראשונות של "קרן תורה ועבודה" שהיא בעלת הנכסים של התנועה, על מכירת נכסים של התנועה, "מבשרות" את העידן החדש, בו אי אפשר יהיה עוד לסמוך על התפרנסות של הגוף האחד שפרנסו את החזקת מנגנון התנועה.

ראוי לשבח את אותם חברים ותיקים, הרגישים לפיטורי העובדים והדואגים לפיצויים. כראוי לחברים שחונכו על ברכי תנועת תורה ועבודה. נראה שאותה רגישות אינה קיימת בהסתדרות הכללית, וראוי לציין זאת.

אך תכנית מכירת הרכוש לפיצוי העובדים אינה תכנית פעולה תנועתית. השאלה עומדת לפנינו עם הגיע עידן זה היא האם התנועה נערכה כראוי להתמודדות עם המצב החדש? האם נקבעו תחומי הפעולה מכאן ולהבא? האם הותוו סידרי עדיפויות וקדימויות חדשים? האם יש מחשבה מבוססת מה לא ייעשה עוד ומה ייעשה ביתר עוז? האם נקבעו "דרכי נסיגה", החלופה "קיצור קווים", כדי שההחזית כולה לא תתמוטט? וחוששני שתכנית כזאת לא נעשתה ומעטים הם החברים, בין נבחרי התנועה, אשר יוכלו להשיב כבר עתה מהי תכנית העבודה של התנועה מכאן ולהבא! הסתדרות הפועל המזרחי היא זו אשר צריכה היכולה למנוע מן התנועה את הסכנה הרובצת לפתחה, להפוך למנגנון בחירות גרידא.

טלוויזיה "יהודית"

חיפשתי בתכניות הטלוויזיה המתפרסמות בעיתונים איזה שהוא סממן של ראש השנה היהודי. הן בתכניות ערוץ 1 והן בערוץ 2. לא דובים ולא יער. התכנית היחידה שהיה מצויין עליה שהוא לכבוד החג היתה "הקונצרט לחג" מיצירות מוצארט בערוץ 1 וקונצרט מיוחד לראש השנה" גם הוא מיצירותיו של מוצארט בערוץ 2 ועוד "קונצרט בוקר לחג" בערוץ זה.

פעם היתה בלילי שבת תכנית של הרב שמואל אבידור. הזה ויכוח אם הוא היה צריך לקחת חלק בתכנית המשודרת בשבת. אבל מערכת הטלוויזיה מצאה לנכון לכלול תכנית על מהותם היהודית של השבת והחג. לאחר מכן הוחלף אותו. אם אינני טועה. אברום בורג. והיום? שום דבר! אני תוהה אם קיים דבר דומה לו בטלוויזיה האמריקנית, הבריטית או הצרפתית? ואני חוזר ושואל את השרים הממונים על שידורים אלה, אמנון רובינשטיין ושולמית אלוני. האם הם סבורים באמת שצריך להרחיק את הציבור בישראל מכל סממן יהודי? האם הם מעוניינים במדינה כנענית?

אלא בעיקר בסיעתא דשמיא שמצאה את ביטויה בגבורתם ובמסירות נפשם של הלוחמים, שאלי לא היה לה אח ורע במלחמותינו. אי אפשר שלא להעלות על נס את גבורתם של החיילים, אשר רבים רבים מהם מצאו את מותם באותה מלחמה קשה. הם לחמו חזרו ולחמו, איבדו חברים והמשיכו להילחם, נפצעו ונפגעו ועלו לטנק אחר, הצטרפו ליחידה אחרת והמשיכו להילחם. הם מנעו בגופם את מה שהם חשבו שעלול לקרות, את פלישתן של מצרים וסוריה אל תוך מדינת ישראל העצמית קיומה בסכנה. את אלה אל לנו לשכוח, את אלה שלחמו וחזרו ואת אלה שלא חזרו.

ספיחי ליבוביץ ע"ה

קראתי בעיון כל מה שנכתב בעיתונים על שעיהו ליבוביץ ע"ה. הדברים מעניינים ואפשר ללמוד מהם. ביניהם הדברים של חברי מיכאל ששר, אשר נראה שרבים מסכימים שהוא "מומחה" לליבוביץ ו"תלמידו המובהק", שרבו מסר לו את כל סתרי הדים שלו.

חילוקי הדעות על ליבוביץ, על אישיותו, על התבטאויותיו, רבים ולגיטימיים ונראה שכבר הפכו בהם והפכו בהם עד בלי די. אבל נדהמתי לקרוא דבר אשר כתב מיכאל ששר ב"סופשבוע" של מעריב. כך כותב מיכאל ששר: את ליבוביץ העסיקה הבעיה שההיהדות אינה אוטוקטיבית עד היום, משום שהוא, ליבוביץ, לרוח של מיכאל ששר, "הרחיק ראות הרבה יותר מאחרים". הוא לא התנחם באימרה השגורה בפי כל על "נצח ישראל (שלא ישקר" שנאמרה על הקדוש ברוך הוא ולא על עם ישראל, אימרה שמעידה בביטחול על בטחונו של עם ישראל שיתקיים לעולם. ליבוביץ לרוחו של מיכאל ששר לא היה בטוח בנצחיותו של עם ישראל והוא "לא פעם אמר בדאגה עמוקה ואפילו בכאב: אינני בטוח בעתידו של העם היהודי". ומיכאל ששר עוד הוסיף הסבר וניתוח של המצב אשר הביא את ליבוביץ לחשוב כך.

אני חייב לומר שזו הפעם הראשונה בחיי ששמעתי או קראתי בשמו של הוגה דעות יהודי, שאכ"ז יהודי מאמין, הטלת ספק בקיום העם היהודי בעתיד. עוד לא שמעתי איש בעל שיעור קומה כזה, אשר יפרש את הפסוק נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם, כאילו אי אפשר ללמוד ממנו שהיות שנצח ישראל – הקב"ה, לא אדם הוא וינחם, ולכן יקיים את הבטחתו. הרי פירוש זה הוא הפירוש הקלאסי לאותו פסוק הבא, שכל המפרשים נאחזים בו.

ואני תוהה מנין לקח מיכאל ששר את העוז לכתוב כדברים האלה על ספק קיומו של עם ישראל בעתיד, חלילה! ואפילו אם ליבוביץ אמר זאת? אולי המלה עוז אינה מתאימה להגדיר את ההסתייגות העמוקה מדברים אלה. אין אני רואה עצמי מוסמך להגדיר אותם, אבל נדמה לי שעוד לא קראתי דברי אפיקורסות קשים יותר, מדברים אלה אשר מיכאל ששר מביא בשמו של ליבוביץ. קשה לי להאמין שליבוביץ שהיה יהודי מאמין בכל ליבו אמר דברים אלה ואמנם התכוון אליהם כפשוטם, או שמא היתה זו רק התבטאות חריפה כהרגלו.

באותו יום ששי התפרסמה ב"הצופה" הרשימה של ד"ר אליעזר שלוסברג, על דבריו של ד"ר דוד תמר, המעשיר את רוחנו במאמריו, על הנושא "חורבן שלישי לא יהיה". היו אלו דברים שאמר הגרי"א הרצוג זצ"ל כשרומל עמד על פתחה של ארץ ישראל בימי מלחמת העולם השניה. הוא הוסיף את המקודות מהם שאב הרב הרצוג את הבטחון לומר דברים אלה בשעה כה קשה, כאשר העולם כאילו עמד ליפול בידו של אותו רשע ימ"ש. ד"ר שלוסברג גם מביא את דבריו של הרי"מ חרל"פ זצ"ל הכותב בספרו מעייני הישועה: "ואמנם הדבר ברור כשמש בצהריים שחורבן שלישי לא יהיה עוד ומדינת ישראל שקמה לתחייה בל תמוט לעולם ועד". וכדאי לעיין באותם דברים ובהמשכם, שהם בוודאי רלוונטיים ל"רציונל" אשר מיכאל ששר מביא בשמו של ליבוביץ על אותו משפט קשה ונורא. ואם מדינת ישראל כך, עם ישראל עאכ"ו?!

אני חייב לציין בצער שמיכאל ששר כבר אינו מפתיע אותנו בהסתייגותו המוחלטת מכל מה שמייצג הדור הצעיר של הכיפה הסרוגה, אשר הוא מכנה אותו לעתים די מזומנות בכינוי "לאומני דתי". ונראה שהוא אפילו נהנה מהשתלחויותיו של ליבוביץ בציבור זה, בבית "מרכז הרב" ובאנשי ארץ ישראל השלמה, כאילו הם מאמינים בעץ ואבן... לעתים נדמה לי שראוי לומר למיכאל "בירא דשתית מיניה, לא תישדי ביה קלא".

ענייני מפלגות

ש"ס – הן ולאו

פרשת כניסתה של ש"ס לקואליציה הולכת ומסתבכת. קשה לדעת מה נעשה בתוכה. כה רבים ה[illegible]סים, כה רבים הם המניעים השונים והמנוגדים, עד שאיש אינו יכול לחוות את אשר יקרה בה.

לי ברור דבר אחד – ש"ס לא תהיה בקואליציה בשעה שהבחירות לכנסת הבאה תתקרבנה. גם אם ש"ס תיכנס לקואליציה, היא תמצא את הדרך לצאת ממנה לפני הבחירות. ראשיה של ש"ס כבר הכירו את הכנסת, או יותר נכון את עורמתם הפוליטית, וזו תנחה אותם לנהוג כן. לכן נראה לי שהמאמצים אשר רבין עושה כדי להכניס את ש"ס לקואליציה, יצא שכרם בהפסדם.

שכר הבכירים בהסתדרות

איני מבין מדוע יצא הקצף על גובה השכר של נבחרי ההסתדרות. מה הפלא שהם החליטו להעניק לעצמם משכורות גבוהות? שורש הרע בשכר בהסתדרות הוא שבכיריה הם הקובעים את שכר עצמם. כל עוד שכר חברי הכנסת נקבע על ידי הכנסת עצמה, יצא הקצף עליהם בכל עת שהשכר עודכן. הריפוי להתקפה המתמרת נמצא כאשר הוחלט שוועדה חיצונית היא שתקבע את השכר. ואם חיים רמון רוצה לתקן את העיוות של השכר בהסתדרות, אל יסתפק בהשוואת שכרם לשכר חברי הכנסת, המוצדקת גם היא, אלא יקבע ועדה חיצונית בלתי תלויה אשר היא תקבע את השכר של נבחרי ההסתדרות ואת התנאים הסוציאליים הנלווים לשכר זה.

מהו שוחד

בית המשפט העליון דחה את הערעור של אורי עמית, שהיה ראש עיריית רמת גן. הוא קבע שקבלת תרומה של "דן" למקומון "רמת גן שלנו" בתמורה "לויתור ההליכים שהיו דרושים להעברת חניון האוטובוסים של דן" ממקום אחד למשנהו, יש בה משום מתן שוחד.

שאלת הניצול של משרות ציבוריות להנאות פרטיות בוטות, אינו חזון נדיר, זהו חזון נפרץ ביותר. מהו למשל דינו של חבר הנהלת עיר הקונה מספר מגרשים ולאחר שקנה אותם או שדאג שיעמדו לרשותו, "סידר" שהעירייה תשנה את תכנית המיתאר של אותם מגרשים בלבד, כדי שיוכל לבנות מספר דירות כפול משהיה מותר קודם השינוי ולעשות "מכה". כמובן שכדי להוכיח את "צדיקותו", יצא אותו חבר הנהלת העיר המנצח מוחד הישיבות בשעה שדנו בבקשתו... וזה מעשה שהיה! ואני בתומי כתבתי מכתב למבקרת המדינה ולא ראיתי תשובה או מעשה עד היום הזה. סליחה, קיבלתי אישור שמכתבי הגיע... ויש עוד כמה סיפורים באמתחתי... ומה שכואב ומכאיב הוא, שגם אנשים ישרים הנמצאים באותן עיריות מרימים ידיים. הם סבורים שאי אפשר לשרש דברים מושחתים כגון אלה!

למה הוא מתכוון

כאשר נסים זוילי, מזכ"ל מפלגת העבודה, מציע את אהוד ברק כמרכז מטה הבחירות הבאות, למה הוא מתכוון? האם הוא מציע את ברק משום שהוא רוצה בו, או משום שהוא רוצה למנוע מינוי זה ממישהו אחר? לאחרונה נדמה שרוב ההצעות למינויים הנעשים במפלגות, מטרתן יותר מאשר לבחור במועמד, למנוע ממועמד אחר את קבלת המינוי...

מכירת בתי החולים

בתי החולים לא ימשיכו לתפקד כפי שתפקדו עד כה. הם יימכרו, ואין ברירה – הם חייבים להימכר. אבל השאלה היא למי הם יימכרו, האם יימכרו לאנשים פרטיים או שהם יהפכו לתאגידים ציבוריים, אשר יש להם מחוייבות מוסרית וציבורית. חוששני שההתנגדות להפיכתם לתאגידים, תביא למכירתם לידיים פרטיות. והתוצאה תהיה הרעה נוספת בטיפול הרפואי וביחס אשר יקבל אדם מן השורה בבתי החולים.

חבל עד מאד שראשי העם, כולל ראשי מפלגת העבודה, אינם מטים אוזן ואינם מסיבים תשומת לב לבעיות הציבור ההולך ומוסיף לחלק נכבד של האוכלוסיה, זה אשר מאבקו על קיומו בכבוד הולך וכבד, ואשר הפער בינו לבין החצי השני, של בעלי האמצעים, הולך וגדל. חבל שאנשי תנועת העבודה אינם מבינים כי הציבור ההולך ומעמיק הוא אחת הסכנות הגדולות אשר החברה הישראלית עומדת בפניה מעולם!

התנועה הדתית לאומית

זימון מערכת הכשרות
של הרבנות הראשית

ב"ה

ד' בתשרי תשנ"ה
9.9.94

הקהל

זה עשרות שנים שהרבנות הראשית נוהגת מדי מוצאי שמיטה בחוה"מ סוכות לערוך את מעמד "הקהל", ברחבת הכותל המערבי.

ב"הקהל" באה לידי ביטוי התפיסה הממלכתית-תורנית, שהמלך, או המנהיגות המקבילה, קורא בתורה לפני הציבור כולו.

מימין ומשמאל מתנגדים למעמד זה, כי מגמתם לנתק את הקשר שבין המדינה לבין התורה. לדעתם התורה היא ענין פרטי ולא לאומי.

הציבור הדתי-לאומי רואה חובה לעצמו להשתתף במעמד "הקהל" הנערך ע"י הרבנות הראשית ורואה בו הצדקה לתפיסתו.

ה ש בהשגחת הרבנות
אמינות • אחריות • ממלכתיות

התנועה הדתית לאומית
המזכיר המדיני
ת.ד. 22233 ת"א 62032

האוטונומיה ובטחון המתיישבים

עם יציאת שנת תשנ"ד, בעוד עם ישראל משלים את הכנותיו לקראת ראש השנה תשנ"ה, קיבלנו תזכורת צורבת כי עם כל סיסמאות השלום שבהן מרבה ממשלת ישראל לנפנף – הבעיה העיקרית, בעיית הטרור, עדיין קיימת, ויש חששות כי היא תוסיף ללוותנו בשנה המתחדשת עלינו לטובה.

בשני מקומות פעלו המחבלים ביום שלפני ערב החג. ביום ראשון בצהרים דקר מחבל ליד שער שכם שני עובדים של משרד הדתות שהיו בדרכם לעבודתם, ליד הכותל המערבי. הפיגוע אירע באיזור הנמצא בשליטה ישראלית מוחלטת, ויש לקוות כי בכל ויתורים שלא יהיו – תוסיף ירושלים השלמה והמאוחדת להיות בשלטון ישראל בלי לתת דריסת־רגל לשום גורם אחר. אך ארגוני המחבלים אינם משלימים עם כך. אש"ף שבראשותו של רב־המרצחים יאסר ערפאת חוזר ומודיע כי מזרח ירושלים תהיה בעתיד בירתה של המדינה הפלשתינית. אש"ף גם קורא להקדים את הדיון על הסדר הקבע בירושלים, ובינתיים יש קבוצות של מחבלים המנסים לפעול גם באיזור זה. לאחרונה נלכדו או חוסלו כמה מחבלים מסוכנים ביותר שפעלו באיזור ירושלים, אך החמאס ושאר הארגונים הקיצוניים ממשיכים במזימותיהם.

לא חלפו שעות רבות והטרור הערבי שב פעל – והפעם בצורה קטלנית. ביום ראשון בערב פתחו מחבלים באש ממכונית נוסעת לעבר סיור רגלי של צה"ל שנע בצומת מדרג שברצועת עזה, באיזור גוש קטיף. כתוצאה מהירי נהרג אחד החיילים, רב"ט ויקטור שיכמן הי"ד, ושניים נפצעו באורח בינוני. "הג'יהאד האיסלמי" נטל על עצמו את האחריות לפיגוע. האירוע הזה התרחש באיזור שהועבר לאחריותה של הרשות הפלשתינית, אך יש בו כוחות גדולים של צה"ל. ידי ממכונית נוסעת הפך לשיטה אצל ה"חמאס" ו"הג'יהאד האיסלמי" וכבר נהרגו חיילים ואזרחים יהודים רבים בגוש קטיף וברצועת עזה. ארגוני הטרור הקיצוניים ממשיכים בהתנכלויותיהם, והמשטרה הפלשתינית אינה רוצה *להתעמת* עם החמאס ונמנעת מפעילות של ממש נגד הטרור.

אפילו השר יוסי שריד, שאינו נוהג להשמיע דברי ביקורת על יאסר ערפאת, אש"ף, הרשות הפלשתינית וכיו"ב, התבטא בחריפות יחסית בישיבת הממשלה ביום ראשון השבוע. הוא דיבר בביטויים זהירים, אך לא קשה להבחין בביקורת הסמויה בהם. "לא השתכנעתי עד כה", אמר, "כי הרשות הפלשתינית עושה מאמץ ניכר במאבק נגד הטרור. ברור לגמרי, שאם הממשלה לא תשתכנע שההנהגה הפלשתינית נחושה בדעתה ובמעשיה לסיכול הטרור, ייערמו מכשולים רבים בדרך ליישום ההסכמים שבדרך, ובראש ובראשונה – ההסכם על הבחירות בשטחים והוצאת צה"ל ממרכזי הערים".

כאותה ישיבה של הממשלה חזר הרמטכ"ל, רב־אלוף אהוד ברק, על דברים שהשמיע כמה ימים קודם לכן, לפיהם הוצאת צה"ל ממרכזי הערים ביהודה ושומרון תפגע ביכולתו של הצבא להגן על המתנחלים. אלו דברים חמורים למדי, והם צריכים לשמש אזהרה למה שעלול לקרות בשלבים הבאים של *יישום האוטונומיה* ביהודה ושומרון. אמנם, בשיחה שקיים השבוע ראש הממשלה, יצחק רבין, עם ראשי תנועת מימד, אמר כי כשתגיע הממשלה לדיון על הסדר הביניים ביהודה ושומרון, יושם דגש בנושא הביטחון של הישובים והמתיישבים ודרכי הגישה אליהם. אך השאלה היא אם הממשלה אכן תשכיל לעצור במסלול הוויתורים, לא לסמוך על הערכות ותחזיות מפוקפקות ועל יכולתם ובכוונתם של אנשי אש"ף למנוע טרור נגד יהודים – ולעשות את כל הנדרש כדי למנוע מהמחבלים להתנכל ליהודים כשנוכחותו של צה"ל תהיה דלילה מכפי שהיא כיום.

ובעניין זה צריך להטות אוזן קשבת יותר לדברי של הרמטכ"ל – הוא יוכל לפרט באוזני הדרג המדיני הן את הסיכונים שיש בדילול כוחות והן את התנאים שיש לעמוד עליהם במסגרת הסדר הקבע כדי למנוע אסונות בעתיד.

י' בן חיים

סיכומו של שבוע

הערבויות ישמרו על יתרות המט"ח

יתרות מטבע החוץ של ישראל ירדו בחודש אוגוסט ב־431 מיליון דולר והן עתה ברמה של כ־5.2 מיליארד דולר. זו הרמה הנמוכה ביותר מזה זמן רב.

האם זה מטריד? האם יש חשש כי ירידת היתרות תעורר ציפיות וחששות בארץ? האם זה ישפיע על המערכת הפיננסית הבינלאומית ביחסה לישראל? בעבר אמנם קרה כך. אבל כיום אין חשש כזה.

רמת היתרות אמורה לגדול בזמן הקרוב בגלל שתי סיבות: א) תתקבל מנת הסיוע השנתית מהממשל האמריקני בסך 1.2 מיליארד דולר (הסיוע הבטחוני בסך 1.8 מיליארד דולר ניתן בנפרד); ב) האוצר יגייס מיליארד דולר נוספים בשוק ההון בארה"ב במסגרת מימוש הערבויות שהאמריקנים מעניקים לשם מימון קליטת העלייה מארצות חבר העמים.

מתברר כי הערבויות שהממשל האמריקני מעניק לישראל לשם מימון קליטת העליה, אשר שימשו קלף פוליטי בידי הממשל ואמצעי לחץ נגד ממשלת שמיר בשעתו, אינן משמשות בפועל לקליטת העלייה עצמה. הן משמשות להגדלת יתרות מטבע החוץ. כך חסות העליה מועילה למטרה אחת לגמרי, לאו דווקא זו אשר למענה ביקשו את הערבויות. הכספים הפכו למקור נוסף במסגרת הסיוע השוטף.

הדרות לגידול היתרות מתאפשר לממשלה להרחיב את הליברליזציה בתחום מטבע החוץ. כך יגדלו אפשרויות ההשקעה של אזרחי ישראל בחו"ל. גם ברמת הפרס יהיה שיפור: הקצבת מטבע החוץ לנוסעים לחו"ל תוגדל מ־3000 דולר ל־7000 דולר. נכון שבפועל השינוי איננו בעל משמעות רבה, משום שרוב הנוסעים אינם מנצלים גם את ההקצבה הקיימת ורכישת מטבע החוץ בבנקים ע"י הנוסעים אינה עולה על 1500 דולר בממוצע אבל עצם העובדה שאפשר לרכוש 7000 דולר לנסיעה יש בה השפעה מרגיעה.

מכל מקום, בזכות העלייה שהצטמקה אין עכשיו בעייה בקופת מטבע החוץ של המדינה. זאת למרות שבאופן כספי הגרעון במאזן התשלומים גדל בשום שההוצאה במטבע חוץ גדלה מעבר לגידול ההכנסה מהיצוא.

ק' ש'

דו"חות אזהרה וחבילות שי

לקראת ראש השנה קיימה המשטרה הצבאית מבצע הדרך ארוך שמטרתו הגברת מודעות החיילים למשמעת לבוש. במסגרת המבצע חולקו רק דו"חות אזהרה ובשיתוף פעולה עם האגודה למען החייל חולקו תפוח ודבש וחבילות שי. (צילום: יהודית דובר צה"ל)

חסידים מתפללים ליד ציוני אדמו"ריהם

פטירתו של הרבי מלובביץ' זצ"ל הרחיבה את התופעה המוכרת כבר מזה שנים של נסיעת חסידים ואנשי מעשה אל מעבר לים כדי להשתטח על קברו של רבם. כך נוהגים חסידי ברסלב הנוסעים לעיר אומן באוקראינה אל קברו של ר' נחמן מברסלב, תופעה שהתרחבה בהיקף ללא תקדים מאז הורד מסך הברזל ונפתחו שערי הכניסה לברית המועצות לשעבר. השנה נוהגים כמוהם גם חסידי חב"ד, העולים לקברו של הרבי מלובביץ' בקווינס.

אלפים רבים עשו כל שביכולתם כדי להגיע אל המקום הקדוש ולשאת את תפילת ראש השנה, ועתה נערכים שם לתפילת יום הכיפורים. הם לא עשו כן ליד ציוני האד"מורים לבית חב"ד, אך פטירתו של הרבי לפני מספר חודשים היתה לדידם כה קשה וכואבת, עד כי גם את תפילת "הימים הנוראים" הם מבקשים לשאת ליד קברו.

עשרות רבות של חסידי חב"ד לא נטשו מאז הקבורה את בית העלמין בו מצוי הציון. הם שכרו חדרים במקומות סמוכים, ומדי יום משתטחים על קברו של מורם ורבם הנערץ, מבקשים תחינה ובקשה ואומרים את פרקי התהילים ללא לאות.

גם האחרונים שבאו עתה על כל ירידה פנויה בסביבה הקרובה. אלפים רבים גדשו, כבעבר, את חצרו של הרבי, בשדרות 770 בברוקלין, תשאו תפילה במתכונת אותם ימים "שלא יישכחו על ידם – לעולם". גם נוהג הטיסות מישראל אל חצרו של הרבי לקראת "הימים הנוראים" לא פסק, אם כי לא באותו היקף כבעבר.

ברסלב זו החזיק במשך שנים רבות חסידי ברסלב, שגם בתקופת שלטון הקומוניסטים הצליחו לא מעט חסידים להגיע אל הציון בעיר אומן ולשהות בה לתקופת הימים הנוראים. השנה, צוין, גבר מספרם של הטסים לאומן, ולא רק מישראל. שם, בכפר הקטן, ביקרו עשרות אלפים, לרוב בתנאים לא תנאים, ובלבד שוכו, כהגדרתם, לשהות במקום הקדוש הזה. היום יוזמים כבר שירותי סיוע; קרוואנים, אמצעי חימום ובישול להקל על שהייתם של הבאים.

אגב, גם בישראל נוהגים מזה עשרות רבות בשנים לקיים את תפילת ה"ימים הנוראים" ליד קברו של התנא האלוקי במירון. עושים כן חסידי ברסלב שלא נסעו לאומן, ואליהם מצטרפים חסידי קרלין, אנשי חסד של אמת, מוקני צפת ומירון, בהם ר' יוסף הגלילי, איש מירון, היושב כל ימות השנה בבני ברק, אך נפשו נמצאת שם, ליד קברו של התנא האלוקי.

חיים פיקרש

יחסים עם מרוקו

ההודעה הרשמית על כינון קשרים עם מרוקו לא באה בהפתעה. שיחות על כך התנהלו זה זמן רב. מתווכים למיניהם עסקו בשיכנוע ובתיווך. קשרים לא רשמיים נטו בין ישראל למרוקו במשך שנים רבות, שהיו מבוססים על אינטרסים הדדיים. חסן השני, מלך מרוקו, יותר עם חבר עתיריו, עמדו גם מאחורי הנעת גלגלי השלום בין ישראל למצרים. מאוחר יותר הם עסקו במאמצי תיווך וקירוב עמדות בין ישראל לבין גורמים ערביים אחרים.

לאחר מעמד הסכם אש"ף־ישראל בוואשינגטון נסעו רבין ופרס למרוקו, בתקווה לקצר את ההישג של כינון קשרים עם מרוקו. המלך כינס את שריו לישיבה מיוחדת, בה השתתף גם שר החוץ שמעון פרס, שניסה לשכנע את המשתתפים שהגיע הזמן לכנן קשרים בין שתי המדינות. אך השרים של הממשלה המרוקאית הביעו התנגדות. הם חששו מפני תגובות בעולם הערבי. פרס יצא מאוכזב מן הפגישה, אך לאחר מכן הבטיח לו המלך כי במועד מתאים לו הוא יחליט על כינון הקשרים. המועד הזה הגיע עכשיו.

מרוקו התירה קודם ליהודים יוצאי מרוקו לבקר בה. למרות שקיבלו אזרחות ישראלית. לאחר מכן הרחיבה את המעגל גם לאזרחי ישראל שאינם יוצאי מרוקו. במרוקו ציפו לתיירות ישראלית רחבה. אך בהעדר יחסים רשמיים לא התפתחה התיירות הישראלית. עתה מצפה מרוקו לתיירות יהודית וישראלית בהיקף רחב. כן מצפה מרוקו לאהדה בדעת הקהל המערבית, ובייחוד בארה"ב, הודות לקשרים עם ישראל.

אחרי מרוקו באו גם תוניסיה ומאוריטניה. הן חיפו רק לפריצת הדרך מצד מרוקו. עם מאוריטניה התקיימו מגעים חשאיים כדי לבחון כיצד תנהג אם מרוקו. תוליס על כינון יחסים. התברר שגם מדינה זו בצפון אפריקה תלך בעקבותיה של מרוקו. האינטרס המרכזי במהלך זה הוא האינטרס הכלכלי.

במעגל הבא צפוי קשירת קשרים עם נסיכויות המפרץ. עומן, בחריין וקטאר הן המועמדות הראשונות לכינון יחסים כלכליים או לפתיחת משרדי אינטרסים. מדינות אלו השתתפו באירוח הוועדות הרב צדדיות לשיחות בין ישראל למדינות ערביות. מהלך זה פרץ את המחסום.

מאוריטניה היא ארץ מוסלמית רחבת ידיים, שמרבית שטחה הוא מדבר. היא נמצאת מדרום־מערב למרוקו ובה כשני מיליון תושבים. היא נחשבת לארץ מפגרת. מרוקו טוענת לבעלות על שטחיה של מדינה זו וקובעה שהיא מדינה מלאכותית. המגעים בין ישראל למאוריטניה התנהלו בתיווכה של מדינה אירופית, והולו במסגרת השיחות הרב צדדיות.

על כינון הקשרים עם מרוקו מעיבה החלטה של מרוקו לפתוח נציגות דיפלומטית בעזה. זאת בשעה שלפי ההסכם בין ישראל לאש"ף לא תהיינה נציגויות דיפלומטיות בשטחי הממשל העצמי, אלא רק משרדים טכניים בלבד.

ל. א.

השבוע בקו מעט יקר

עוד מבט - לשנת תשנ"ד...

עיטורי סופרים וספרים

סדנא דארעא חד הוא

מאת מאיר חובב

אני מביא בזה ברוז, תוכחות מוסר, שכתב הרב שמעון סופר, רבה של קראקא אל בני קהילתו שהיו משוקעים עד צוואר בהימורי הבורסה. הברוז נכתב בין כסה לעשור תרכ"ט (1869), ויש בו עניין לכבוד פנים גם כיום.

הכתב נדפס בספר "איגרות סופרים" שנדפס בווינה בשנת תרפ"ט. בספר מכתבים מאת רבי עקיבא איגר, החת"ם סופר ובניו אברהם שמואל בנימין ושמעון סופר. ליקט את הדברים בנם ונכדם, רבי שלמה סופר, אב"ד ק"ק ברגסאס והגליל. הוא גם הוסיף בשולי המכתבים הערות והסברים לפי הצורך. את הערותיו נתן באותיות קטנות והן פותחות: "אמר [illegible]". הדברים הנדפסים כאן באים בעמודים 58־60 [illegible] של הרב שמעון סופר.

ראיתי לשנות ולתת את הדברים קודם כל דבר [illegible] העניין שבהם. הם פותחים לפנינו מחדש אשנב [illegible] היהודים ולפרנסות היהודיות בגולה. אלא [illegible] עם ניבט כמתוך ראי "היהודי החדש" במדינתנו [illegible]. יהודי זה אפשר שיצא מן הגלות אך כל [illegible] הגלות לא יצאה ממנו. אבות הציונות והוגי [illegible] העבודה שביקשו את ההגמוניה על החברה היהודית המתחדשת בארץ, ביקשו להקים כאן חברה [illegible] של עם עובד. ספק אם העלו על דעתם את [illegible] הבורסה במדינה מאז ראשית שנות השמונים [illegible] ימינו אלה. את אנשי היישוב הישן תקפו [illegible] "פרודוקטיביזציה", ועל משטר החלוקה [illegible] ובו ראו אם כל חטאת. היום הפנה "החלוקה" [illegible] ו"העם כולו מושקע בבורסה". ולא זה [illegible] להרהיב בדברים.

★

[illegible] עוד משהו לגבי עצם הכרוז ועניינו, והדברים [illegible] על כותבו. "הלאמבארדין" שבהם מדובר כאן – [illegible] לי פרופ' נחום גרוס מן האוניברסיטה העברית ותודתי לו – הם מין משכון, ובעצם [illegible] העיקרון ראו עד היום. אנשים היו לווים כסף [illegible] ומשכנים רכושם. בכספי המלווה היו קונים [illegible] בבורסה, והיו חיים בציפייה של מהמרים [illegible] הבורסה בווינה. ואת המתח ואת התרצאות [illegible] הרב בלשונו הזהב.

★

הרב שמעון סופר היה כאמור בנו של החת"ם סופר. יליד 1820. מ־1844 עד 1860 שימש רב במטרסדורף. אנשי קראקא ניהלו עמו משא ומתן ממושך שיבוא אצלם ויקבל עליו את עול הרבנות בעירם. ב־1860 נעתר להם. סירובו הממושך נבע מן המצב בחברה היהודית המסורתית, שאז כבר נתערערה קשות. הרפורמים הרימו ראש ולבו לא היה למאבקים. ב־1878 הקים עם הרבי ר' יהושע רוקח, הרבי מבלז, את חברת "מחזיקי הדת" שבאמצעותה לחמו באירגון הרפורמים "שומר ישראל". ב־1879 נבחר כנציג האורתודוכסים בגליציה ובבוקובינה לפרלמנט האוסטרי וייצג אותם בכבוד. היה קשור גם לעשייה בארץ ישראל והקים בקראקא את אגודת ישוב ארץ ישראל. היה מנהיג תקיף, חריף ושנון לשון. בצד חידושיו בתורה פורסמו גם שישים דרשות ממורשתו. כמו אביו כתב גם הוא שירים, כשרונו הספרותי עולה מן השורות הבאות.

תוכחות מוסר לאנשי ק"ק קראקא על שנשתקעו במסחר הבערזע ובטלו תורה ותפילה גם בימי התשובה של אותה שנה שנת תרכ"ט.

אמר הסופר: מכתב גלוי אשר כתב כבוד קדוש הדרת הגאון הצדיק מהרש"ס ז"ל אבדק"ק קראקא בשנת תרכ"ט ושלחו ע"י חוצות ולב"ב דבהמ"ד (ולבעלי בתים דבית המדרש), כי היו אז בני הקהילה אפילו חסידים ואנשי מעשה משוקעים במסחר הבערזע בילו את ימיהם בשטרי הלאמבארדען. ואפילו בשעת התפילה היו לבם מלא תוחלות לשמוע מה חידוש הביא הטעלעגראף, והרבה מהם נתעשרו בין לילה ובין לילה אבדו כל רכושם, וכל פנים קבצו פארור. זה בוכה וזה שוחק, ואין גם אחד אשר מקדמת דנא היה מתעסק כתלוי ביהמ"ד שהתפלל תפילה בנחת נפש. ע"כ יצא מרן במכתב זה ולא חתם שמו עליו רק ברמז, טמנו ברית (בראשי תיבות) בסוף המכתב. ולפלא גדול ישמע אשר תיכף כעבור שבוע אחד שנתפרסם מכתב התוכחה נתבטלה הבערזע בקראקא לגמרי עד שהיה הדבר לשיחה בפי כל אנשי העיר. ואפילו ערלי בשר אמרו אין זה כי אם קללת הרב שולטת בבית הבערזע וכל השומע לדברי חכמים ישכון לבטח.

ב"ה

בין כסה לעשור אגרת מוסר כלולה, באהבה מסותרת ותוכחה מגולה, על ביטול תורה ותפילה, לידידי נפשי שלוחה ואת המגילה.

כגבר עברו יין, מתעשר כדרך עין, יחנו מפיג ועשיר אין. כך, סוחר לאמבארדין. שכור ולא מיין יכלתו לפטור מן הדין.

לעבר־ברדין, הנכנסים תחילה לדין, ביום הדין מפי הנו ודוחי דין. הגידו נא לי איך תמצאו מענה ביום הדין, כי ישאלכם המלך היושב על כסא דין, שאלה הראשונה בדין, קבעתם עתים לתורה בדית הדין, איך תשיבו פניכם, כאשר יעידון עליכם שטרי הלאמבארדין, אשר בם אתם הוגים יומם ולילה, גם בעת התפילה, לבכם מלא תוחלה אזנכם לקול המולה, מה ירד ומה עלה, אותה ידידי נפשי איך תבהלו ימיכם בריק ובבהלה, כל היום וכל הלילה ותוליכו עולם עומד בעולם נפסד ובלה, מתני מלאו רתת וחלחלה בהעלותי על לבבי כמה גדלה המכשלה, ביטול תורה ותפילה. אוי לנו אשר זאת בימינו עלה, קול צעקה בתוך מדרשות הקדושים באזני עלה, בני יצאוני, בתורת ה' נאצו ועזבוני. התורה המשנה והגמרא צועקים מרה, בבוקר ובערב בת קול יוצאת מהר חורב אוי להם לבריות מעלבונה של תורה. בינו נא ידידי נפשי שמעו והאזינו, שיתו לבבם ותבינו, אם כל היום יחרש החורש כשור לעול וכחמור תחת הרחיים למה לו חיים. מה יתרון לו בכל עמלו שיעמל תחת השמש בזיעת אפיים. אם לא ישאר לו עת לאכול מיגיעי כפיים ולתת גם חלק לנפשו בת השמים. גם בן הרשע מה הוא אומר: מה העבודה הזאת לכם? ולמה תתנו לריק כוחכם. שאלו נא סוחרי הבערזע אשר בתוך הבירה, לא כל היום יתקבצו בני החברה, אך שעות שתים קודם הצהרים, שעה אחת או שתים. בין הערבים. כן יתקבצו ויבואו בכל יום פעמיים. לכל יש זמן ועת לכל חפץ תחת השמים. ויתר היום איש לדרכו פונה אשר לביתו לחשוב הוצאותיו, ואשר לטייל לטייל לכלות שעותיו, המשתכר לאכול ולשתות ולהנות ממעותיו, והמפסיד להפיג צערו ודאגותיו. הצד השווה שבהם שכולם מבקשים נפש לנפשם ישקלו בחוזות גופם כמה להעבירם וכמה להתפישם לקנות בעולם, להרגיע גופם, ולהליך השיטם, ואתם אחי ורעי מדוע תעזבו נתיבות עולם מדוע תאבדו כחות נפשכם להוללם וכי שר הבערזע רצע אזניכם במרצע להיות לו עבד עולם? דעו נא כי נפש הוא חובל, לא יצא בשנת היובל. בא ונא ידידי המלטו ממנו כצבי מיד, הצילו נפשיכם מיד הצייד, הוא היצה"ר (היצר הרע) הפורש רשתות לצודד נפשות, שובו בנים לגבוליכם בתי כנסיות ובהמ"ד (בתי מדרשות) ובזכות התורה יצילכם ה' מכל צרה, וישלח לנו הגוא"צ (הגואל צדק) במהרה. השעות שהיו קבועות לתורה שתנן להי קדושות, אל תחללו בקריאות הצייטונג והעפעשען (העיתונים והטלגרמות) ולשמוע חדשות. אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו, גם עושר גם כבוד תנחלו, אל תאיצו לעלות ולא תפלו אל תגעו לריק ולבהלה, פנו דרך ה' ישרו המסילה.

שמעו מוסר עיני רגע נבאה הרפתו שומע דעיר העירים קטן הקטנים תם ואינו יודע שמ"ע נ"א מוסר אוהב ודע המדבר בלב נשבר ונדכה לישועת ה' מצפה ומחכה אשרי כל חוכי לו.

תנא דבי רבי ישמעאל

מאת משה בן־זאב

נתקיים בו בר' איסר קלוגר נ"י, מה שאמרו במשנה ובגמרא בשינוי נוסח: "תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים חכמה מתוספת בהם". הסופר [illegible] ר' איסר קליגר קיבל על עצמו להגיש לציבור שומרי תורה ומצוות, ובכלל לשוחרי תרבות מקורית של העם פרקים נבחרים מספרי היסוד של תורת ישראל, מאישיה, מהמסורת וההלכה, כפי שמשתקפים בספרותה ובאורח חייהם של רבותינו הראשונים והאחרונים, חכמי התלמוד ונושאי כליו בהלכה ובאגדה. ובמסגרת זו החל בשנים האחרונות להוציא גם אנציקלופדיה על תולדותיהם ומשנתם של חכמי המשנה והגמרא, פעליהם ודעותיהם.

שנים עשר ספרים כבר הוציא המחבר בסדרה. מהם מוקדשים לאנציקלופדיה זו – ו"תנא דבי רבי ישמעאל" הוא הספר הרביעי בסדרה.

כמו ב"אחיו" שקדמו לו – גם הספר הנוכחי גדוש בידע רב ובבקיאות מקיפה וחבל מאוד שאי אפשר להגיע על העושר שבו שהוא רק "שמור לבעליו לטובתו". כבר היתה לי ההזדמנות, בסקירותי על ספריו הקודמים – לכל ספר בשעת הופעתו – לעמוד על [illegible] שבעריכה שבספרים אלו. אבל מסתבר שאין לבוא בתביעות למחבר שכבר אינו צעיר ביותר ואשר הבקיאות במקורות שופעת בו ועולה על גדותיה – שתימסר ל"דקדוקי עניות", כמו סגנון תקני, הקפדה על פיסוק מדויק את המקורות ואת בעליהם ומפרש אותם, ישים מרכאות בפתיחות הציטוט ובסופו, כך שהקורא ידע איזה דברים שייכים למצוטטים ואיזה למצטט. כי בהרבה מקרים הם באים בערבוביה. אולם בסופו של דבר אין הפגמים האלו גורעים מההנאה שיש למעיין, מגודש המקורות שהמחבר ר' איסר קליגר הביא בספרו זה כמו גם בספריו הקודמים. הפעם הרבה להביא גם הסכמות מאישים שונים, רבנים ומלומדים ואנשי ציבור שאליהם שלח את הספר. בכך הלך מר קליגר בעקבות מחברי ספרים בדורות הקודמים אשר היו מפרטים בפתיחת הספר את ה"פרנומעראנטין" – התומכים אשר סייעו להוצאתו.

בספר "תנא דבי רבי ישמעאל" חמישה פרקים נוסף לפרק המתחיל, "פתחא ועידא". בפרק א' כלולים תולדותיו של ר' ישמעאל שהיה ממשפחת כוהנים ואשר בהמשך חייו כלאוהו השליטים הרומאים בבית האסורים, ואשר בסופו של דבר הוציאוהו להורג, והיה אחד מעשרת הרוגי המלכות המוזכרים בספר קינות לט' באב ובמחזור לתפילת יום הכיפורים.

רבי ישמעאל בן אלישע, היה כהן גדול, ולפי היסטוריונים תלמודיים יש יסוד להניח שהוא מחברה של הברייתא – שאנו מזכירים בתפילת שחרית של כל יום – "בשלוש עשרה מידות התורה נדרשת".

במסכת גיטין דף נ"ח מובא המעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לרומא. אמרו לו תינוק אחד יפה עיניים יש בבית האסורים וקווצותיו סדורות לו תלתלים. הלך ועמד על פתח בית האסורים ושאל את התינוק: בישעיהו (מ"ב) כתוב, "מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוזזים". ענה אותו תינוק ואמר (שם) "הלא ה' זו חטאנו לו, ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו". אמר ר' יהושע: מובטחני בו שיהיה מורה הוראה בישראל. העבודה (שבועה) שאיני זז מכאן עד שאפדנו בכל ממון שפוסקים עליו. אמרו, לא זז משם עד שפדאו בממון הרבה ולא היו ימים מועטים עד שהורה הוראה בישראל ומנו רבי ישמעאל בן אלישע".

המחבר מביא סיפור מעשה זה ממקורות שונים בש"ס בבלי וירושלמי והערות ותוספות ממפרשי התלמוד עליהם, אשר מבארים ומתפלפלים על מהות התשובה של התינוק ודבריו המחוכמים, אשר הרשימו כל כך את רבי יהושע בן חנניה.

לפי פירושו של ה"עין יעקב" התשובה לאותה השאלה היא שחכמת הילד נראתה בכך שלא היה צריך להאריך ולהשיב בכל הפסוק ודי היה אילו אמר: "הלא ה' זה חטאנו לו", אלא שהבין שר' יהושע בן חנניה שאל שני דברים: על ירושלים ועל סוד מלכה, ולכן האריך בדבריו גם להשיב גם על השאלה השנייה.

לסברה מוקדש הספר לתיאור ההיסטוריה של ר' ישמעאל בן אלישע, התנא הגדול הזה, תורתו ויחסיו עם התנאים האחרים ודעותיהם ההלכתיות בלבד, אולם המחבר מרחיב את היריעה ומביא לא רק את דעותיו של ר' ישמעאל אלא גם דעותיהם של בעלי הפלוגתא שלו וכך אנו זוכים לשלל של פרטים ופרטי פרטים, שהמחבר מעניק לנו מידיעותיו ולמדנותו האנציקלופדית.

כאמור, המחבר הקדים לספרו חמישה פרקים מלבד מבוא שהוא קרא לו "פתחא ועידא". בפתחא אנו קוראים על רבי ישמעאל בן אלישע, וכי היה עוד כהן גדול והוא ר' ישמעאל בן פאבי שהיה לפני רבי ישמעאל בן אלישע ואיסר קליגר מביא פרטים מעניינים על אודותיו ממפרשי הש"ס. בין היתר ניתנים כאן דברים מרש"י, הרמב"ם, המהרש"א, מהר"ץ חיות, ניצוצי אור, כסף משנה, ניצוצי זהר, הברטנורא, תוספות יום טוב, דרך חיים, ילקוט הגרשוני, עין יעקב, הגהות מהר"יעב"ץ, אבות דר' נתן, חכמת שלמה, לחם שמים ועוד.

בפרק א', רבי ישמעאל בן אלישע, מביא המחבר פרטים על תולדותיו של גיבור הספר, משפחתו, ישיבתו בבית האסורים, תשובת התינוק ופירושה בספרי אגדה, ועוד ועוד.

פרק ב', תוכנו רבי יהושע בן חנניה ורבי ישמעאל בן אלישע וסוגיה דמפני מה אסרו גבינות עכו"ם וחילוקי הדעות שביניהם, ואגב כך מסתעף המחבר לנושאים ואישים אחרים וגולש גם לאנשים ופוסקים מהדורות האחרונים, הבעש"ט, תולדותיו וחסידיו, קשריו עם אור הגויים, הנודע ביהדות החסידית.

בפרקים ג', ד' וה' מביא ספרנו עוד חידושים רבים בסוגיות שונות ומסורותיו של ר' ישמעאל בהן, בהחלט דברים שכדאי להזכירם, אלא שתקצר היריעה ותיעף היד לעשות זאת.

אכן ספר "תנא דבי רבי ישמעאל" של ר' איסר קליגר הוא "צנא דמלי ספרא", ועל כך מעידים גם האישים הרבים, רבנים וסופרים שהמחבר מביא אותם בפתח ספרו. ראוי המחבר שה' יזכה אותו בבריות גופא ונהורא מעליא, עוד שנים רבות, ויוכל להמשיך ולהשלים את המפעל הספרותי התורני שקיבל עליו.

מנחם בן־ישר

שובו אלי ואשובה אליכם

עפ"י מדרש שוחר טוב פ"ה, ג

שובה ישראל עד ה' אלהיך
שבבנא כי כשלת בעונך
עבית כשית נשית קונך
מקשי ערפך שוב, אלי סוב פניך
שובו אלי ואשובה אליך

הן שרשת ביתך שבבו לך ידי
ופזרת מכרת לשבי ילדי
הן אהלה שניבכת אתה, אל שדי
ומי עם עוזריך לה, בלעדי
נשוב, אם תחילה אתה אל שוב עדי

מה כחנו לשוב, עם גולה ומבזה
שוב אתה ואתה השיבנו, כי זה
הדבר הבטחתנו בפי כל חוזה:
אשוב עליכם גם מי טהר אזה
במתנים מחוללים זה את זה נזה

בינינו אם ורף גדולה מבדילה
לא אתם, לא אני, זה השב תחילה
שנינו־יחד נשוב, ובמחצית המסלה
נפגש. באורשת שפתיכם תפילה
ואני לקראתכם ברחמים ומחילה

הן שבנו אליך בבכי, בתחנה
איל שבה לשוב עוף צפור אל קנה
זו עיר חברתנו היתה ראש פנה
בה נשוב זה אל זה, קול תודה קול רנה
אראה בה לכם, נראה לשכינה

נתן־צבי הורוביץ

קבלוני כאדם הומה

קבלתי כאדם הומה
אשר לבו מלאו
וטוב ונאה חשב.

שפכתי במלוא אמת היש
לעשות ולא לרפות
מצוק מצוה ואש.

הראתי לפני ולפנים
את כחמי כי לא רבים
נושא חטא ושב.

כי יבואו ימי להבחן
אפתח פי למצא חן.

עוד לעניין איסור השינה בראש השנה

בגליון ערב ראש השנה תשנ"ה התפרסם מאמרו של [illegible] מיכאל ריגלר, "שינה לא טובה", הדן באיסור השינה בראש השנה כפי שהובא ברמ"א בהגהותיו לשולחן ערוך. המאמר כתוב היטב, מנוסח בבהירות ומקיף כמעט את כל המקורות הקדומים והמאוחרים הנוגעים לעניין.

אלא, שכנראה, נתעלם מן המחבר הנכבד מאמרי "איסור השינה בראש השנה – גלגולו של מנהג" ([illegible] התפרסם בכתב העת "סיני", כרך צ"ט, ניסן אייר השמ"ו) שעוסק בעניין זה עצמו. במאמר זה העליתי את אותן הבעיות שהעלה הכותב ועל סמך אותם המקורות שבהם דן מר ריגלר, הגעתי למסקנות שונות.

[illegible], בתקופה שאותו "ירושלמי" (או מקור ארץ ישראלי כלשהו) עדיין עמד לפני החכמים הם הבינוהו כך: יש בו זירוז לאדם שבבוקר ראש השנה ישתדל להשכים לתפילה ולתקיעות קודם עלות השחר, כך שכבר בתחילת היום יהיה עומד לפני בוראו בתפילה. אמנם חסידים ואנשי מעשה מקפידים להתפלל כ"ותיקין" כל ימות השנה, אך בראש השנה יש עניין מיוחד בכך, שהרי בעת שדנים את האדם (ודינו של אדם על פי הגמרא הוא בג' שעות ראשונות) כיצד זה הוא שוכב על משכבו שקט ושאנן? כך יש להבין את דבריהם של רבי יהושע אבן שועייב ושל רבי ישעיהו הורוויץ ב"שני לוחות הברית", המצרפים לדברי הירושלמי את הפסוק מספר יונה "קום מה לך נרדם" ואת [illegible] של הרמב"ם על טעם תקיעת שופר בראש השנה "עורו ישנים משנתכם" וכו'. ואכן בקהילות רבות [illegible] המנהג שבראש השנה משכימים הציבור להתפלל קודם שיאיר היום. וכך מובא בספר "מטה אפרים" (הלכות ר"ה סימן תקפ"ד): נוהגים ששמש [illegible] קורא בעוד לילה כמו שעה אחת קודם עלות השחר [illegible] שבעת האיר היום יהיו כולם בבית הכנסת". כך [illegible] הדבר בימי הראשונים, ורק כשאבד ונעלם אותו "ירושלמי" הרחיבו את האיסור לישון לכל היום [illegible] גמר התפילה והתקיעות ומשום כך הקלו מהר"ם [illegible] ברונסבורג ובן האר"י ז"ל התירו לישון בראש השנה אחר חצות היום למי שזקוק לכך.

ירמיהו מלחי

ה"עקידה" כמוטיב ראשי במלחמת התרבות בישראל (ב)

העקידה כהיענות לתביעות ההיסטוריה

מאת דב לנדאו

סיפור ה"עקידה" הפך מרכזי כל כך בחיי עמנו לא רק בגין הזכות שקנה לעצמו ולצאצאיו אבי האומה בגלותו נכונות לבצע את המעשה האכזרי ביותר שבני דורנו יכולים להעלות על דעתם. לכאורה אין דבר איום יותר מאב שנתן את החיים לבנו, והוא בא לאחר זמן ומגלה נכונות לשחטו. אולם כל קורא עתון יודע בימינו שיש אבות ואפילו אמהות גרועים מזה, שלא נכונות הם מגלים, ולא את צו ההיסטוריה ולא את צו הקיום, ואף לא את צו הא־ל שהוא מעניק הקיום ומנהיג ההיסטוריה הם מקיימים למען איזו מטרה רוחנית, אנושית ואלוקית גדולה, שאין בכוחנו לשער את גדלה, אלא את יצרם האישי השפל הם מכלים בבנם חסר הישע, או עושים את המעשה מתוך שיקולים מחושבים של נחיתות הבדאיות אישית וקטנונית.

אם נשווה עתה שני אבות העושים אותו מעשה, (ודרך הביצוע כמובן אינה ניתנת להשוואה כלל), אבל מתוך מטרות אחרות לחלוטין, נמצא שאף בין שני האבות השונים הללו קשה לערוך השוואה. האחד יכול להיות צדיק גמור והאחר ייחשב תת־אדם ללא ספק. העניין הזה דומה אולי במשהו למה שנאמר לגבי פיקוח נפש בשבת. "חלל עליו שבת אחת כדי שיקיים שבתות הרבה"[21]. ידוע שאפילו הצלת חיי עצמי אינה מצדיקה הריגת אדם אחר, וכזה נאמר "ייהרג ואל יעבור", כגון: שאמר עכו"ם ליהודי "זיל קטליה לפלניא, ואי לא, קטלינא לך"[22]. אדם אחד שאל את רבה מה דינו של מי שעכו"ם מצווה עליו להרוג את הנפש (יהודי) ואם לא, הוא העכו"ם יהרוג את המסרב. על זה אמר רבה "לקטלוך ולא תקטול, מי יימר דדמך דידך סומק טפי, דלמא דמא דהוא גברא סומק טפי"[23] והיינו, תיהרג ואל תהרוג אחרים, כי מי יאמר שדמך אדום יותר, אולי דמו של האיש ההוא אדום יותר. ומשמע מכאן גם שלכאורה אין למצוא שום סיבה אפשרית שתצדיק הריגת בנים למטרה איזושהי, שהרי אפילו לשם הצלת עצמו נאמר שייהרג ואל יעבור. ולא עוד אלא שהתורה רואה בקרבנות אדם תועבה. וכך נאמר בספר דברים: "לא תעשה כן לה' אלוקיך, כי כל תועבת ה' אשר שנא עשו לאלוהיהם כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלוהיהם."[24] נראה ברור למדי שלפנינו בפסוק מספר דברים, המסקנה שהתורה הסיקה מפרשת "העקידה".

נקודת מוקד ראשית

ועם כל זה תהא זו טעות לומר שלעולם אין הצדקה למות למען דבר גדול ורב ערך. ההיסטוריה ואף שיטות המוסר השונות מצאו הצדקה אפילו לגרימת מות לבני אדם יחידים ולפעמים גם לרבים למען עניין גדול. אם מסירות בן אדם יש בה הצלה לכל בני הדור, או לבני הדורות הבאים אפשר שהמעשה ייחשב לא רק מוצדק אלא אף כמעשה נעלה הראוי לשבח. באמת כך נחשבו מעשים מן הסוג הזה לאורך ההיסטוריה של כל עמי התרבות. ואולי להבנה כזאת קשור הרוק עם אמונתו הגדולה של אברהם אבינו. אבי הבורא מצווה את המעשה הזה הבורא למרות שאמר "לך לך" – ושם "ואעשך לגוי גדול"[25], ואף שאמר "כי ביצחק יקרא לך זרע"[26], אף שאמר "ושמתי את זרעך כעפר הארץ"[27]. והנה על אף הפרדוקס הנורא שבדרישה "קח נא את בנך" האמין אברהם שהבורא לא יצווה על דבר שכזה, אלא אם כן מדובר במשהו שעתידה של כל האומה לכל דורותיה תלוי בו. הוא האמין שהשם הגדול קונה שמים וארץ לא יכזב. נראה אם כן, כי מרכזיותה הלאומית של הפרשה נובעת מהיותה נקודת מוקד ראשית בהיסטוריה של האומה. אמונת אברהם אבינו פירושה, שהוא אברהם הבין את גודל השעה. כל האומה לדורותיה בסכנה. אם העקידה מתבצעת וזרע אברהם שוב לא יבנה את עם ישראל, ודברי אלוקים חיים נמצאים מוכחשים, והדברים מובאים על ידי התורה עצמה Ad Absardum. אלא שאברהם אבינו האמין, אמנם אין להבין את מעשיו שאף במצבים האבסורדיים הגמורים יש לבורא עולם פתרונות. אנחנו לא מבינים, אבל לבורא עולם יש פתרון לפרדוכס ויש לו פתרון אפילו לאבסורד. כך אפשר אולי להבין את מסקנתו של Soren Kirkegard בספרו "חיל ורעדה"[28].

הרב יעקב פילבר מנסה להסביר את גודל המעשה של אברהם אבינו על ידי שהוא מתאר אותו מכתת רגליו בין האומות הנוהגים להקריב בניהם ומנסה לשכנע אותם לחדול ממעשיהם. הנה אחר שהוא עצמו הטיף נגד קרבנות אדם, היה עניין העקידה קשה מאוד על אברהם אבינו. הוא אשר הטיף נגד המעשה האכזרי, הולך לפתע לעשות כמותם[29]. איני יודע מנין לו לרב פילבר שאברהם אבינו נזקק לעניין זה בהטפותיו. בתורה ודאי שאין דבר מעין זה ואולי יש לו לרב פילבר מדרש שהוא מתייחס אליו כאילו כתוב במפורש בתורה, מה שמפריע מאוד בדבריו הוא שפירושו, לא זו בלבד שאינו מעלה את גדולת אברהם אבינו לדרגה גבוהה יותר, אלא להיפך הוא מורידו אותו. האם כל הבעיה בעקידה היא זו שאברהם אבינו מתקשה לעמוד בפני העמים כמי שנאה דורש ואינו נאה מקיים?

אם בדבר זה בלבד תלויה גדולתו הרי אין זה קושי שאי אפשר לעמוד בו. מנהיגים, וביניהם טובים ושלמים והגונים עוברים על דבר זה על כורחם ולרגל שינויים בנסיבות, דבר יום ביומו. אין לך אדם שאינו נאלץ ביום מן הימים להכחיש את עצמו ולהסתבך בסתירות. הרי "זה ספר תולדות האדם"[30]. חוסר היכולת שלא להשתנות, חוסר היכולת להיות עקבי תמיד הוא אחד מהמרכיבים האופייניים ביותר של האדם. ודומה שגם לא נדרשת ממנו עקביות מוחלטת. מה שנדרש ממנו הוא לא להתכחש לשינוי שחל בו, ולהודות באולת ידו. לא כן הדבר כאשר נדמה לנו שנפלה סתירה אצל מלכו של עולם כביכול. אם הוא מתגלה חלילה כמי שאינו אמין, אין עמידה לעולם כלל, ואם סתירה מעין זו תערער את בטחונו של אברהם אבינו באמיתות השם או באמינותו, שוב אין לו סיבה לשמוע בקולו, ונמצא שם שמים מתחלל.

לכן חוזר אני להנחתי הקודמת האומרת כי גדולת אברהם אבינו גלומה ביכולתו לחוש בעוצמת חשיבותה של השעה ההיסטורית המיוחדת. הוא הבין, כי לא רק האומה הישראלית, אלא האנושות כולה מצויים כאן על פרשת דרכים, והשאלה הגדולה היא אם יקום בקרבם אדם שימצא את הדרך הנכונה שאליה יש לפנות. כיצד עליו להבין את צו העקידה "קח נא את בנך" וכיצד עליו לנהוג. כיצד עליו לנהוג לאור הצו השני האומר "אל תשלח ידך אל הנער"? בלי אמונה מוחלטת, בלתי מסויגת, מצב אברהם אבינו לא היה כאן מוצא כלל. מה שברור הוא שבלי אמונה כזאת גם אי אפשר היה להטות אותו מכוונתו לסיים את מעשה ההקרבה אחר שהדבר נעשה מוחלט אצלו.

וחז"ל באמת הבינו דבר זה וייחסו לו מחשבות של סירוב. בתנחומא מובא מדרש שרואה את הדבר באופן כזה: "ויקרא אליו וגו'. אמר לו אברהם: מי אתה? אמר לו: מלאך אני. אמר לו אברהם כשאמר לי הקב"ה להקריבו, הוא בעצמו אמר לי, ועכשיו אני מבקש שיאמר לי הוא בעצמו.[31]

לפני ה"עקידה", כנראה לא נחשבה ביותר בעיני העמים אמונתו של אברהם אבינו. לאור המקובל אצלם בענייני אמונה, היה עליהם לראות בגלוי אמונה שאינה דורשת קרבנות ממש. קרבנות ממש כמובן זה קרבנות אדם או פגיעה בגופו של האדם. רק "העקידה" על כל עוצמתה הדרמטית ועל עוצמתה הפרדוכסלית והאבסורדית יכלה לשכנע אותם כי קיימת במעשה זה בעיה אנושית חמורה. אבל כדי להיות משכנע, היתה ה"עקידה" חייבת להיות אמיתית. על אברהם אבינו היה להכריע בין תנצחת האלילות ובין הנכונות להקריב את בנו ולזכות באמון הקיום והבורא. אמנם זה של הבורא הפך להיות גם אמונם של העמים שעליהם נאמר בפסוק י"ח "והתברכו בזרעך כל גויי הארץ עקב אשר שמעת בקולי" ועל זה אומר ספורנו שם "שישכו מצווה מצווה, שתזכה בזה שיהא בניך לנס עמים, מורים לגויים עבודת הא־ל ית' ולך תהיה צדקה."[32]

לשם מטרה זו, לשם שינוי מהותי ויסודי זה בכיוון התפתחותה של האנושות, מן הראוי לסכן את החיים. לשם דבר גדול כזה ראוי למות וראוי להמית ומטרה זו גם מצדיקה את התביעה מפי הבורא. היום קשה לנו להעלות ברעיוננו איך היה נראה העולם בלי השפעתה המוסרית של ה"עקידה". הספרות ולא רק הספרות אלא גם ההיסטוריה והפילוסופיה יודעות דוגמאות רבות להכרעות מן הסוג הזה. אפילו מנהיגים פוליטיים וגם קציני צבא בכירים ולא בכירים נדרשים לעיתים להכריע בזעיר אנפין במצבים דומים לזה של אברהם אבינו או כמו זה של יצחק בנו. מי שעומד בעמדת מנהיגות או בעמדת פיקוד חייב לפעמים להכריע בין חיים למות. אנו מכירים הכרעות מעטות שבהן הצליח האדם בבחירה דומה לאברהם אבינו, ולעומתן אנו מכירים אחרות שבהן לא הצליח האדם לגלות מידה של גדולות ונפל בכשלונו.

שעת העקידה היא איפוא שעה של בחירה גורלית היסטורית, בין פרשת דרכים שבה מוכרע לאן עם ישראל יגיע באחריתו. האם תתפתח האומה הישראלית על בסיס של אמונה גדולה באלוקים, בורא עולם ומנהיגו, הבוחן כליות ולב, המשגיח תמיד בכל עת על מעשה האדם, והקובע מה רע ומה טוב, מה צודק ומה בלתי צודק. השאלה הגדולה היא אם עם ישראל יתפתח לאומה הרואה את עצמה ויותר נכון את פרטיה־בניה לא כבני אדם מוגבלים ביכולתם אלא כאלים או לפחות בני אלים מן הסוג החמור שרואים לעצמם זכויות בלבד בלא כל חובות כלפי הכלל וכלפי מה שלמעלה מהם. לפי תפיסה זו אין בעולם דבר שהוא למעלה מן האדם הפרט. ושוב השאלה היא, אם כיוון ההתפתחות יהיה לכיוון המופשט את טובת הכלל והזולת או שמא תיבנה האומה על מוסר "אימננטי" ערטילאי, סובייקטיבי האגואיסטי שקשה מאוד לסמוך עליו. העדפת הפרט ורצונו האינדיבידואליסטי היא יסודה של האלילות שבה כל פרט סומך בתפיסתו ובמעשיו על אל שהוא בעצמו בחר בו. במצב זה לכל אדם אל משלו, אל העושה רצונו של אדם ומאפשר לו להשיג כל מאווייו, ואף מצדיק אותם עד שכל איש הישר בעיניו הסובייקטיביות והאגואיסטיות יעשה, ואף על פי כן, לצדיק ייחשב לו. לעומת זה במונותאיזם הצדק והטוב הינם בלתי תלויים באדם הפרטי יותר משהפרט קונה לו זכויות, הוא מתחייב בחובות כלפי כל הסובב אותו. כלפי הבורא, כלפי העולם, כלפי החברה ואף כלפי עצמו. זה כמובן קשה לפרט, אבל זהו יסוד גדול בהתפתחות התרבות (וכוונתי היא לתרבות הרוחנית ולא לציוויליזציה הטכנולוגית). זה היסוד למעבר מן הציוויליזציה הראשונית המספקת את צורכי האדם החומריים, אל הדאגה לצורכי הזולת, שבה כבר יש מקום ביטוי לשאיפות רוחניות.

לפי זה פרשת ה"עקידה" היא גם נקודת מפנה בין עליונות החומר – הלא היא האלילות המעדיפה את הריבוי, לעליונות הרוח, הלא היא המונותאיזם, המעדיפה את האחדות ואת הייחוד. נראה, כמובן, כי אין לדבר על בלעדיות מוחלטת של אחת מתפיסות אלו, אלא על דומיננטיות יחסית בלבד. אף־על־פי־כן, הבדל זה הינו מהותי ביותר בהתפתחות האנושות.

תגובות קיצוניות מצד אל צד

תנאי מוקדם לסדר עולם חדש זה היא האמונה ללא סייגים בצדקת בורא עולם אף שדרישותיו נראות "אבסורדיות" ו"לא אמינות". כל עניין ה"עקידה" בתוקפה המלא אינו אלא פרשה של תגובות קיצוניות מצד אל צד. עשרת הנסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו תפקידם לגלות את האמונה הבלתי מסויגת הזאת. "לך לך... אל הארץ אשר אראך" מזה ופרשת הרעב והירידה מצרימה מזה. "והיה זרעך כעפר הארץ" מזה "והעלהו שם לעולה" מזה. ואחרי כל אלה שוב טלטלה קיצונית חזקה אל הצד שכנגד בדיבור "אל תשלח ידך אל הנער"[33].

הבאת האמונה למצב של אבסורד פעם אחר פעם מגמתה לאפשר להכיר את האמונה הגדולה הנחוצה לסדר העולם החדש שאינו אפשרי, אלא על בסיס מונותאיסטי, שאינו מאפשר את שלטונו של הרצון האינדיבידואלי הסובייקטיבי והאגואיסטי של הפרט. נראה כי לפי תפיסת התורה וכמובן לפי תפיסת אברהם אבינו, חילופי סדר אלה חשובים כל כך שהם מצדיקים את הציות המוחלט, אפילו כאשר מדובר בעקידת הבן. בדומה להכרה הדמוקרטית הרואה במות על מזבח הנופש של האומה, היענות לצו לאומי שדי בה כדי לשלוח את הבנים אלי קרב, כך גם כאן, ואפילו אלף מונים יותר מכן, מדובר בעולם ערכי נעלה שבו יש לו לאדם מטרה נשגבה שלמענה כראוי וראוי למות ולכן גם כראוי וראוי לחיות.

בלי העקידה לא היה כל סיכוי להתבססות האמונה המונותאיסטית בעולם. בלעדי פרשה זו לא היה שום דגם להתנהגות האדם ביחס לאלוקי האחד היחיד הנעלה מכל חומר, המופשט, הבלתי נראה והבלתי נתפס. לא היו לא־ל זה מיתוסים המספרים גבורתו כלפי אבי־אלים קדום או כלפי חבריו האלים המתנגדים בו. לא פסל, לא תמונה ואפילו לא סיפורים. בריאת העולם הוא בין הא־ל לקוסמוס ולאדם הנברא בסוף היום השישי אין ולא בו. זה ספר תולדות האדם כבר משמש פרשה היסטורית ולא קוסמוגונית. רק ה"עקידה" משמש לנו סיפור לא מיתי, כאשר אין בו התעניינות בין אלים, אלא סיפור אחר ראשון על מהות הא־ל המונותאיסטי המתגלה בו לפנינו כצו בלא תנאי ובלא ויתור. כצו מפני שבלעדי הצו אין אנו רואים דבר. אפילו אין אנו יודעים מהיכן בא האלוקים כדי לצוות. פשוט לפתע הוא ישנו והוא מצווה.

מבין הפרשנים שאינם סמוכים על המסורת היהודית המאוחרת יותר, רק אחד הבין את העוצמה הזו של כוח הצו. רק אריך אוארבך כותב כי "...לא נאמר 'בבוקר' לשם הגדרת זמן, אלא בגלל המשמעות המוסרית כדי להביע את התכיפות הריקנות הקפדנית במשמעת אברהם... אבל הוא מקבל מרות, הוא צועד עד היום השלישי ובו הוא נושא את עיניו ורואה את המקום. מאין בא, לא ידענו, אבל המסורת סומכה בדיוק: 'ה' יראה' בארץ המוריה... רשם שאין 'בבוקר' הגבלת זמן כך אין 'ה' יראה' בארץ המוריה הגבלת מקום... 'ה' יראה' חשוב לא כמסורת מסע ארצי ביותר הגיאוגרפי למקומות אחרים אלא כמקום הבחירה המיוחדת ביותר לאלוקים".[34]

הפרשה מלמדת איפוא את האנושות כולה ואת היהדות בפרט על טיבם של יחסי אדם־אלוקים באמונה המונותאיסטית. כל הדתות המונותאיסטיות, למדו מכאן את דרך האדם באלוקיו ואת דרך האלוקים בעולמו. מי פחות ומי יותר, מי על פני השטח בלבד ומי לעומק, וכבר שמענו שמקומו של יצחק נתפס אף על ידי ישו או על ידי ישמעאל.

זאת ועוד. בלי העקידה אין מונותאיזם ובלי האמונה המונותאיסטית ומסקנותיה האנושיות־מוסריות, שום מוסר "אימננטי" לא היה נוצר יש מאין, ולא היו מסתעפים ממנו לא ההומניזם, לא הליברליזם, לא הדימוקרטיה, ולא שום קידמה. הבחירה שבידי אברהם אבינו היתה לקדם את האנושות מבחינה מוסרית, או להשאירה במצבם ובדרגתם של עמי כנען, על קרבנות האדם, על גילויי העריות, על פולחנות תיאוף, על הרצח, על הגזל ועל דיכוי העבדים.

אברהם אבינו באמונתו הגדולה ובבחירתו הצייתנית בחר להביא עלינו את המהפך הגדול שאירע אי פעם בתרבות האנושית. במקום להשאיר את האדם משועבד ליצרים האפלים הכוחניים־חייתיים נתן אברהם באפשרות לשעבד אותו לרצון עליון שמחוץ לאדם והטבע מערכת חדשה של התנהגות מערכת המתבססת על ציות מוחלט לכוח הטוב שבעולם, התובע להיצמד אל הטוב ולהתרחק מן הרע. כדי ששינוי זה יוכל להתרחש מן ההכרח היה לעבור את האירוע הדרמטי והטראומטי של ה"עקידה", שכשלעצמה היתה, כפי שראינו, ביטוי להתנגדות האלוקית לקרבנות אדם ולא רק דרישה להקריב את יצחק. דרישת הקרבה היא מלכתחילה דרישה חלשה, כפי שזה מוכח על ידי מהותה הפרדוכסלית. אין דבר קל יותר מאשר להתווכח עם דרישה כזאת, והמדרשים מעלים טענה שלמה של טענות.

דרישה פרדוכסלית מעצם מהותה אינה דרישה מוחלטת וחד־משמעית, ובנקודה זו אפשר שאריך אוארבך טועה. הוא לא לקח בחשבון את הפרקים י"ב־כ"א ודן רק לפי המצוי בפרק כ"ב, אבל אם נתחשב בהקשר ה"גדול" יתברר שלא קשה להיכנס להתעניינות עם התביעה האלוקית של ה"עקידה". הוויכוח ממש מתבקש כאילו המקרא אומר לאברהם אבינו "אמור רכיך"! רק מאמין כאברהם אבינו היה מסוגל להפוך דרישה מסוג זה של ה"עקידה" לסמל העמידה האנושית הצייתנית בדרישה האלוקית המתמיהה, על־אף, ואולי דווקא לאור הקושי הלוגי שבבסיסה של הסיטואציה.

ראייה פשטנית אצל בני דורנו

לבני דורנו הפסיכיזה המיניסטים והמסויידו אינטלקטואלים קשה מאוד להבין את המציאות הנפשית הפרדוכסלית הנרגנה. כשאיפתם העיוורת אל הרציו ובשעבודם המוחלט לרציונליזם נעשתה ראייתם פשטנית והם מבינים הכל רק בצורתה השטחית והסכמטית. לכן יקשה עליהם להבין גם כי רק הכרעתו של אברהם אבינו אפשרה לבני דורנו הספקנים, האתאיסטים והמורדים להעמיד את התיזה הסובייקטיבית־אגואיסטית שלהם מול תפיסת היהדות. אלמלא עמידתו של אברהם לא היה מתפתח שום מוסר בעולם, ליפי הנפש של ימינו היו מושרשים בביצה הזוהמה החייתית־בהמית של התרבות הכנענית או מצרית ודומיהם. המוסר שנחשב לאנשי ימינו "אימננטי" פשוט לא היה קיים בלי התביעות המוסריות שהתפתחו בעקבות ה"עקידה" וזכו לאישור באמצעות גילוי שכינה בסיני.

עם הופעתה של הגישה הפוסט־מודרניסטית באמנות ובספרות של ימינו התבטל ערכה של ה"עקידה", ונפסלו כל ערכי הדת. המקום שהפוסט־מודרניזם תופס היום בספרות מקביל למקום שהניהיליזם תופס בתחומי הפילוסופיה, והוא גם מקביל למקום שהאנרכיזם תופס בפוליטיקה ובחברה. אין ערכים, אין חוקים, אין משפט, אין צדק, אין ארגון ואין סדר בעולם. מתגלה שהפוסט־מודרניזם הוא בעצם פרה־מודרניזם כי הוא נסוג אל התפיסות הפרימיטיביות של ריבוי אלים המעודד אינדיבידואליזם אגואיסטי. החברה האנושית נתפסת בימינו כשרויה במצב של כאוס. אף העולם האנושי נשלט על ידי תהליכים של אנטרופיה שהם בלתי הפיכים כפי שאנו מוצאים גם בתיאוריות חדישות במדעי הטבע. לפי תיאוריות חדישות אלה קיימת החוקיות בטבע רק בתחום צר מאוד של התפיסה האנושית. האינסוף הזה של הקוסמוס ואף זה של העולם המיקרוסקופי שרוי באי סדר מוחלט ובלתי הפיך, עד ללא תקנה. מצב זה נתפס גם במצבו של האדם, ובמצב זה, שלפי התפיסות הנרווחות אין בו מקום לתשובה כאשר אין בו חזרה למצב קודם טוב יותר, אין כמובן לדבר על ערכים ועל הקרבה למענם. בעולם זה אין כמובן שום מקום ל"עקידה". לא לעקידת יצחק ולא לעקידה אחרת מודרנית יותר. במצב זה, יתרחש בעולם מה שיתרחש, ואפילו החמור והאכזרי ביותר – הכל עומדים מנגד ואין מתערבים. איש אינו מוכן היום לקיים את הפסוק "וילכו שניהם יחדיו"[35].

בעולם זה אין כמובן כל הסבר, ואפילו לא תיאולוגי, לשואה. כי הרי לתופעות העולם כולן אין רקע ערכי. הבעיה הגדולה של דורנו היא שאם אין לאדם ערכים או מטרות שלמענם ראוי לו למות או להמית, פירוש הדבר שאין גם ערכים או מטרות שלמענם כראוי לחיות. אבל דבר זה כבר אמרנו ואנו כבר יודעים שבמצב זה הופכים גם החיים חסרי מטרה ועל כן גם חסרי ערך. כך מתגלה שבאופן פרדוכסלי גורמת השיטה הליברלית־הומניסטית, המבקשת להימנע בכל מחיר מכל מגע עם המוות, השיטה שאינה רואה כל הצדקה למות או להמית אפילו למען הערכים הנעלים ביותר, לזלזול חמור בערך החיים. חברה שאין לה ערכים המצדיקים את המוות והמצדיקים את החיים נעשים בה החיים זולים, הרצח, הזלזול חסר הטעם וחסר הנימוק של ה"עקידה", רובץ לפתחו של כל מערון ויקודים של בני הטפש עשרה.

הדבר היחיד הקיים עדיין בעולם זה הוא הפרט, שהפך מאמצעי למטרה קדושה, המצדיקה את עקידת הכלל על מזבח הפרטים. כך נהפכו היוצרות בעולמנו הרוחני. לתביעה השרירותית הלא מוסרית להקריב את הכלל למען הפרט קוראים בימינו המניים היא נחשבת לנאורה, ואילו להיפך, התביעה להקריב את הפרט למען הכלל נחשבת פרימיטיבית, ברברית או פשיסטית. הוויכוח הזה בין זכות הכלל תולדת המונותאיזם האלטרואיסטי, לזכות הפרט תולדת האלילות הפוליתיאיסטית־האגואיסטית, הוא אחד המוקדים המרכזיים של מלחמת התרבות שאנו שרויים בעיצומה.

(המשך יבוא)

הערות

21) שבת קנ"א עמ' ד' וכן יומא פ"ה עמ' ב'.
22) שבת ע"ד ע"ב.
23) שם, שם.
24) דברים י"ב ל"א.
25) בראשית י"ב א'־ב'.
26) בראשית כ"א י"ב.
27) בראשית י"ג ט"ז.
28) סרן קירקגרד – "חיל ורעדה" הוצאת מגנס ירושלים.
29) הצופה ער"ה תשנ"ב.
30) בראשית ה' א'.
31) מובא אצל י"א אפרתי, פרשת העקדה, הוצאת אגודת בני אשר פתח תקוה, תשמ"ג עמ' ר"ג. לדעתו של אפרתי אין מדרש זה מתיישב עם המקראות ונראים דבריו. ואולם במקום זה מתיישב המדרש יפה עם הפסיכולוגיה האנושית ובמיוחד עם הפסיכולוגיה של מאמין גדול.
32) בראשית כ"ב י"ח ושם בספורנו ובסוף המתחיל "עקב אשר שמעת בקולי".
33) בראשית פרקים י"ב, כ"ב.
34) אריך אוארבך, מימזיס, מוסד ביאליק ירושלים תשי"ח, עמ' 9־8.
35) בראשית כ"ב ו'.

هكذا من الأصل

صكنا من الاهل

לפרשת השבוע וילך

חטא ישראל בארצו, עונשו ותשובתו

מאת הרב רצון ערוסי

הרמב"ם לא ציין הפטרה לפרשת וילך כפי שעשה זאת לכל הפרשיות. לרבות הפרשיות שלעתים הן מחוברות, ולעתים הן פרודות. ברשימה שסיפח לספרו אהבה (בסופו). כנראה משום שהפרשיות נצבים וילך, הן למעשה פרשה אחת שלעתים חולקים אותה לשניים (סידור רס"ג, עמ' שסד-שסה). בשיש שבת בין יוה"כ לסוכות, הרי שבאותה שבת קורין בתורה פרשת האזינו, ובשבת שלפני ר"ה, לעולם קורים פרשת נצבים (רמב"ם, תפילה, יג, ב). ואם כן בשבת שבין ר"ה ליוה"כ קורין וילך שהוא כאמור חלק מפרשת נצבים. שאם לא נאמר כן, האם נאמר שהן שתי פרשיות, שלעתים הן פרודות ולעתים הן מחוברות. הרי שהיה לו להרמב"ם לכתוב את הפטרת וילך, משום שלדעתו (בנוספת שם), בששתי פרשיות מחוברות, מפטירין את ההפטרה של הפרשה השנייה.

מאידך, הרמב"ם ציין שלפי המנהג שפשט בישראל, בשבת שבין ר"ה ויוה"כ מפטירין שובה ישראל. הושע. יד (רמב"ם, תפילה, יג, יט ובפיהמ"ש. מגילה, ג, ז). כך יוצא, שגם אם וילך היא חלק מפרשת נצבים. הרי היה לו להרמב"ם לציין את ההפטרה של חלק פרשה זה. כפי שעשה בכל הפרשיות שבהן התפשט המנהג להפטיר בשבע דנחמתא. אפשר משום שהמנהג להפטיר שובה ישראל בשבת שבין ראש השנה ויוה"כ הוא מנהג עתיק יומין, והוא ואם בתוכנו את פרשת נצבים בשני חלקיה.

ציינו את כל הדברים הנ"ל משום שהננו מייחסים חשיבות לקשר הרעיוני שיש בין הפרשה ובין ההפטרה. וחשיבות זו באה לידי ביטוי גם בנושא דנן. שכן עניין התשובה הוא עניין מאוד מרכזי ובמיוחד בין כסה לעשור, אך יש הבדל בין כשההתייחסות לעניין התשובה עומדת בפני עצמה, ובין כשההתייחסות אליו באה על רקע הנאמר בפרשה ובהפטרה.

וכך אמנם קרה. רוב המפרשים והדרשנים שהתייחסו להפטרת "שובה", התייחסו אליה בגין עניין התשובה כשהוא לעצמו. וזאת בשל ימי התשובה שבהם היא נקראת. ולכן הם עסקו בעיקר בגדרי התשובה ומעלותיה. ובעיקר מהפן של תשובת היחידים.

אולם עיון בפרשה ובהפטרה מלמדנו. שלא בתשובת היחיד הן עוסקות, אלא בתשובה הלאומית של כלל ישראל. תשובה זו אינה מיידית, אלא היא מתהווה והיא תושלם לעתיד לבוא. הצורך בתשובה זו הוא בגין החטא שחטא עם ישראל בארץ הקודש, שעה שדווקא בארצו (בגין היותו הריבונים בה) הוא הפנה עורף לאלוקיו. ובטח באליליו ובעצמו, ובכך הוא התנכר לייחודו ולייעודו. התנכרות עם ישראל מאלוקיו, מייחודו הלאומי ומייעודו. והעובדה שהוא מקיים חיים ריבוניים בארצו, גורמים לכך, שהעם שקע בחטאו. והוא מתקשה לשוב בתשובה. לכן תקנתו היא קלקלתו. עונשים קשים ורעים, חורבן וגלות. העונש בהגדולתו יגביר את ההתנכרות, אך לבסוף תבוא תקופת ההתפכחות, והעם שוב ישוב לאלוקיו. תשובה מתוך הכרה. ושוב תשוב האהבה בין ה' לעמו.

הארץ בגורם להתנכרות העם מאלוקיו

משה עומד למות. ביום מותו כתב ספר תורה. הוא ציווה את ישראל להתכונן להיכנס לארץ יחד עם יהושע שיהיה המנהיג. משה רצה שידעו ש"ה' אלוקיך הוא עובר לפניך. הוא ישמיד את הגויים האלה מלפניך וירשתם" כפי שעשה להם במלחמת סיחון ועוג. משה חיזקם ואימצם וציווה עליהם שלא לפחד. "כי ה' אלוקיך הוא ההולך עמך לא ירפך ולא יעזבך". גם ליהושע ציווה משה להיות חזק ואמיץ. כיוון שהוא יביא את העם לארץ. וגם ליהושע אמר משה: "וה' הוא ההולך לפניך הוא יהיה עמך לא ירפך ולא יעזבך".

בסמוך לעניין זה נתן משה את ספר התורה "לכהנים בני לוי הנושאים את ארון ברית ה' ואל כל זקני ישראל". והוא ציווה אותם במצוות הקהל. לפי מצווה זו יש להקהיל את כל העם – אנשים, נשים וטף, בחג הסוכות שלאחר שנת השמיטה, במקום אשר יבחר ה' (במקדש), ובאותו מעמד מלך ישראל קורא בתורה לעיני כל ישראל "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלוקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת".

משני עניינים אלו אנו למדים שמשה רבנו הדגיש ביותר בפני הדור שאמור היה להיכנס לארץ שהוא עם ה'. ושהוא נכנס לארץ ה'. ושעליו לשמור את התורה ולהיות חדור בהכרה ובאמונה שה' עימו. ואפילו ראש השלטון שלו המלך. צריך להיות כפוף לתורת ה'...

ציוויים אלו של משה לא באו רק בגין העובדה, שהוא עומד להסתלק מן העולם. אלא משום שמשה ידע שקיום חיים ריבוניים של עם ישראל בארצו (מדינה) עתיד לגרום לכך שעם ישראל במשך הזמן, עלול לבגוד בה' ולבטוח בעצמו ובאליליו. ובגידה זו תגרום לכך שה' יכעס עליהם ויענישם.

גורם זה שדווקא מדינת העם היהודי תגרום לעם לבגוד בה', הוא שהביא לכך שה' ציווה את משה שבדיוק לפני מיתתו יביא את יהושע, ושניהם יתייצבו באוהל מועד. וה' יצוונו. באותו מעמד ה' נראה באוהל מועד. והוא אמר למשה: "הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה, וזנה אחרי אלוהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבו. ועזבני והפר את בריתי אשר כרתי אתו". הפרת ברית זו תהיה בגין רוב טובה שתהיה לעם בארץ. "כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותיו, זבת חלב ודבש, ואכל ושבע ודשן, ופנה אל אחרים ועבדום ונאצוני והפר את בריתי".

העונש: חרון אף ה' והסתרת פנים

חטא העם בגין ארצו הוא רעיון שנדון פעמים רבות בתורה ובנביאים. ובספר דברים הוא נאמר במפורש בפרשת ואתחנן ובפרשת נצבים, ש"וילך" היא חלק ממנה. ובכל המקורות הללו, לרבות וילך, מיועדים עונשים קשים על העם בגין חטאו. חורבן וגלות, ועוד.

אבל בפרשתנו ניתן ללמוד את טיבו של העונש הרצמוד. שה' יעניש את ישראל. בגין אותו חטא. "וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתי פני מהם והיה לאכול ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה". אכן עונש טראגי למדי. העם שהפנה עורף לאלוקיו גרם לכך שהוא אינו ראוי שה' ישגיח עליו ויאר פניו אליו, אלא שה' יסתיר פניו ממנו (מו"נ, ג, נא), וכתוצאה מכך שה' כבר לא ישגיח על העם בהשגחה פרטית וניסית כפי שהיה בעבר. העם יהא מוזמן למקרים קשים ורעים. ודווקא במצב זה הוא ישקע בהתעברות מה' שכן אז. למרבה הצער. העם יאמר שהפגעים הקשים שפגעו בו. באו בגין העובדה, שאין ה' בקרבו.

כנגד מצב טראגי זה של הסתרת פנים ציווה ה' לכתוב את שירת האזינו. שהיא נבואת פורענות על הדברים הקשים שיפקדו את העם לכשיפנה עורף לאלוקיו. היא תהיה לעד. שמציאות טראגית זו נצפתה מראש. ולכן כשהעם יתפכח, הוא ישוב אל ה'. בפרשת נצבים נאמר: "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך... ושבת עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו".

התשובה הלאומית

העם ישוב לאלוקיו, וה' ישיב את כל העם לארצו. "משם יקבצך ה' אלוקיך והביאך אל הארץ". אבל תשובה זו כבר תהיה מתוך הכרה שלמה "ומל ה' אלוקיך את לבבך". כבר לא יהיו לעם תפישות עולם מוטעות (ספורנו, שם), והעם ישוב לאלוקיו מאהבה, וה' יאהב את עמו. "שובה ישראל עד ה' אלוקיך". עד כסא הכבוד (יומא, פו, א). כלומר תשובה המלווה באמונה מוצקה בה'. ותשובה כזו היא שתביא לחידוש האהבה בין ה' ובין עמו. "אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו". על התשובה הלאומית ראה "אורות הקודש" לראי"ה קוק.

כאמור, התשובה הלאומית תהיה לעתיד לבוא. לאחר שהעם יתנקה משגיאות העבר. כי בעבר בגין החיים המדיניים הם הפנו עורף לייחודו הדתי והאמוני. ובמוד על האופציות המדיניות והצבאיות. אבל לעתיד לבוא יודה העם בטעותו ויתוודה: "אשור לא יושיענו, על סוס לא נרכב, ולא נאמר עוד אלוקינו למעשה ידינו". וכך יחזור העם לחזק האמונה באלוקים, אלוקי ישראל, א-ל רחום וחנון. אלוקים שהוא מקור לערכי מוסר. "אשר בך ירוחם יתום". שכן הושע בדבריו התייחס למלכות אפרים שהתנתקה ממלכות יהודה. מירושלים ומן המקדש, ויהודייה קיימו אורח חיים מתבולל. הושע ניבא את עונשם הכבד (יג) ולאחר מכן את תשובתם (יד) הואיל והם התקיימו על תפישות עולם מוטעות ועל מניפולציות מדיניות וצבאיות. ציין הושע שבתשובתם העתידית הם יתנקו מטעויותיהם, ויחזו בתפישת העולם האלוקית של עמנו.

תשובה לאומית זו. כנראה תהיה בימות המלך המשיח (רמב"ם, פיהמ"ש. עדיות, ח, ז), והיא תגרום לכך שהעם ישוב לייחודו ולייעודו. וישמור את התורה. "כי תשוב אל ה' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך", והעם יזכה שוב לברכת ה'. "והותירך ה' בכל מעשה ידיך בפרי בטנך ובפרי אדמתך לטובה". אבל הדבר העיקרי הוא "כי ישוב ה' לשוש עליך לטוב כאשר שש על אבותיך".

גולת הכותרת של התשובה הלאומית היא שיבת ה' לעמו בארץ הקודש. בכך שתהיה שיבת ה' לציון ברחמים. "ושב ה' את שבותך". שיבת ה' (השכינה) עם שיבת העם לציון. או אז נזכה שתתקבל תפילתנו "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים".

שימוש באמצעים להקלת הרגשת הצום

מאת הרב חיים דוד הלוי

בימים שלפני צום תשעה באב נתפרסם בעתונות (ראה "הצופה" מיום ו' במנ"א תשנ"ד) על "טיפות מיוחדות שיש לקחת שלושה־ארבעה ימים לפני הצום להרגשת הקלה ביום הצום, לחיזוק הגוף ביום הצום הקשה" וכו'. למחרת היום פורסם (ב"הצופה") ששני רבנים גדולים התירו השימוש בטיפות אלה, ואילו רבנים אחרים מסתייגים. נוצרה איפוא בעיה הלכתית ובייחוד לגבי צום יום־הכיפורים שהוא מן התורה, שכן אם אמנם נכון הדבר שיש בכוח טיפות אלה "לחזק הגוף לקראת הצום ולהביא להקלה והרגשת רעננות" (כי יש המבטלים את ערכן של טיפות אלה לגמרי), האם מותר השימוש בהן.

הגאון בעל "שדי חמד" (באסיפ"ד מערכת יוהכ"פ סימן א' אות י"ז) הביא תשובה ארוכה של הגאון ר' מנחם נתן אוורבאך איש ירושלים, בה הוא דן על מה שנהגים לעשות בערב יום הכיפור סגולות שונות שלא ירגישו הצום... ושלא תבוא להם שום תאוה לא לאכילה ולא לשתיה, והרב חושש אם מותר לעשות סגולות כאלה, שהלא פשט המקרא נאמר: כי כל הנפש אשר לא תעונה וגו', והוא החיוב להיות בו בעינוי ואיך נעשה דברים הגורמים להסיר העינוי ביום הקדוש הזה. הוכיח שהגברת הרגשת העינוי רצויה ממה שהתירו רבותינו קניבת ירק (ניתוק העלים מן הקלחים בירק תלוש שיהיו מוכנים להיתנך בערב אחרי הצום) ביוהכ"פ מן המנחה ולמעלה, דבר האסור בשבת משום שבות, והטעם משום עגמת־נפש, ופירש"י שמתקן ואינו אוכל והרי קרוב לעינוי שרי ודווקא מן המנחה ולמעלה שהוא שואף ומצפה לעת אכילה ואיכא עגמת נפש, עכ"ל.

וכל עיקר תשובתו סובבת סביב ציר אחד ועיקרי, אם יש ללכת אחרי תחילת המעשה או אחרי סיומו. והביא ראיה מהמבואר בהלכות שבת (סימן רע"א) שאם גמר סעודתו וקדש היום קודם שבירך ברכת המזון מזכיר של שבת שאין הולכים אחרי תחילת הסעודה. ולפי זה הוקשה לו למה מותר לאכול בעריוהכ"פ עד קודם לבין השמשות הלא כל זמן שלא נתעכל המזון חשוב כאילו עכשיו אכל ונאמר שאסור לאכול כל זמן שלא יישאר שיעור שיתעכל המזון קודם בין השמשות.

כל זה לפי הנחתו היסודית שיש חובה לחוש את העינוי כל זמן התענית, ולכן כשאוכל עד קודם בין השמשות אינו חש תענית כלל בלילה. בנקודה זאת פלפל באורך רב, אך פשוט ביותר שאין כל מניעה לאכול עד קודם בין השמשות, ואדרבא יש מצוה לאכול ולשתות בתשיעי כידוע ללא הגבלת זמן, ואעפ"כ עלתה הסכמתו שאסור לעשות סגולות שלא ירגיש כלל העינוי בעצם היום הקדוש.

והנה עצם הסברא היא נכונה ויציבה, שהלא תורה מחייבת "ועניתם את נפשותיכם" וכיצד יעשה אדם מעשה כל שהוא למנוע מעצמו העינוי. אלא שעצם קושייתו של הרב, מדוע התורה האכילה עד קודם בין־השמשות, נראה שאין זו קושיא כלל, שכן המציאות מוכיחה שאם אדם יאכל בערב הצום בשעה מוקדמת או מאוחרת לא ירגיש הרגשת רעב לא בלילה ולא ביום המחרת עד חצות היום, כי בשעות הלילה מתעכל כל המזון שאכל לפני כן. ולפי זה עיקר הצום הוא למעשה מחצות היום ואילך. ונפרש דברינו:

נאמר בתורה (ויקרא כ"ג:כז) אך בעשור לחודש השביעי הזה יום הכפורים הוא מקרא קודש יהיה לכם ועניתם את נפשותיכם וגו'. מלת "אך" משמעותה בכל מקום מיעוט, ובמקום הזה העסיקה רבות את פרשני המקרא מה באה תורה למעט (עיין במפרשים). ורבותינו (במסכת שבועות יג) דרשו מכפר על השבים ואינו מכפר על שאינם שבים. גם דרוש הלכתי זה מוקשה הוא לפי פשוטו של מקרא, משום שמלת "אך" נסמכה למלים "בעשור לחודש", ולא למלים "יום הכפורים", ומשמע שבא למעט מהעשור, ולא מהכפרה, ועיין עוד במפרשים מה שהוסיפו בעניין זה.

הזוה"ק (ויקרא סס) עמד על מלת "אך", ואף שפירושו נראה כדרוש הרי שהוא אמת לאמיתה מבחינת המציאות. וכך שאלו שם: לפי המקובל בידינו שמלת "אך" באה לחלק, כאמור לגבי חמץ, אך ביום הראשון תשביתו שאור וגו' ודרשו רבותינו "אך" חילק, שהיום הראשון היינו היום שלפני חג המצות, הוא יום י"ד בניסן חציו מותר בחמץ וחציו אסור. מעתה מה חילוק יש לגבי יום הכפורים שגם בו נאמרה מלת "אך". ותרצו שגם בעינוי כך הדבר שאין עינוי נרגש אלא מחצות היום ולהלן ולכן אמת היא ש"אך" חילק גם לגבי יום־הכפורים.

לדברי הזוהר יש גם סימוכין בהלכה, וכך נפסק בשו"ע הלכות שבת (סי' רפ"ח ס"א), אסור להתענות בשבת עד שש שעות (היינו חצות היום) אפילו לומר ומתפלל אסור. והכוונה אפילו ללא מחשבת תענית, וברור הטעם שעד אז אין הרגשת צער של עינוי ודוק היטב (ועיין בספרנו "מקור חיים השלם" חלק שלישי פרק קל"ג סעיף א' ובהערה שם מס' 17).

ולכן כאשר הטילה תורה על ישראל חובת עינוי בעשור לחודש השביעי הרי שהכוונה היתה להרגשת העינוי אחרי חצות היום, משום ששום אדם אינו מרגיש שום הרגשת עינוי לפני חצות, ולא משנה מתי אכל ביום הקודם. ולכן ברור שאסור לעשות סגולות שונות, או להשתמש בתרופות ואמצעים שימנעו הרגשת עינוי גם אחרי חצות היום שזה ודאי מנוגד לכוונת התורה, "ועניתם" את נפשותיכם.

* * *

ואל תשיבני ממה שנהגו העולם לשתות כמויות גדולות של נוזלים בערב יום הצום וכוונתם כדי שלא ירגישו צמאון ביום הצום, ולפי כל הנ"ל היה ראוי לאסור מניעת עינוי ביום הצום. זו טעות היא, ששתיית נוזלים ערב הצום לא באה למנוע צמאון ביום הצום אלא למנוע התייבשות מחמת הצום (ועיין בספרנו "מים חיים" סימן ד' וסי' ע"ב), והיא הגורמת לכאבי ראש ביום הצום, והנסיון מוכיח שהמרבה בשתיית נוזלים ערב הצום אינו חש כאב ראש ביום הצום אף כי חש הוא בצמא, וזה דבר שבוודאי אינו אסור, שלא הזהירה תורה בעינוי אלא מרעב וצמא בלבד שהוא בשב ואל תעשה ולא כל עינוי אחר, וכמו ששנינו (יומא עד:) תנו רבנן תענו את נפשותיכם, יכול ישב בחמה (באקלים חם) או בצינה (באקלים קר) כדי שיצטער, תלמוד־לומר וכל מלאכה לא תעשו, מה מלאכה שב ואל תעשה אף עינוי שב ואל תעשה ע"כ. כלומר, עינוי ברעב וצמא בלבד ולא עינוי אחר. ולכן ודאי שמותר לשתות נוזלים רבים ערב יום הצום כדי למנוע התייבשות וכאבי ראש ביום הצום משום שאין זה מכלל העינוי המחוייב, אבל להשתמש באמצעים למנוע הרגשת עינוי של רעב וצמא ודאי שאסור כדי לקיים מצוות היום, "ועניתם" את נפשותיכם.

* * *

ולפי זה יש צורך להבין פירוש רש"י שהעתקנו לעיל בהיתר קניבת ירק ביוהכ"פ ופירש"י כדי להגביר עוגמת נפש ששואף ומצפה לאכול ואינו אוכל. ומכאן נראה שכאילו יש מצוה להגביר את הרגשת העינוי, שאל"כ למה התירו קניבת ירק ביום־הכיפורים שאסור משום שבות. ואולי שמטעם זה כתב המאירי על פירוש רש"י "שפירשו בה דברים שאין נראים", והוא פירש "מפני עגמת נפש העתידה לבוא אם יהיה צריך במוצאי היום לטרוח בקינוב זה", כלומר אחרי הצום כשהוא רעב ורוצה לאכול מיד. ולפי זה התירו קניבת ירק בכוונה הפוכה למנוע עוגמת נפש. וכך פירש גם הר"ן ועיין בביאור הגר"א על השו"ע שהאריך בזה. וזה מחזק הנחתנו שלא זו בלבד שאין צורך להגביר את הרגשת העינוי הטבעית, אלא שרבותינו התירו שבות מדבריהם כדי למנוע צער מיותר של עינוי במוצאי הצום שאין בו שום מצוות עינוי.

ושוב נסכם, ששימוש באמצעים שיגרמו הרגשת הקלה של העינוי בעצם היום הקדוש בוודאי שיש בו איסור כדי לקיים מצוות היום – "ועניתם" את נפשותיכם.

מצוות הקהל וקיומה

מאת הרב יעקב אריאל

שלושה רעיונות מרכזיים באים לידי ביטוי בשנת השמיטה. א. "כי לי הארץ" – ה' הוא ריבון העולם; ב. "ואכלו אביוני עמך" – גיבוש חברתי של עם ישראל, הפיכתו מיחידים לציבור מלוכד; ג. "שבת לה'" – שנת השבתון מיועדת לעליה רוחנית, ולניצול הפנאי ללימוד תורה.

מצוות הקהל – בשיאה של שנת השמטה, מכלה שלושה מרכיבים אלו, המשפיעים זה על זה ומתויכים אותם לתוך אחד. זוהי מצוה ציבורית המקיפה את כל הציבור, אנשים, נשים וטף. ההתכנסות בבית המקדש לקריאת התורה מפי המלך, מדגישה את לימוד התורה הציבורי, של כלל ישראל, בראשות מוסדותיו המדיניים. מדינת ישראל צריכה להיות מדינת התורה. התורה היא המגבשת את עם ישראל לכלל מלוכד וזאת כתוצאה מקדושת הארץ, במוצאי שנת השמיטה. רק בארץ הופך הציבור הישראלי להיות ציבור מגובש. רק בארץ תיתכן מלכות ישראל ורק בארץ התורה מגיעה לשלמות. אין תורה כתורת ארץ ישראל. כי רק מכוח קדושת הארץ הופכת התורה לנחלת כלל ישראל.

העם, התורה והארץ הם חוט משולש, שאין להפרידו לפרטים. אין משמעות לכל אחד מהם לחוד. הארץ היא ארץ העם ותורתו, התורה היא תורת העם וארצו והעם הוא עם תורה וארץ. ומעניין, לא גדולי התורה יקראו לפני העם, אלא המלך. המטרה היא לקדש את הארציות, הממלכתיות, דווקא. כי ייעודה של מלכות ישראל לאחד את כל הפרטים ולהתיך אותם למקשה אחת, סביב רעיון מרכזי אחד, "להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק" (רמב"ם הל' מלכים, ד', י'), ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא. ה' אחד ושמו אחד ומי כעמו ישראל גוי אחד בארץ. המלכות בישראל אינה חילונית, אלא נמשחת בשמן הקודש, ועליה נאמר "אשר יבחר ה' אלקיך". ומשום כך נקראים מלכי ישראל בכינוי "משיח ה'". ומשום כך המלך דווקא הוא צריך לקרוא בתורה.

עניין שמיטה אצל הר סיני

מעמד הקהל הוא מעין שיחזור של מעמד הר סיני. "יום הקהל" – נקרא המעמד בתורה. וביהמ"ק מקודש בזכות קודש הקדשים, שבו הארון, הלוחות והתורה שניתנו בסיני. לכן זהו הנקודה המרכזית המלכדת את כל עם ישראל. תלפיות – תל שכל הפיות פונים אליו. נמצאים כל ישראל מכונים למקום אחד, ודרכו למקום ברוך הוא, האחד והמיוחד. וכשם שהתורה ניתנה בסיני אחרי שבעה שבועות, כך גם הקהל נקבע למוצאי שנת השמיטה, אחרי שבע שנים. כאן ניתנת התשובה לשאלה הגדולה הפותחת את פרשת השמיטה: מה עניין שמיטה אצל הר סיני? התשובה היא, כל השמיטה מיועדת לקראת מצוות הקהל שהיא חזרה על מעמד הר סיני, יום הקהל, היום בו נוצרה הציבוריות הישראלית ע"י התורה. במעמד זה מתקיימת ההבטחה בסיני: ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש.

דרישת ציון

חשיבות רבה יש לקיום זכר למעמד הקהל בימינו. אמנם השמיטה לא במלואה, המקדש לא בהדר בניינו, ומלכות ישראל רק בשלבי הקמתה מחדש. אולם היא תעודתנו. חובתנו לתקן ולשכלל את העם, המלכות, הארץ, תורתה ומצוותיה, בזכירה ובמעשה.

מצוות הקהל לא חלה עדיין לא מהתורה ואולי אף לא מדרבנן. אולם מצוות זכר למקדש מקודה בתורה. "לשכנו תדרשו ובאת שמה". ציון מעונה דרישה. והדרישה היא כפולה. ראשית כל, הדרישה מאתנו שנעלה את זכר המקדש על ראש שמחתנו, שלא נשכח לרגע את ייעודנו העיקרי בארץ, לעלות אל המקום אשר ה' דורש אותו, ולהפכו למגדלור שיאיר את דרכנו ואת עיני העולם כולו. ושנית, הדרישה שלנו, לדרוש, לתבוע, להתעניין, לצפות, להכין ולהתכונן לקראת בניין בית תפארתנו. וזאת ניתן לעשות רק ע"י קיום מעמדים כגון "הקהל" שהיו ושיהיו במקדש ברוב עם, מתוך חזיה של התרוממות רוח שתעורר את שאיפתנו להיכנס אל הקודש לכשנזכה לכך בקרוב.

זכות האדר"ת

זכותו של הגאון האדר"ת, רבה של ירושלים לפני כ־100 שנה, ולפני כן רבן של קהילות מפוארות בגולה, מיר ופוניבז', תעמוד לו על שהעלה לראשונה את הרעיון לקיים זכר למעמד הקהל. בהשפעתו מתקיים המעמד ברחבת הכותל המערבי, שריד מקדשנו, זה למעלה מיובל שנים, בחג הסוכות מועד שנת השמיטה.

נתגלגלה זכות ע"י זכאי, ומכון התורה והארץ ההדיר השנה את קונטרסו של האדר"ת "זכר למקדש", פיענח את ראשי התיבות המרובים, תוך כדי ציון מקורות, חלוקה לפיסקאות, והערות הכרחיות. יישר כוחם על המאמץ שהשקיעו ועל המלאכה המתוקנת שהוציאו מתחת ידם.

על מי מוטלת המצוה?

אחת השאלות שמעורר האדר"ת היא על מי מוטלת המצוה? על המלך, או המנהיגות המקבילה בישראל, להקהיל את העם, או שהעם מצווה להיקהל, גם ללא יוזמה מטעם המלך.

אולם גם לדעה האומרת שהמלך הוא המצווה להקהיל, סבור האדר"ת שבהעדר מלך, אחרים הם המוסמכים לכך ונמצא שבסופו של דבר האחריות עוברת לציבור, אשר חייב להיקהל.

בימינו, כאשר אין סמכות המקהילה את העם, מצוות זכר למקדש מוטלת על הציבור להיקהל מיוזמתו ליד שריד מקדשנו ולקרוא ביחד, או שנכבדי הקהל יקראו בפני הציבור פרשיות נבחרות מספר "משנה תורה".

הציבור נקרא אפוא לעלות בהמוניו ירושלימה כדי לקיים זכר למעמד הקהל ביום הראשון לחוה"מ סוכות.

בין הדף והמסך

● חקרי עגנון

חקרי עגנון, עיונים ומחקרים ביצירת ש"י עגנון, מוגש לפרופ' יהודה פרידלנדר, בעריכת הלל ויס והלל ברזל. הוצאת אוניברסיטת בר־אילן, רמת־גן. 365 עמ'

פרופ' יהודה פרידלנדר הוא תלמידו המובהק של פרופ' ברוך קורצוויל ז"ל, והוא המשיך את מפעלו בהתפתחותה של המחלקה לספרות עברית באוניברסיטת בר־אילן. בעקבות מורו הדגול עסק פרופ' פרידלנדר רבות בחקר יצירתו של ש"י עגנון, ואין פלא שבספר "חקרי עגנון" ביקשו עמיתיו במחלקה לספרות עם ישראל ב"בר־אילן" לכבדו, כדברי ההקדמה לספר, "על תרומתו הגדולה לחקר הספרות העברית החדשה כולה, ובעיקר לחקר הסאטירה כתופעה יהודית בתולדותיה של הספרות העברית. הקדשת הספר היא ביטוי של אהבה, הוקרה והערכה של חבריו ותלמידיו לו ולדרכו בהוראה האקדמית, לנאמנותו כחוקר מסרב להתפשר על התביעות האקדמיות, להומור ולפרובוקטיביות הסוקרטית המבוקרת המעודדת, המלווים אותו בכל דרכו".

עשרים ואחד המאמרים שבספר מחולקים לשלוש חטיבות, אף שיש מאמרים המשיקים ליותר מחטיבה אחת. החטיבה "יצירה ופואטיקה: מקורות, נוסחים, תופעות" מהווה כשני שלישים מהספר וכלולים בה מאמריהם של אברהם הולץ (מסעו של יצחק קומר באירופה: עיונים ב"ראשית הדברים"), גדליה נגאל (השימוש במקורות חסידיים בכתבי עגנון), שמואל ורסס (והתפילה ביצירת ש"י עגנון), הלל ויס וראובן מירקין (מהדורה מדעית של "פת שלימה" לעגנון: חילופי גרסאות ומשמעותם), הלל ברזל (ש"י עגנון – גלוי ונעלם), יואב אלשטיין (משחק המתבואים של הפירוש הנדרש: עיון בסוד הרמנויטי), א' הראל פיש (דימויים רפלקסיביים ב"ספר המעשים"), וויסה דומב (בעקבות האגדה והסופר: מבנה הסיפור העגנוני כאמצעי לפרשנותו), דוליית חסין (בין עגנון לפרוסט: עיצובו של הזמן ביצירת עגנון), ניצה בן דוב (חלום ומציאות ב"כרמי יבנה": הרטות שמאחורי הקלעים), אהרן קומם (האשה הסוטה והבעל הקרנן: דבורה בארון, עגנון, באשביס־זינגר"). החטיבה השנייה עניינה חקרי "אורח נטה ללון" ו"סביבו – בין מלחמות־עולם ושואה", וכלולים בה מאמריהם של דן לאור (מסע ושברו: פולין, קיץ 1930), ראובן שוהם (המספר הבלתי מהימן ב"אורח נטה ללון"), שמואל כץ (בן המלך כעני: למשמעות נושא האצולה ב"אורח נטה ללון"), עודד מנדה־לוי (חבירה במלחמה: עיון ב"עד הנה"), מלכה שקד (בעיית יום הכיפורים ופתרונה ביצירת עגנון), חנה יעודקסס (בין חילון למיסטיקה: גישה מקוטבת לנושא השואה ב"שירה" וב"הסימן"). בחטיבה השלישית, "חקרי לשון", באים מאמריהם של מנחם צבי קדרי (ה"אני מאמין" של ש"י עגנון המחבר בענייני הלשון העברית), יעקב בר־אל (מאפייני לשון יידיש אצל ש"י טשאטשקיס), ידידיה יצחקי (על סגנונו של עגנון ועל לשון יצירתו).

לקראת יום הדין המשמש ובא נזכיר משהו ממאמרה של מלכה שקד, "בעיית יום הכיפורים ופתרונה ביצירת עגנון". נוסף לספר "ימים נוראים", הרי יום הכיפורים והימים הנוראים בכלל מתגלים כנושא מרכזי במספר ניכר של יצירות עגנון. היא מציינת כי מרכזיותו של הנושא בכתבי עגנון מוסברת על־ידי קורצוויל כמבטאת את הכיסופים אל אחדות אבודה כשיום הכיפורים הוא המפתח להצלחת השיבה המאוחרת. היא כותבת, בין היתר, כי בתודעת המספר מתחוללת תפנית מיוחדת ומורכבת באשר לעצם תפישת תפקידו של יום הכיפורים, ובתפנית זו יש משום מסר סמוי, לאו דווקא דתי, העשוי להקנות משמעות ממשית ליוהכ"פ גם בעיני הקורא המודרני".

★

● באר הטהרה

באר הטהרה, מכלול ידיעות והוראות בהלכות נדה לכל בית ישראל, מאת הרב אליעזר שמחה וייס, כפר הרא"ה. קצב עמ'

ספר זה של הרב אליעזר שמחה וייס, הרב של כפר הרא"ה ועמק חפר, אוצר בתוכו את כל השאלות והתשובות הנוגעות להלכות נדה, שהן יסוד מרכזי בשמירת הבית היהודי בטהרתו.

טיבן של הלכות אלה שהן חייבות להיות בהירות וברורות עד תום, וספר זה אכן מתייחד במבנהו ובסגנונו הפשוט והבהיר, ובפירוט המדויק של ההלכות, תוך שהדברים מנוסחים בתמציתיות ובתכליתיות. ההסכמות הרבות של רבנים ראשיים וגדולי תורה שבראש הספר מעידות כי הרב המחבר קלע אל המטרה והוציא ספר הבעורך לכל החפצים ללמוד ולעיין בדיני טהרת המשפחה להלכה ולמעשה. הרב וייס מציין, כי רצונו בספר זה להגיש בפני המעיינים "את התשובות המצויות המתחדשות והבאים לעולם בכל בית יהודי. והשתדלנו להציג את מרבית הבעיות האקטואליות בנושא זה, אשר פתרונן שאבנו ממקורות הטהורים ומעיינות החכמה של גדולי הפוסקים שבכל הדורות. והרצנו בזה סגנון קל ומובן לכל, נוח לקליטה מהירה לרבים וכן שלמים".

העניינים וההלכות מחולקים לפי נושאים – שאלות ותשובות קצרות וברורות בציון, כשבסופיהן מקורות לתוספת עיון והרחבת הידע מהשולחן ערוך ונושאי כליו ופוסקים ראשונים ואחרונים. תחילה באות כל השאלות כסדרן ברצף אחד, למען יקל על הקורא למצוא את מבוקשו בשער התשובות. לאחר מכן באות השאלות והתשובות, מקובצות ב־15 פרקים: נדה והרגשות, כיצד האשה נעשית נדה ודיני כתמים, דיני וסתות, הלכות הפרישה, הלכות ריחוק, דיני בדיקות, דיני טהרת נדה והפסק טהרה, דיני ספירת שבעה נקיים, הכנות לטבילה וחפיפה ומקצת מדיני חציצה, טבילה, הריון ולידה, בדיקות רופא ופיקוח על הילודה, דיני כלה, הלכות ליל הבלולות, מצוות עונה, ולבסוף – רשימת שאלות לאשה לפני הטבילה במקוה. משובצות כאן גם שאלות הנוגעות לחיי משפחה ולאו דווקא בהקשר עם נדה – כמו האם יש מצוה להוליד עוד ילדים, לאחר שכבר נולדו בן ובת? האם מותר לאשה לדחות לידת ילדים כדי שתוכל לפתח קריירה? האם ישנן נסיבות מיוחדות בהן מותר להשתמש באמצעי מניעה? האם מותר לבעל להיות נוכח בשעת הלידה?

השער האחרון – שער המפתחות (נערך על־ידי הרב יוסף וייס) – כולל מפתח מפורט לשאלות רבות בבעיות השכיחות בחיי היומיום בהלכות נדה והמסתעף מהן שנידונו בספר זה, ומפתח מפורט לפי סדר: הש"ס, רמב"ם, שו"ע ומפרשיו ופוסקים אחרונים מפורסמים, למקומות שהוזכרו בספר. אל המפתחות נלווים לוח ראשי תיבות ורשימת הספרים ושמות מחבריהם.

★

● רשימות שנות דור

רשימות שנות דור, מאת ברוך הלוי שטרסבורגר. הוצאת חוג ידידי המדרשיה, תל־אביב. 246 עמ'

ר' ברוך שטרסבורגר הוא איש כלכלה בעל עסקים מסועפים, ועם זה מקדיש הרבה מזמנו לענייני ציבור – הוא מראשי המרבים ביהדות אירופה, מאישיה הבולטים של קהילת פרנקפורט וחבר הנשיאות העולמית של "חוג ידידי המדרשיה". הוא גם מקדיש מאונו ומהונו לצרכי צדקה וחסד, בעיקר בתחומי הרפואה והחינוך. ואם לא די בכך, הרי הוא עוד מוצא זמן להגות בתורה כל יום, לחקור ולעיין בנושאים רבים ומגוונים מעולמה של היהדות, ואף להעלות מהגיגיו על הכתב. לפני שנה, באלול תשנ"ג, הגיע ר' ברוך שטרסבורגר לגיל שבעים, ועתה הוציא "חוג ידידי המדרשיה", שהוא מראשי פעיליו עשרות שנים, אסופה של דברים שכתב והשמיע – בהגיעו לשיבה. הספר כולל, כפי שנאמר בכותרת המשנה שלו, "חידושי תורה, פירושים, דרושים, זכרונות, מחשבות, רעיונות, נאומים ומאמרים במעגלי הזמן, במפגשים חברתיים ובאירועים משפחתיים, ביטויים מן התנ"ך ומאמרי חז"ל".

בשערים הראשונים של הספר כלולים חידושי תורה, פירושים ודרושים לתורה, נביאים וכתובים, רעיונות על חגים ומועדים, הלכות ומנהגים לפי סדר א"ב ומאמרים בנושאים תורניים וחינוכיים. תחת הכותרת "שופר ותשובה" הוא מביא מדרשותיו של מורו ורבו הגאון רבי יהודה סגל ראוזר זצ"ל, הרי אחת מהן: "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם. בימי קדם עשו תשובה על דברים שלא היו חטא אלא אצל צדיקים אנשי מעשה, כגון שלא שמרו על מחשבותיהם או עיניהם כדבעי: ואילו היום התשובה היא על עבירות חמורות, כגון חילול שבת וכדומה. וזה מה שמרמז הפסוק, 'השיבנו... חדש ימינו כקדם' – שתהיה תשובתנו כבימי קדם, על שגגות ומידות לא נכונות, וד"ל".

מקום נרחב מוקדש לשער שעניינו נאומים שהשמיע המחבר בהזדמנויות שונות, במפגשים חברתיים ובאירועים משפחתיים. בשער הבא מקובצים פסוקים שונים אותם שיבץ בנאומיו וכתביו השונים, והשער שאחריו מוקדש לפתגמי חז"ל ומאמריהם מן התלמוד והמדרשים, אשר אף בהם השתמש המחבר בהזדמנויות שונות, או שרשם אותם "כדי ללמוד מהם אורחות־חיים, ודרכי הנהגה, נימוס או השכלה תורנית וחכמת חיים מן היודע הרב שהיה להז"ל". יש עוד בספר שערים המוקדשים לשביבי רעיונות, פתגמים, מליצות ואמרי שפר מגדולי ישראל, ביטויים והגדותיהם, סגנון – קטעים נבחרים.

ש. יהושע

זכרונות טבולים בארס

מאת בת שלום

מי לדעתכם היה איש הקשר בין שלטונות סין לוותיקן, בין גורבצ'וב לריגן, בין ישראל לאש"ף? מי שכנע את דרום אפריקה לוותר על האפרטהייד ואת רוסיה להשתתף במשחק השלום המזרח תיכוני?

על פי "זכרונותיו" של הוק, ספרו המרהיב של בוב הוק, ראש ממשלתה הקודם של אוסטרליה, האיש המושך בחוטים שמאחורי הקלעים בעולם היה בוב הוק עצמו. באוסטרליה מגיבים על כך שרים שכיהנו בממשלתו במילים: "מעניין מאוד – ואנחנו לא ידענו...".

בוב הוק נבחר לראשות הממשלה באוסטרליה ארבע פעמים ונחשב לראש הממשלה הפופולארי והכאריזמטי ביותר שהיה ליבשת המיושבת מעולם. כאשר סולק לבסוף בבחירות האחרונות, לא מצא כנראה פורקן לאגו העצום שלו, ל"שוויץ", למרץ, לקולניות – לכל אותן תכונות שגרמו לבחור האוסטרלי העממי לבחור בו בקלפי במיליוניו, ולכן ישב לכתוב ספר השמצות, במסווה של מסוארים, כדי לחזור אל אורות הזרקורים.

ואכן גם הצליח. האוסטרלים לא חדלים לדבר על הספר העבה הזה. מטרת הפיגוע העיקרית של "זכרונותיו של הוק" היא אישיותו של פול קיטינג, ראש הממשלה הנוכחי, שחייבים לדעת, כדי להבין את ממדי השערוריה של הספר הזה – שייך לאותה מפלגה אליה שייך המחבר. כלומר, מפלגתו של הוק שוב בשלטון אבל ראש הממשלה בדימוס טוען שהיא חוקה דיה כדי לשאת בתקופתיו על העבר הנוכחי שבוצרה מבין שורותיה לעמוד בראש המדינה.

קיטינג עלה לשלטון בהפיכה פנימית בתוך המפלגה שבה סולק הוק. הוק גומל לו בפרסום כל מיני התבטאויות לאומיות מבוזות, שקיטינג הרשה לעצמו בחדרי חדרים, בקרב עמיתיו, בלי לחלום כמובן שמישהו זוכר ומתעד במוחו את פליטות הפה שלו. הוק כותב שקיטינג כינה את אוסטרליה "ההלק התחתון של גוף העולם ושווה כמוהו", שיחסו למדינות אסיה וליבשת זו כולה והתבטא באוזנו "זהו המקום שאתה טס מעליו בדרכך לאירופה", ושהתנגד להצטרפותה של אוסטרליה למדינות הברית במלחמת המפרץ בטענה: "מה בכלל עשתה ארצות הברית אי פעם בשבילנו?".

גם מנהיגי העולם זוכים בעטו הארסי לתיאורים רחוקים ממחמאה. הוא כותב שנדהם, בפגישה עם רונלד רייגן לראות את נשיא ארה"ב מחזיק כרטיסיות קטנות ועליהן כתוב מה לומר. רייגן קרא מכרטיסיות אפילו בפגישות פומביות עם ראשי ממשלה אורחים.

"ידעתי שאין לו תבונה שחורה בחוכמה או באינטלקט, אבל לא ידעתי שעד כדי כך גרוע המצב", כותב הוק, ועל מרגרט תאצ'ר הוא מעיד: "לא פגשתי מימי מנהיג שכל כך הירבה לקטוע את איש שיחו באמצע או דיבר בכל כך הרבה אלימות".

מספרות העולם

החשיפה "הסקופיסטית" כיש לו כלפי עמיתו בחצי היבשה הדרומית, ראש ממשלת ניו־זילנד דוויד לאנג, היא, שהאיש התנגד, בריונים פנים מפלגתיים, לתמוך בפירוק הנשק הגרעיני העולמי – דבר שלא הפריע לו לנסוע אח"כ במדינות המערב ולנאום בהן כאחד מאבות רעיון הפירוק הגרעיני, כדי לזכות באהדת דעת הקהל. דוויד לאנג לא נשאר חייב, ומיד אחרי שקרא את הספר, התראיין והצהיר שכל העולם יודע כי בוב הוק בז למי שמסתובב איתו וקורע לגזרים את מי שלא.

העיתונאים האוסטרליים ביקשו תגובה, כמובן, גם מקיטינג, ראש הממשלה הנוכחי וקורבנו העיקרי של הספר, אבל מוכיריו ובני משפחתו הודיעו להם שראש הממשלה "חולה ושוכב במיטה". על כך מעיד ראש האופוזיציה בפרלמנט האוסטרלי: ודאי שראש הממשלה חולה, היא לקה בווירוס הוק. הוק אגב, בתרגום מאנגלית לעברית הוא נץ.

★

"אליאס מי?"

עם הנפטרים המפורסמים של השבועות האחרונים נמנה גם אליאס קנטי, הסופר הבולגרי היהודי, שכאשר הוענק לו פרס נובל בשנת 1981, הרימו רוב יודעי הספר בעולם גבות ושאלו "אליאס מי?".

גם על קנטי עצמו היה הפרס הזה גדול, כנראה, שכן מרגע שקיבלו, הסתגר בביתו, במקום ליהנות מפרסומו העולמי הפתאומי, וסירב להתראיין או לקבל מבקרים. במקום זאת החל לכתוב שלושה כרכי זכרונות שהתפרסמו במהלך שנות ה־70 וה־80.

קנטי שנפטר בגיל 89 התגלך בראשית המאה בבירתו, פרנקפורט ווינה, בגיל 29 זכה בביקורת בבימיה ובמקום לקבוע בבקצועו, התמסר לתבובים, הכתיבה. הוא כתב באוטוביוגרפיה במולדת הרשה אבל בכפלפי האבים אליה, ברח ללונדון. ב־1988 חזר מאנגליה אל "היבשת" וגר עתה בארץ הרשה לגור בה: שוויץ.

בין הספרים המפורסמים שלו היו "אוטודה־פה" (על התהליך ההתגעגויות של פרופיסור) ובין כתביו הלא בלטריסטיים – "ההמונים והכוח", מחקר פסיכו־סוציולוגי על התנהגות ההמון, שנחשב לספר מעמיק וחשוב.

★

ספרים בלשיים שהפכו למוקד פולחן

המכורים לספרות המתח האנגלית, ודאי מכירים את השם דרק ריימונד. תריסר ספרים בלשיים פרסם ריימונד, עד פטירתו בימים אלה, רובם הפכו למוקד של פולחן עבור קוראיו הנאמנים שחיכו בכליון עיניים לעוד אחד מספריו.

מיליונים גם סברו, בשל השם שהופיע על הספרים, שמדובר בסופר אמריקני. עתה מתברר שדרק ריימונד היה שם העט של רובין קוק, בן למשפחה טובה מהמעמד הבינוני ששלחה את הנער לאיטון (בי"ס אריסטוקרטי לבנים) אך לשווא. רובין קוק נשר מן הלימודים בגיל 17 וכמה שנים ישרש בזים העכורים של העולם התחתון של לונדון... כשנחלץ משם – ניצל את מה שראה ושלמד ועשה, לפרנס בו את עלילות ספריו...

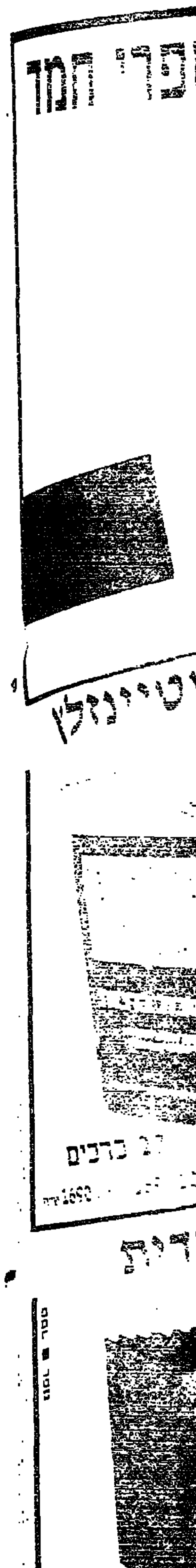

"טורי ישרון" – בטאון מופת (ב)

מאת עקיבא צימרמן

גליון ימים נוראים של שנת תשל"ב, הוא גליון מוגדל הפותח ב"תוכחה" לימים הנוראים של הפייטן עולא, עם הערות של פרופ' פליישר. למוטיבי הימים הנוראים נזקק גם פרופ' אברמסון, המתייחס למשפט אחד בתפילת "וכל מאמינים" – "הכל יכול וכולם יחד".

משתתף חדש הוא אליעזר ליבנה, ממנהיגי תנועת העבודה ובעבר חבר כנסת מטעם מפא"י. במאמרו "ישוב המסורת בתנאים חדשים" הוא כותב: "שיבת ציון השלמה הא בגדר מפנה דתי: הקודש מתקדש והחדש מתחדש בה", ובשולי מאמרו הערת המערכת, שחתום עליה "שה", כנראה שמואל הכהן וינגרטן, המסתייג מכמה מדעותיו של ליבנה.

אם את "טורי ישרון" בתקופה הראשונה העסיקה "בעיית הדעה" הדתי – דעתו של הפרופ' לייבוביץ, הרי בתקופה השניה היתה "בעיית המצוה" – המערכת, אליה הצטרף יהודה כהן, מתריעה, כי "אין העתון מתכוון להתפרנס מקופת ישרון", ועל המתפללים לעשות להפצתו.

אהרון ביר שולל דעותיהם של אלו האומרים כי אי אפשר לומר אחרי אחוד ירושלים "העיר הקודש המפורזת הן לחרפה וביזות", וקובע כי כל עוד הר הבית בידי המוסלמים, וליהודים אסורה העליה והתפילה שם, אין לשנות את פיוטו של אמתי.

בראש גליון חנוכה תשל"ב משבח מאמר המערכת את ראש הממשלה ראז, גב' גולדה מאיר, שהשיבה לאלו המוחים על נשואים דתיים ואמרה "כל האומר שנישואין דתיים פירושם "גישה גזענית" אינו יודע כלל על מה הוא מדבר". בגליון שולל שרגא קדרי את דעתו של פרופ' לייבוביץ התובע להפריד את הדת מן המדינה. "הפרדת ההפרדה היא נסיגה היסטורית – פניה אל הקהילה הגלותית, אל גיטו דתי".

בפתח גליון שבט הדים למחלוקת שפרצה בירושלים עקב "הכתרה פרטית" של הרב בצלאל זולטי כרבה הראשי של ירושלים. משתתפת חדשה היא הגב' אלישבע סנש, אמה של חנה הי"ד, הכותבת על קידוש השם.

בראש גליון אדר תשל"ב הדים על המתרחש במערכת הבחירות לרבנות הראשית, ומחאה על פגיעה בכבודו של הרב הראשי איסר יהודה אונטרמן. בחוברת שני סיפורים מעזבונו של ש"י עגנון. שמואל הכהן ויינגרטן שפרש מן המערכת החל מחוברת זו, ממשיך להשתתף בבטאון וכותב על נוסח אחיד לתפילה ומסכם: "יש גם שחושבים שגינת בית ישראל, דומה לגינת ורדים, שהדרתה ויפיה במספגות צבעי פרחיה. לדעת אלה, על כל העדות השבטים מבני ישראל לשמור על נוסחאות תפילותיהם וגם על צלילי המלודיות שנצמדו להם ברב גלגוליהם ועל ידי כך יתלכדו לסימפוניה נפלאה בעימה קדושה ויסקו לעילא ודרך כל השערים".

"טור הטורים", מאמר המערכת בחוברת ניסן, מגיב על דעת הקוראים על הבטאון, "לא נעלם מעצמנו ומעולמנו שמצויים מועטין מעיקים הקוראים עליו תגר". הרב הראשי רבי יצחק ניסים, קובל על כך שהבטחות ראש הממשלה לוי אשכול בעת שחרור הכותל המערבי, שהמקומות במקומות הקדושים יהיו בפיקוח הרבנים הראשיים, לא קויימה ואנשים נוהגים ליד הכותל שלא בקדושה. כן מוחה הרב הראשי על החפירות הנערכות ליד הכותל. דניאל גולדשמידט מביא כדרכו מאוצרות הפיוט הגנוזים ופרופ' דוד פלוסר, משתתף חדש, דן במשפט אחד שבהגדה של פסח "לא על ידי מלאך". צבי קפלן כותב על "ערכם של חיי האדם בזה העולם, עלי אדמות" כפי שהם משתקפים בספר תהילים הנקרא כפיו "ספר הנפש של היהדות".

רובו של גליון יום העצמאות תשל"ב מוקדש לזכרם ולדמותם של חיילים בני "ישרון" שנפלו במערכות ישראל. "טור הטורים" של החוברת מוקדש ליובל החמישים של הסתדרות "הפועל המזרחי" שנחוג בפסח תשל"ב. הרב הראשי רבי איסר יהודה אונטרמן כותב על ההכנות לחג חצי יובל המדינה וקובע כי הגיע הזמן "לבצר את עצמאותנו הרוחנית המבוססת על יסודות נצחיים של היהדות הנאמנה". שרגא קדרי מתייחס בדבריו לבחירות הקרבות לרבנות הראשית ומתפלל "כי יתן השם עצה בלב הבוחרים שיבחרו ברבנים שלא יהיו רק גדולים בתורה ובהלכה וביראת שמים, כי אם גם גדולים כגדול הדעת האלה, וגדולים בעולם ההלכה והיצירה הדתית הכוללת. יהי רצון שלא יהיו יראי הקנאים כי אם מנהיגיה הרוחניים של העם ומעצבי דמותו".

החל מחוברת סיון פרש מן המערכת נפתלי בן מנחם ונותרו בה יהודה כהן ובנימין קוסובסקי. בפתח החוברת דברי שר הדתות ראז, ד"ר זרח ורהפטיג, בתפילת ליל יום העצמאות ב"ישרון". בחוברת עיונים בפיוט "אקרוץ" של יוסף היינמן ובפיוט "אקדמות" מעזבונו של יואל דרייבלאט מנהיג תנועת "עקיבא" (תנועת נוער ציונית כללית דתית בגליציה המערבית). יעקב בוק כותב על רבי נחמן מבראצלב במלאת מאתיים שנה להולדתו. ירמיהו רלב"ג כותב על רבי יהוסף שוארץ בעל "תבואות הארץ", הספר הראשון בעברית על הגיאוגרפיה של ארץ ישראל. הרב פרופ' לוי יצחק רבינוביץ מעלה זכרו של הרב השר"ב רבי יעקב שכטר, שהיה רבה הראשי של אירלנד, עלה לארץ ונמנה עם חברי "ישרון".

בגליון הבא שהופיע לאחר הפסקה של חודשיים, מודיע צבי כודך, כי החוברת שהופיעה באיחור היא האחרונה בעריכתו. ב"דברי שלום ואמת" – מודיע העורך כי פרש מעבודת העריכה לא משום ש"רפו ידיו" ולא משום חילוקי דעות "אלא משום עבודתו במחנך, שהוא עסוק בה, בכל לבבו ובכל מאדו, ואינה מותירה לו פנאי לאותו עיסוק נאה ש"טורי ישרון" שמו".

בחוברת שהופיעה בחודש אב כותב פרופ' דוד פלוסר על השלכות של חורבן הבית בדורנו. במלאת עשרים שנה לפטירתו של פרופ' חיים הרמן פיק, מראשי "המזרחי" ונציגו בהנהלת הקרן הקיימת, כותב פנחס פיק על משמעות הכינוי "תשבי" במשנתו של פרופ' פיק. לציון יובל הע"ה של הקונגרס הציוני הראשון כותב ההיסטוריון ד"ר ישראל קלויזנר על ביקורו של הד"ר הרצל בוילנא, ביקור שבו הוגש ספר תורה למנהיג הציוני. בולי מעשים לשמחה תשל"ג כללו ארונות קודש מאיטליה ושמואל נכון מספר כיצד הועלו ארונות אלו לישראל. ד"ר זאב וילנאי מביא מסמך מארכיון עיריית ירושלים המעיד על נסיון התיישבות חקלאית ליד ירושלים בשנת תר"ן (1890). ליום הולדתו של הסופר ש"י עגנון שחל בתשעה באב, דן צבי קפלן בסיפור "באה של מרים", אחד מסיפוריו הראשונים של הסופר.

גליון תשרי תשל"ג הוא היחידי בעריכת בנימין קוסובסקי שלצדו במערכת נפתלי בן מנחם והרב שמואל נתן. ב"טור הטורים" תודה לעורך שפרש צבי כודך, ומודגש שעשה עבודתו כעורך במשך שנתיים שלא על מנת לקבל פרס. במאמר המערכת הודגש שהמערכת "תבכר מאמרו של חבר על מאמרו של מי שאינו חבר", ואכן, זכה בית הכנסת "ישרון" שמדברי חבריו לבד אפשר היה להוציא קובץ מדעי רב ערך, ויפה כתב בדברי הערכה על "טורי ישרון" רב רפל "אילו היה בא אדם ומבקש לאסוף יחד את כל כתביהם של חברי ביהכ"נ "ישרון" בירושלים מאז היווסדו בראשית העליה ההמונית, היה בודאי מגיע לאוסף של אלפי ספרים ומאמרים בכל תחומי המדע וחיי החברה" ("עמודים" – ניסן תשל"ג). עם משתתפי החוברת נמנה פרופ' יהושע בראגר, הכותב על "השופר באורנמנטיקה היהודית הקדומה". פרופ' ישעיהו לייבוביץ כותב על "דין השגחה – השגה – אהבה". כנראה שהפעם היו דבריו מקובלים על הקוראים ולא גרמו לתסיסה.. שלמה דוד גולדפארב מקדיש מאמרו ל"סכת דוד הקיימת", וכן כותב על כך שעקב ריבוי מעשי שוד בארה"ב נאלצו לשנות את מועדי אמירת הסליחות.

מאמצע הלילה ואשמורת הבוקר לתחילת הלילה. מאיר שמעון גשורי דן באחד מנוסחי היסוד של מנגינות התפילה נוסח "מגן אבות", שלצערנו בגלל "השירה בציבור" נעלם כמעט מבתי הכנסת. הרב ד"ר משה זאב סולה דן בנושא "יצירה דתית מהי" ושואל בין היתר "מה דינה של יצירה דתית שנוצרה על ידי אמן לא דתי או אנטי דתי?" ומשיב: "עלינו לפנות אל תוכן היצירה אם הוא דתי."

מירחון לדו־ירחון

המצב הכלכלי השפיע כנראה על נותני המודעות והחל מחוברת ל"ד ועד החוברת האחרונה חוברת מ"ז נעלמו המודעות, וכן הפך "טורי ישרון" מירחון לדו־ירחון. שש חוברות הופיעו בעריכת משה י. שטרן כשלצדו מערכת הכוללת את נפתלי בן מנחם, שמואל נתן ובנימין קוסובסקי. בחוברת הראשונה בעריכת שטרן משתתפים חדשים גם ישנים. המוסיקאי מנחם אשרי כותב על "הזמרה והנגינה בתרבות ישראל". פנחס שיפמן מברך את הרב הראשי שנבחר הרב שלמה גורן על "שכהונתו רבה עלה בידו ובית דינו, לטהר את השניים מחשש הממזרות שדבק בהם לכתחילה" ודן במעמדו של הממזר לאור ההלכה, ובעיות המתעוררות על ידי כך. "טור הטורים" של חוברת ל"ה עוסק בביטול הצנזורה על הצגות ומחזות שחייב להדאיג את הציבור הדתי והחילוני כאחד. משמעות הדבר שהותרה לגמרי הרצועה המוסרית, שבלאו הכי היתה רפויה למדי". ברוך הכדבני מקדיש מאמר לדמותם של שניים מיקירי "ישרון", ד"ר יהודה אבן שמואל וד' מרדכי לבנון ממייסדי "ישרון". נפתלי בן מנחם חוזר ומוחה כנגד שירת המקהלה וכנגד חזנים וכותב: "גדולי ישראל בכל הדורות העדיפו תמיד להתפלל ב"מניינים" קטנים, או בתי מדרשות, שבעלי תפילה פשוטים התפללו בם". ברור שדעתו היא דעת יחיד שגררה תגובות בגליונות הבאים.

בפתח חוברת פסח תשל"ג ברכה לנשיא הרביעי, פרופ' אפרים קציר. פרופ. לייבוביץ כותב על ספר הכוזרי בפירושו ובתרגומו של יהודה אבן שמואל שהופיע אז בהוצאת מוסד הרב קוק. את זכרו של דניאל גולדשמידט שנפטר בד' טבת תשל"ג מעלה נפתלי בן מנחם. שולם ורהפטיג דן במאמרו בבעיות הסבוכות של מכירת עליות כמשתקף בספרות ההלכה. פרופ' ישעיהו לייבוביץ הגיד במשך שנים שיעור ב"מורה נבוכים" בבית הכנסת. ד"ר מ.ז. סולה מדגיש כי "הנאה והבנה לחוד והסכמה לחוד", ויהודה כהן משבח את שיעוריו של לייבוביץ וכותב: "זכינו למורה הנבון שהוא כנאמר על בצלאל, שלם ומלא בכל מקצועות התורה".

בפתח חוברת ל"ז תודת הנשיא פרופ' אפרים קציר ל"טורי ישרון" על הברכה להיבחרו. "טור הטורים" של החוברת מוקדש למעמד הנשיא והנשיאות, תוך הבעת תקוה שפרופ' קציר "כאיש מדע, ידע וישכיל לשלב במסכת חייו החדשים בבית הנשיא את ערכי התרבות של עמנו ומורשתו הרוחנית". שרגא קדרי ממשיך בעיוניו בבעיות דת ומדינה וכותב כי היהדות הדתית "אין היא יודעת מה תעשה בשלטון בלעדי במדינה עצמאית, בארץ הקודש, ביהדות של דור העצמאות". מרדכי לבנון מציע להשתמש במלה "קוממות" על משקל "רוממות", כביטוי ליום העצמאות.

שוב חלה הפסקה בהופעת הבטאון והגיליון הבא הופיע רק לימים הנוראים של שנת תשל"ד, ימים נוראים תרתי משמע, שכן ביום הכיפורים פרצה מלחמת יום הכיפורים שרבים ועצומים הרוגיה. פרופ' ישראל אברהמס כותב על "תשובה והתקדמות" – "תשובה עומדת במרכז תורת היהדות, ובמיוחד צרכי האנושות, אין בה משום נסיגה, אין בה משום התאבנות, אלא היא כולה התקדמות, היא אתגר האתגרים לדור החדש". פנחס פלאי מוחה על כך שאנשים שבעצמם גרים במשכנות פאר, מתפללים בבתי כנסת מטים לנפול.

החוברת האחרונה בעריכת משה י. שטרן הופיעה באיחור רב, משום מלחמת יום הכיפורים. לראשונה מופיעה החוברת ללא ציון שמות חברי המערכת. לרוח הימים אזכרה לבני "ישרון" שנהרגו במלחמת היום הקדוש. "ההלם הנורא שבא על כולנו עדיין לא פג" – נאמר ב"טור הטורים". ש.ד. גולדפארב כותב על "הדרשה ביהדות ארה"ב" ובדבריו על הגאון הרב יוסף דב סולוביצ'יק הוא מציין כי "הנה הוא כן מושך וקוסם שומעיו ומוקירי דרשותיו מגיעים לאלפים. אלא שהוא אינו רב דרשן במובן הרגיל... הוא יחיד במינו ובדורו".

לאחר הפסקה של תשעה חודשים, הופיע "טורי ישרון" בראש חודש אלול תשל"ד. חל "מהפך" במערכת ושוב נקרא מיכאל שטר לערוך את הבטאון כשלצדו במערכת הרב שמואל נתן והרב ד"ר משה זאב סולה. ב"טור הטורים" תקוות המערכת "לחזור ולהפוך את הבטאון, שהוא היחיד מסוגו בארץ לירחון". תקוה שלא הוגשמה ובמשך השנה הופיעו רק שמונה חוברות ולבסוף הופסקה הופעת הבטאון. לדברי מיכאל שטר הופסקה ההופעה מסיבה כלכלית, חוסר כספים וגרעון בתקציב הסתדרות "ישרון". בפתח החוברת מאמרו של הגאון רבי יוסף דב סולוביצ'יק, "יהדות ואמריקאיות", זאת כפי שרשם מיכאל שטר ותורגם על ידו, על פי הרצאת הרב בכינוס בוגרי "ישיבה אוניברסיטה" בניו יורק. מיכאל שטר, ששימש קונסול ישראל בניו יורק, כותב במאמרו "מבית כנסת לקהילה" על הבדלים בין מעמד בתי הכנסת בארצנו לבין מעמדם בארה"ב. הוא מציע לארגן מרכזים קהילתיים־דתיים גם בארץ ובכך, לדעתו, יתקרבו רבים לערכי היהדות. נח זבולני, אז סופר "הצופה" וכיום מסופרי "דבר", כותב על כתב יד חדש של התלמוד הירושלמי למסכת קדשים. מ.ג.

סולה מעריך את ספר השירים של המשורר אלעזר שרביט "שמייך ירושלים".

גליון ט"א שהופיע בחודש תשרי תשל"ה, מוקדש ליובל החמישים של "ישרון". שמואל לנגר, מייסד "ישרון" וכיום נשיא הכבוד וותיק חבריה, מספר כיצד הקים בית הכנסת וכיצד נשבר הנוסח האורטודוקסי של בית הכנסת. זכרונות מעת יסוד "ישרון" מעלה יעקב יהושע המספר על ירושלים של שנת תרפ"ד, ועל אירועים שונים בחיי "ישרון" שלקח בהם חלק. פרופ' ישעיהו לייבוביץ ממשיך בסדרת מאמרים שאינם מעוררים מחלוקת והפעם על יראת ד' בספר איוב. הרב זאב גוטהולד דן "בתשובה בארץ ישראל" וקובע כי אם רבותינו אמרו "גלות מכפרת עוון" הרי כל שכן אם יהיה הגלות למקום רצוי – לארץ ישראל".

בחוברת חנוכה תשל"ה הונהג חידוש. מכתבי הקוראים ותגובותיהם מובאים בראש החוברת במקום בסופה, וזאת משום רצון המערכת "להדגיש את חשיבות התגובות למערכת הירחון. אנו תקוה כי שינוי זה יעודד קוראים להגיב על החומר המובא בבטאון וכן על בעיות אחרות העומדות על סדר יומנו". מיכאל שטר כותב על יסוד בלתי נודע של חג החנוכה והוא היסוד החקלאי. דעתו היא שנס פך השמן בחנוכה, קשור גם בעובדה שעונת מסיק הזיתים בארץ הוא בחודש כסלו. מאמר מעניין עם דעות מקוריות. הרב ד"ר סולה פותח בסדרת מאמרים על סוגיות של אישים מן המקרא, שהראשון בהם מוקדש למשה ואהרון שלא זכו להכנס לארץ ומנת אבות. מעזבונו של הראי"ה קוק זצ"ל פיסקאות שירות מבוא לספר הכוזרי. בחוברת הספד נוגע ללב של הרב משה חיים ויילר ששניים מבניו נפלו במערכות ישראל.

חוברת טבת מוקדשת ליום הקדיש. בין המאמרים בחוברת דברים מעזבונו של הגרמ"א עמיאל זצ"ל, רבה הראשי של ת"א, על "מורה נבוכים" ו"הכוזרי".

שנת תשל"ה היתה משופעת בשביתות, וגליון שבט פותח בעיונו של הרב ירמיהו רלב"ג בנושא "שביתות בשירותים דתיים", ודן בהיבטים שונים של זכות השביתה של רבנים ומורי הוראה. נח זבולוני, מבאי ביתו של הגאון הרוגצ'ובי רבי יוסף רוזין זצ"ל, מעלה זכרונות מתקופה בה התגורר בביתו של הגאון שחי חיי רווקות, ומכל העולם הפנו אליו שאלות ועל הגאון היה לממן הוצאות הדואר הרבות מכיסו. כדי לחסוך בהוצאת הדואר היה הגאון עונה בגלויות וב"ראשי תיבות". רבים פנו לגאון בשאלות של מה בכך, וזאת כי ידעו שהוא משיב לכל שואל, וכך יזכו באוטוגרף שלו.

בגליון הפסח של שנת תשל"ה משתתף חדש והוא העילוי רבי יהודה גרשוני, מגדולי תלמידי החכמים שבירושלים.

חוברת סיון־תמוז תשל"ה נפתחה במאמרו של פרופ' מנחם אלון, "הלכה והיסטוריה במערכת המשפט". המאמר פורסם לאחרונה בצורה מורחבת בקובץ "עלי עין" במלאת שבעים שנה להסתדרות "ישרון". פרופ' ישעיהו לייבוביץ כותב על "היהודי של עם ישראל" ומציין כי את "היחודי" של עמנו מרגישים שניים, דוד המלך ולהבדיל המן בן המדתא... וראה זה פלא – דבריהם נתגלגלו לתחנון של כל יום ולמנחה של שבת. המונחים "גוי אחד" ו"עם אחד" במשמעם זה, נעשו מטבעות לשון שגורות בדיבור המסורתי דתי, ובמקורות שונים של מחשבת היהדות. על קדושת הלשון העברית לפי רבי יהודה הלוי כותב פרופ' נחמיה אלוני, ממשתתפיו הקבועים של הבטאון. מאוצרות הפיוט המעטרים כמעט כל חוברת וחוברת, מביא הפעם פרופ' א.מ. הברמן "שבעתא לשבועות". על "נפשות במגילת רות" כותב ד"ר מ.ג. סולה. ירמיהו רלב"ג כותב על שערי ירושלים ובמיוחד על שערי הר הבית. יעקב יהושע ממשיך בסדרת זכרונותיו על בתי כנסת בירושלים, ויהודה דומיניץ כותב דברי הערכה על ר' שלמה זלמן שרגאי ליובלו השבעים וחמש.

בחוברת שהופיעה באב תשל"ה אין כל רמז וידיעה שזו החוברת האחרונה. אולי סמלי הדבר שפרופ' ישעיהו לייבוביץ, ש"כיכב" כמעט בכל החוברות, משמש נושא גם בחוברת האחרונה. על דבריו בחוברת הקודמת על "יחודי של עם ישראל" מגיבים בנימין קוסובסקי, ר. יהודי, מ. שמעוני והמערכת מציינת כי היא פותחת ב"הרהורים והשגות על דבריו" של הפרופסור. הפסקת הופעת הבטאון הביאה להפסקת הוויכוח... עוד בחוברת האחרונה קינה לשבת חזון משל רבי יצחק בן גיאת, וגבריאל חיים כהן כותב על ירמיהו ומגילת איכה. פרופ' נחמיה אלוני עוסק בחידה על ציון שמצאו בגניזת קהיר ועניינה פרשת עליית רבי יהודה הלוי לארץ ישראל. נח זבולוני מעלה קווים לדמותו של הגאון הרב ברוך בער לייבוביץ ראש ישיבת קמיניץ זללה"ה.

★

אכן יצירת מופת היו חוברות "טורי ישרון", ויש לתמוה על כך שהבטאון אינו מוזכר ברשימת העתונים וכתבי העת שבעריכת ג. קרסל המופיעה בכרך המבוא של "האינציקלופדיה יודאיקה". גם בספריות לא מצויים קבצים של "טורי ישרון", וחבל כי אוצרות תורה וחכמה הגנוזים בין הדפים לא הגיעו לציבור הרחב. חלקם של המאמרים פורסמו בכתבי מחבריהם. כראוי היה שהסתדרות "ישרון", המחדשת עתה כנשר נעוריה ותומכת הסכם לשיתוף פעולה עם "טורו קולג'" מארצות הברית, תפיק את המאמרים בקובץ מיוחד, וכן ייעוד מפתח למאמרים.

תקציר מתוך מאמר על "טורי ישרון" מתוך המחבר "בכתבי העת היהודיים" הנמצא בהכנה. תודות המחבר למזכיר "ישרון", דוד קורשן, לעורכי "טורי ישרון", מיכאל שטר וצבי כודך, אשר סייעו לי בהשגת חוברות "טורי ישרון" שהחסרו באוספי.

* החלק הראשון של המאמר התפרסם בגליון ראש השנה.

משרד התעשייה הירדני ממליץ להסיר בהדרגה את החרם הכלכלי על ישראל

רבת־עמון (עתים מזרח) – לעתון "אוחר בחדר" נודע, כי משרד התעשייה והמסחר סיים לגבש תוכנית ראשונית שעוסקת בשלב הנוכחי של תהליך השלום, וממליץ להסיר בהדרגה את החרם הכלכלי והמסחרי על ישראל. ההצעה אושרה על־ידי משרד האוצר בהתלהבות, מוסר העתון.

מקורות במו"ס אמרו ל"אוחר בחדר", כי "ישראל דורשת מירדן להסיר את החרם לפני שתיכנס לפרוייקטים כלכליים משותפים". המקורות הוסיפו, כי החרם הכלכלי נחשב לנושא שתוקפו פג מבחינה מעשית, וכי הם מצפים להחלטה מדינית אשר צפויה להתפרסם בקרוב. מצד שני סבורים הפרשנים, כי הממשלה משתדלת להפיג את פחדי המשקיעים המקומיים ולהאיץ בהם להשתתף בהפניית השקעותיהם לתחומים בלתי קונבנציונליים, שהם התרגלו אליהם בשלב של לפני השלום.

הפרשנים חוששים כי תהליך השלום לא ישיג את התוצאות המיוחלות והם נמנעים מלסכן את הונם עד שתתבהר התמונה, אך מה שמעניין את הממשלה הוא יצירת אוירת השקעות מקומית היכולה ליצור השקעות ערביות חדות.

הפרשנים מסרו, כי ראש הממשלה, אלמג'אלי, הרגיע את אנשי העסקים, ואמר, כי עומדים בפניהם תחומים רבים לניצול הזדמנויות השקעה עתידיות בשלב השלום. אלא שנציגי המגזר הפרטי, עימם נפגש אלמג'אלי, דורשים ערבויות להשתתפות בתהליך בחינתם של החוקים והתקנות הקשורים להשקעה ולעידודה, חידוש התחיקה הפיננסית ושל המיסוי וחיסול השגרה הביורוקרטית.

"נסיגת ישראל מלבנון תחיש את שיחות השלום באיזור"

אמר שר החוץ של לבנון

ביירות, (עתים־רויטר) – שר החוץ הלבנוני, פארס בועיז, אמר ביום שלישי, כי על מנת להניע את גלגלי תהליך השלום בין ישראל ולבנון, דרושה התחייבות ישראלית לנסיגה מלאה מדרום לבנון.

השר בועיז אמר לכתב רויטר, כי לאחר שישראל תתחייב לסגת מלבנון, זו תסכים מיד להקמת ועדה צבאית משותפת להכנת לוח הזמנים לנסיגה ולגיבוש צעדי הבטחון הדרושים לשני הצדדים.

בראיון התייחס בועיז להצעה ישראלית, על פיה נדרש צבא לבנון לפזר את ארגוני המחבלים השיעים בדרום ולשמור על השקט באיזור למשך 9 חודשים, לפני שישראל תתחיל לדון בנסיגה.

"הצעה זו מבוססת על הנחה, כי על ממשלת לבנון לפזר את הארגונים, מבלי שקיבלה כל ערבות לנסיגה ישראלית", אמר בועיז.

"אנו הצענו מנגנון הגיוני וקביל יותר, בצורה של הודעה ישראלית על כוונתה לבצע נסיגה מלאה מהדרום עד קו הגבול הבינלאומי", הוסיף השר.

אתמול בבורסה

עליות חדות

מאת מרדכי זמט

יום המסחר הראשון בתשנ"ה בבורסה בתל אביב היה מבטיח למדי. מחזור ביקוש של כ־300 מליון שקל הגיע בבוקר לבורסה, ובסיכומו של יום עלה המדד הקובע של מניות המשתנים ב־3.1% לרמה של 198.1 נקודות ומדד מניות המעריף עלה ב־2.8 אחוז לרמה של 196.5 נקודות. מחזור העסקות הסתכם ב־255 מליון שקל.

"האופציה הסודית" עליה דובר אתמול רבות בתקשורת היא שסחפה את הבורסה, כמו גם שמועות על משקיעי חוץ שמגלים בה ענין גובר.

בין המניות שבלטו: כור שעלתה ב־5.5 אחוז במחזור של יותר מ־12 מליון שקל, דיסקונט השקעות שעלתה ב־3.5 אחוז, אלביט ב־6.5 אחוז, כלל תעשיות ואי.די.בי. אחזקות ב־3 אחוז וכלל ב־4.5 אחוז.

בכל מניות המשתנים, למעט שבע, נרשמו עליות.

בכר"ם היו ביקושים חדים ועליות חדות במספר רב של ניירות ערך. באגרות החוב היו עליות עד כחצי אחוז.

בסיכום שבוע מסחר בן 2 ימי מסחר בלבד, עלו מניות המשתנים בכ־6.25 אחוז בממוצע. אגרות החוב המודדות עלו בכאצאן, הן מצפיות למדד גבוה בחודש הבא והן מכך שמס על רווחים יוטל על אגרות חוב שיונפקו החל ב־1995 ולא על הקיימות.

חוני מזעקי ויעקב אשל הודו בביהמ"ש בביצוע האזנות סתר

החוקר הפרטי יעקב אשל ו"קבלן האזנות" חוני מזעקי הודו אתמול בבית משפט השלום בתל אביב בעובדות כתב האישום נגדם.

בית המשפט נמנע מלהרשיע את השניים על פי הודאתם בשל טענותיהם המקדמיות בנוגע לסעיף האישום של מרמה והפרת אמונים המיוחס להם. לפיכך, נדחתה החלטת השופט ליום א' הקרוב, בו יישמעו הטיעונים לעונש.

התביעה טוענת, כי מזעקי ביצע האזנות סתר, בין היתר, בסיועו של יעקב אשל. זאת, באמצעות מידע שנמסר לו על ידי עובדת "בזק" לאה בירדמן בנוגע למיקום ארונות הסעף וקוי הטלפון. מידע זה נמסר למזעקי לאחר שלאה בירדמן שודלה למסור לו את המידע. בירדמן ביצעה עבירות של מירמה והפרת אמונים, כיוון שמדובר במידע מסווג, נטען.

מזעקי, טוענת התביעה, ביצע בין היתר את האזנות לקוי הטלפון באמצעות התפרצויות לארונות הסעף של בזק ע"י מפתחות מתאימים שהיו ברשותו.

בכתב האישום מציינת התביעה, כי מזעקי התקין מכשיר להאזנת סתר לקו הטלפון בביתו של עזרא טובי בבת ים בהזמנת מעבידו יוסי זילברברג, בביתו של ישראל מולדובן בהוד השרון בהזמנת מעבידו אברהם שטרנג שחשד בו בגניבת ציוד ומידע, בביתה בדרום אפעל של יהודית פלס בהזמנת בעלה ישראל פלס, בביתה של אורלי אהובה בהזמנת יעקב ועקנין מבית דגן ואילן סלם מראשון לציון, ובחנותה של עדנה רוזמים ברעננה.

רבין הורה להפוך הרבנות הראשית ליחידת סמך

ראש הממשלה יצחק רבין אמר בערב החג, בפגישה עם ראשי תנועת מימד, כי הורה להפוך את הרבנות הראשית ליחידת סמך. רבין הביע תקוה כי במסגרת שרות המדינה תזרז את התיפעול בהפיכת הרבנות ליחידת סמך.

רבין נפגש בלשכתו בירושלים עם משלחת של מזכירות תנועת מימד, בראשות הרב יהודה עמיטל. ראשי מימד הביעו באוזני רה"מ, בתוקף תפקידו כשר הדתות, את דאגתם מכך שדווקא ארגונים ומוסדות ציוניים הנוטלים על עצמם משימות לאומיות, אינם זוכים לתמיכה הראויה בפעולותיהם.

כן אמרו אנשי מימד, בפגישה עם רבין, כי הם חוששים שמוסדותיה ומפעליה של הציונות הדתית יוצאים ניזוקים כתוצאה מלחצים קואליציוניים שונים ובשל הקיטוב הקיים בין ימין ושמאל.

ראש הממשלה אמר, כי הוא אמנם פועל להרחבת הבסיס הפרלמנטרי של הממשלה. לטענותיהם של אנשי מימד, לגבי ההתייחסות למפעלי הציונות הדתית, ביקש מר רבין ממימד להמשיך ולבוא בדברים עם אנשי לשכתו.

15 שנות מאסר למחבל מעזה על ניסיון לרצוח עולה חדש

15 שנות מאסר בפועל גזר אתמול בית המשפט המחוזי בבאר־שבע על נער בן 17 מעזה, שהורשע בנסיון לרצוח עולה חדש המתגורר באשדוד.

הפיגוע המחבלי אירע ב־15 בפברואר '94. המחבל הקטין האשם בכך שהצטייד בגרזן ובסכין קומנדו, אותם הסתיר תחת בגדיו ועלה על האוטובוס, המוביל ממחסום ארז לאשדוד במטרה לרצוח שם יהודים. מיד אחרי שירד מן האוטובוס, ברחוב באשדוד, הוא התנפל מאחור על ליאוניד פרסמן, תושב העיר בן 37, שעבר במקום באקראי, הלם בו בגרזנו ודקר אותו בסכין.

שערי המניות ביום 8.9.94

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
בנקים למשכנתאות					
ארגים	364770	12	+5391	+1.5	+23
כרמל	*785	4519			
פיתוח ומשכ	21161	3125	+814	+4.8	+4186
משכן	32623	1597	+1479	+4.7	+3643
עצמאות	*70080	47			
כלל למשכ	40809	273	+1943	+5.0	+785
טפחות מב ש	205119	42	+5005	+2.5	+161
מוסדות מימון ענפיים					
שלמן	9289	2486	+418	+4.8	+8623
מתוף השק'	11336	2039	+1007	+9.7	+4481
מרב קבלן 5	2363 קו		+215	+10.0	+4642
ליסינג	92258	22	+5222	+6.0	+83
חברות וסוכנויות ביטוח					
איילון בטוח	966 קו		+88	+10.0	+64781
הדר 1	1327	19681	+63	+5.0	+41963
הדר 5	*1238	3872	+6	+.5	+9874
* ביצוע חלקי 98.5%					
הפניקס 01	*4736	4783	+431	+10.0	+34409
* ביצוע חלקי 55.2%					
הפניקס 05	4682	424	+223	+5.0	+1387
המשמה"אל1	1578	3000	+16	+1.0	+3000
המשמה"אל5	1344	5120	+7	+.5	+948
מנורה 1	1316	2862	+63	+5.0	+2981
מנורה 5	1244		+56	+4.7	+2640
סהר ביטוח	623	9483	+51	+8.9	+18483
סקורים	3065	845	+207	+7.2	+14097
צור שמיר	126	191111			
ציון 5	8375	685			
מסחר ושרותים					
יעד	823	44145	+2	+.2	+1768
כא"ד עזרא	5647	24897	-175	-3.0	-4550
קריסטל	2816	1450	+256	+10.0	+965
אסותא	1253	2001	+6	+.5	+19399
ת.ל. מימון	4332	1663	+187	+4.5	+12511
מגן	857	91598	+6	+.7	+533
גני הדר	383	66896			
מלונות דן	3010	5672	+52	+1.8	+3456
חוף אלמוג	2361	1022	+112	+5.0	+7688
ים סוף	711	32011	+34	+5.0	+97778
די.בי.אל	796	12904	+27	+3.5	+11870
מלל	682	42588	+2	+.3	+24129
תים	4291	2051	+84	+2.0	+2727
נדל"ן, בינוי, פיתוח וחקלאות					
אלרוב	2312	9263	+110	+5.0	+14362
ארזים	*351	7798	+32	+10.0	+20462
* ביצוע חלקי 68.8%					
אילנון	1266	14681	+19	+1.5	+20798
בית הזהב	299* *** הפסקת מסחר				
דורש 01	328	24037	+15	+4.9	+84668
גב ים אגוד1	186	21384	+6	+3.3	+47916
יעקוד 1	328	12662	+24	+7.9	+11210
ירדן	560	12544	+27	+5.1	+27499
ישפרו	3062	1680	+132	+4.5	+18208
ישראלום	2269	1866	+6	+.3	+14501
ישרס 0.01	7372	239			
ישרס 0.05	6794 חב	106			
בנין פיתוח	1083	29290	+13	+1.2	+15117
לוסיד 1	*5916	1589	+228	+4.0	+5019
* ביצוע חלקי 86.1%					
מתם	*3792	2374	+189	+5.2	+4215
* ביצוע חלקי 96.9%					
מגורי בניה	5534	1386	+338	+6.5	+62017
מישגאל	355	36199			
מנרב	11925	246	+176	+1.5	+168
ליפשיץ 5	246	25350			
נאות אביב	*2040	4387	+74	+3.8	+9137
* ביצוע חלקי 95.3%					
נכס אחוזים	652	24535	+16	+2.5	+97293
אחים עופר	*17123	376	+1120	+7.0	+3288
* ביצוע חלקי 65.1%					
קרדן 1	*622	10598	+57	+10.1	+56849
* ביצוע חלקי 61.5%					
קרדן 5	575	175721	+3	+.5	+181271
קמור	*529	11924	+48	+10.0	+119587
* ביצוע חלקי 55.0%					
רוגובין 1	*1325	1124	+66	+5.2	+1304
* ביצוע חלקי 62.4%					
רוגובין 5	1306	1052	+74	+6.0	+1198
שראופסים	3505	20737			
חקלאות					
מטעי הדר 1	*32906	128	+326	+1.0	+35
* ביצוע חלקי 85.5%					
מטעי הדר 5	*28617	150			
מהדרין	20900	4309	+995	+5.0	+3913
נכסי הדרים	8040	1945	+20	+.2	+565
פרי אור	7352	627	+37	+.5	+525
חברות תעשיה					
דובק ש	12819 חב	1503	+1574	+14.0	+6798
דובק מ	12964 חב	847	+1691	+15.0	+4077
עלכל 1	628	19755	+12	+1.9	+36487
סמש	1703	173644	+53	+2.0	+170132
יצהר 1 ש"ח	*** הפסקת מסחר				
* ביצוע חלקי 91.8%					
עלית 5	1674	267245	+25	+1.5	+78171
קרור הס 1	*2442	1379			
שלמה אנגל	12263	245	+584	+5.0	+1270
ארגד	385	65140			
אופיס	1324	7380	+63	+5.0	+51822
ארגמן	750	7054	+34	+4.7	+34809
דלתא גליל	1506	514			
דיסלגו 1	790	1226	+39	+5.2	+26908
ורדינון	22198 חב	1052	+854	+4.0	+2018
זיקת 1	5042	1800	+416	+9.0	+3488
זיקת 5	4805	2778	+229	+5.0	+4230
לודזיה 1	*1855	800	+83	+4.7	+860
* ביצוע חלקי 93.0%					
לודזיה 4	1323	6572	+23	+1.8	+8428
עית 1	*** הפסקת מסחר				
פולגת א	498	17800	+24	+5.1	+131488
פרגור	2385	3106	+85	+1.5	+5160
מברגה גבר	*459	8247	+5	+1.1	+7963
* ביצוע חלקי 98.4%					
אורדן	404	61646	+12	+3.1	+93806
אלומית	15643	45	+565	+3.7	+115
כבלים	1762	48930	+35	+2.0	+16138
התכוף 1	508	8217			
התכוף 5	280	47691	+16	+6.1	+60794
זיקו 1	2057	7625	+79	+4.0	+25475
זיקו 5	1881	4758	+119	+6.8	+11817
כבלי ציון	1361	13118	+89	+7.0	+29876
בוטשען 1	1580 קו		+136	+10.0	+34846
בוטשען 5	975 חב	16556	+72	+8.0	+36678
מפר פלדה	13970	2972	+505	+3.8	+6725
קליל 1	2793	9776			
קליל 5	2709	5554	+53	+2.0	+6556
רב־בריח	1784	31327	+69	+4.0	+17076
ארגוקס	*** הפסקת מסחר				
אלקו	10186	20629	+392	+4.0	+10578

מניה	שער	מחזור בש"ח	שינוי בנק'	שינוי ב%	היצע/ ביקוש
אירית	812	57269	-17	-2.1	-44760
חלק	*242	3870			
ספקטרון 1	434	45225	+17	+3.9	+80384
פימסג 5	6298	3563	+47	+.8	+5539
ציקלון 1	11446	601	-263	-2.2	-227
ציקלון 5	9399	323	-24	-.3	-178
קנבסקי	5836	384	+304	+5.5	+14837
תאת 1	*618	8546	+56	+10.0	+22050
* ביצוע חלקי 75.1%					
תאת 5	516	156001	+6	+1.2	+270378
תראה	1314	9076	+32	+2.5	+50664
תדיראן	1281	12406	+78	+6.5	+60823
אר פי	927	40066	+5	+.5	+14095
תעש.אקרשטין	621	46189	+25	+4.2	+104612
אתים פלסט	314	62287	+16	+5.4	+161088
מתאיקה 1	*474	8823	+25	+5.6	+26616
* ביצוע חלקי 87.6%					
מתאיקה 5	414	8287			
נגב קרמיקה	*430	1370	+13	+3.1	+32114
* ביצוע חלקי 79.7%					
רשפים 1	2862	2420	+83	+3.0	+3502
רשפים 5	*2598	5416	+236	+10.0	+23900
* ביצוע חלקי 84.5%					
מטלון 1	3148	2361	+150	+5.0	+2353
ליפסקי ושה	2858	3416	+110	+4.0	+15414
מקסימה 1	*1703	751	+85	+5.3	+1522
* ביצוע חלקי 88.3%					
מקסימה 5	1473	670			
סנו 1	1489	2218	+78	+5.5	+14969
סנו 5	1257	1461	+66	+5.5	+32718
פריקלס	2485	20455	+31	+1.3	+6376
קים	7020	780	+270	+4.0	+2899
קליין	1251	2722	+25	+2.0	+25676
ת"א	1587	6371			
מקסול־סחר	*513	5867	+38	+8.0	+25908
* ביצוע חלקי 88.6%					
רפזן	3808	1800	-58	-1.5	-1380
מולט 05	722	5205	+34	+4.9	+8414
קרגל	1565	9291	+60	+4.0	+24021
תעל	57207	346	+3238	+6.0	+528
אבגין 1	*176	22217			
מלך	*1079	3233	+13	+1.2	+2780
* ביצוע חלקי 88.0%					
חמישה יד	367	7498	+13	+3.7	+13822
פז ון	614	11157			
חברות להשקעה ולאחזקות					
אפיק	7421	1896	+420	+6.0	+4839
אלגר	*4476	591	+182	+4.2	+5629
* ביצוע חלקי 71.2%					
אפריקה 0.1	470611	453	+13707	+3.0	+500
בזלת	8696	4030	+644	+8.8	+9919
דנבאר 1	3307	1	+81	+2.5	+219
דנבאר 5	2863	12241	+130	+4.8	+33404
חלפסון 01	99968	101	+4533	+4.7	+704
צבי אקרשט1	1241	2003	+15	+1.2	+928
צבי אקרשט5	1172	1500	+45	+4.0	+35940
חירון 1	*12312	166	+912	+8.0	+382
* ביצוע חלקי 90.7%					
חירון 5	10438	139	+862	+9.0	+720
יצנא	1842	24894	+58	+3.3	+25406
כלל ישר 50	8335	1808	+359	+4.5	+1111
מגור 01	*3205	1896	+160	+5.3	+864
* ביצוע חלקי 91.6%					
מגור 05	*2657	2137	+65	+2.5	+3455
* ביצוע חלקי 97.8%					
מדר השקעות	2845		+63	+2.5	+3000
מפעות הפז	1106	17714	+53	+5.0	+52484
פז השקעות	10712	17944	+686	+6.0	+5534
פבה 01	1537 קו		+140	+10.0	+34947
כור 1.0	26094	47443	+1243	+5.0	+61035
חברות חיפושי נפט וגז					
מגן 1	10070 חב	160	+659	+7.0	+350
מגן 5	8804	3138	+463	+5.5	+6091
מקבילה - חברות וסוכנויות ביטוח					
הסנה	*** הפסקת מסחר ***				
יגוקל	1836	5820			
קסל	*451	11896	+14	+3.2	+9088
* ביצוע חלקי 83.4%					
כלל מחשבים	24906	1095	+725	+3.0	+1821
משוב	644	139287	+34	+5.6	+141434
מקבילה – נדל"ן בינוי ופתוח					
בריקי גת	3592	2227	+304	+9.2	+3682
דנבאר משב'	6201	8580	+419	+7.2	+17469
מליבו 1	*992	7662	+90	+10.0	+23619
* ביצוע חלקי 77.5%					
מליבו 5	931	65342	+46	+5.2	+79421
עוד	8168	1286			
אטאס	1372	37234	+53	+4.0	+38756
שמן	13711	1689	+432	+3.3	+1493
טופר	321	20878			
מ.ל.ס	1582	3500			
גל תעשי 1	*156	65956	+2	+1.3	+97164
* ביצוע חלקי 94.2%					

משתנים

מניה	שער	שינוי בנק'	שינוי ב%	מחזור בש"ח
הבינלאומי	32615	+482	+1.5	538590
פ.ב.י	49740	+1798	+3.7	1202397
בזק	551	+11	+2.0	3841560
כלל סחר	1185	+26	+2.2	1286160
שופרסל ב'	5665	+152	+2.7	910790
דלק	8948	+197	+2.2	1121878
אורים	4825	+186	+4.0	2569576
נכסים ובנין	25583	+984	+4.0	413216
הכשרת ישוב	1488	+22	+1.5	775932
חב' כללית	1534	+26	+1.7	1308068
מבני תעשיה	435	+5	+1.2	749680
קרור הס 5	2560	+93	+3.7	260394
פולגת ב	518	+15	+3.0	621128
אורדן	404	+12	+3.0	111480
כלל אלקטר	33390	+1361	+4.2	920048
אלביט	27209	+1601	+6.2	6281362
אלרון	11462	+623	+5.7	2526258
אגן	4705	+81	+1.7	1656036
טבע	90124	+2412	+2.7	2823367
ים המלח	1250	+36	+3.0	1152045
פטרוכימיים	1150	+39	+3.5	2336526
תא"ס 1	1085	+32	+3.0	348400
מפעלי נייר	14854	+571	+4.0	1232848
כלל תעשיות	1955	+52	+2.7	5458728
אי.די.בי פת'	62498	+2691	+4.5	1763626
אפריקה 1	443101	+12906	+3.0	1587849
תלישראל 1	26240	+1944	+8.0	3960116
תלישראל 5	25176	+1537	+6.5	1601862
פועלים השק	11951	+569	+5.0	3656421
דיסק השק'	22063	+746	+3.5	5382946
כלל ישר"5	9037	+389	+4.5	3216177
פריון	15330	+1036	+7.2	462224
פז נפט	293	+6	+2.2	191450
יואל	281	+13	+4.7	1247220
נפטא	832			

עצרת תשובה של ימי בין כסה לעשור ברשת תורה ומלאכה

מאת סופרנו בתל־אביב

פעילות רוחנית ענפה מתבצעת ברשת מוסדות "תורה ומלאכה" בין כסה לעשור המכונה – "עצרת תשובה", בהשתתפותם של רבנים, מפקחים, מחנכים ולמעלה מאלף תלמידי הרשת בתל אביב ובני ברק.

משה גרדין, מנכ"ל הרשת, ציין כי במסגרת זו של טיפוח ערכי המסורת לקראת "חודש החגים" נפתחה גם שנת הלימודים ארבעה ימים לפני המועד הרשמי, ואלה הוקדשו לטיפוח ערכי מסורת בקרב התלמידים, לקראת ה"ימים הנוראים".

מאות מתלמידי הרשת אמורים לצאת לקראת יום הכיפורים לאמירת סליחות, ליד הכותל המערבי, בנסיעה מאורגנת בשעות הלילה שתשולב בהקפת החומה בשעות הבוקר המוקדמות ותפילת "ותיקין".

צוין, כי לקראת שנת הלימודים הנוכחית השלימה הנהלת הרשת את התכנון החדש של כיתות ז' עד י"ג ועד בכלל. היערכות זו כללה ציוותם של תלמידים לכיתות י"ג שלא סיימו את הבגרות במלואה ובכך ניתנת להם ההזדמנות הנוספת להשלים את הבגרות.

צויינה במיוחד עזרתו של שמואל רודמן, ראש מינהל החינוך בעיריית תל אביב, בכל הנושאים הקשורים למסגרת זו, ובכללם – תיגבור שעות ההוראה לכיתות י"ג, עזרה לתלמידים העולים, סיוע לתלמידים החלשים מז' ועד כיתות י"ג, כדי שיוכלו, כאמור, להשלים את תעודת הבגרות.

תל־אביב

בשבת שובה ידרוש בענייני דיומא הרב בן ציון מוזיר בבית הכנסת המרכזי, היכל הנס ברמת הטייסים וכן בבתי הכנסת מגן דוד ותל־חיים ואור החיים.

בשעה 12.00 השיעור השבועי לנשות אמונה בבית הכנסת רמב"ם.

בשעה 2.00 יתקיים בבית הכנסת היכל הנס, השיעור בגמרא יומא ולאחר מכן סעודה שלישית.

בבית־הכנסת השכונתי תיא

השבת שבת שובה, בשעה 4 אחה"צ ידרוש הרב אליהו מאיר שורץ שליט"א – רב בית הכנסת השכונה בהלכה ובאגדה ובענייני דיומא.

בבית־הכנסת לתלמידים "בילו" בת"א

בשבת שובה ב־7 בבקר שעור בתלמוד ירושלמי ע"י ד"ר יוסף אגוד. אחרי קריאת התורה ידרוש הרב אליהו מאיר שורץ שליט"א, רב בית־הכנסת השכונה בהלכה ובאגדה ובעניני דיומא.

אחרי התפלה שעור בפרשת השבוע לנשים ע"י הגברת שינפלד וקידושא רבא.

באיחוד שיבת ציון – חוג הנוער הדתי

בשבת אחה"צ בשעה 17.10 ידרוש מורנו ורבנו הרב בן ציון נשר על: שופר של ראש השנה ושופר של יובל. ביום שני, י"ד בתשרי (19.9.94) ערב שכולו תורה.

בשעה 17.30 תפילת מנחה. בשעה 17.45 הרב בן ציון נשר על כפרה ע"י יסורים.

בשעה 18.30 הרב שמחה הכהן קוק רבה הראשי של רחובות על "שובה" ובשעה 19.15 הרב מוטי אלון, ראש ישיבת "הורב" על "אורי וישעי".

כל האירועים מתקיימים במרכז הקהילתי, רחוב בן־יהודה 86, תל־אביב.

אהרון פוגל מסיים תפקידו – דוד ברודט, מנכ"ל האוצר

אהרון פוגל הודיע לשר האוצר על סיום תפקידו כמנכ"ל האוצר בסוף השנה.

כזכור, הודיע פוגל לשוחט, עת הגיע לאוצר, כי ימלא את תפקידו שנתיים ימים. לבקשת שר האוצר נענה להאריך את כהונתו בחצי שנה נוספת ויפרוש מתפקידו בסוף שנה זו.

שר האוצר אברהם שוחט הודיע אתמול על חלופי גברי במשרד האוצר:

דוד ברודט ימונה למנכ"ל משרד האוצר ויחליף את אהרון פוגל.

דוד ברודט (49) + 2, מוסמך לכלכלה באוניברסיטה העברית, שימש עד כה כממונה על התקציבים, קודם לכן היה סמנכ"ל כספים בתעשיה האוירית, לפני־כן היה סמנכ"ל בכיר במשרד התמ"ס וממונה על המחירים בתוכנית הייצוב במשק בשנת 1985, לפני כן עבד באוצר ובתפקידו האחרון שימש כסגן מנהל הרשות לתכנון כלכלי.

רן קדול יחליף את דוד ברודט כממונה על אגף התקציבים.

רן קדול (43) נשוי + 4, בוגר כלכלה ויחב"ל ומוסמך לכלכלה באוניברסיטה העברית, בוגר אגף תקציבים באוצר, היה מנכ"ל חברת הפוס ולאחרונה סיים תפקידו כמנכ"ל משרד האנרגיה.

המינויים יכנסו לתוקף בינואר 1995.

"המשתמשים בסמים חשופים יותר להידבקות במחלת הצהבת הזיהומית"

מאת סופרנו בתל־אביב

מאות אלפי המשתמשים בסמים בישראל חשופים כיום למחלת הצהבת הזיהומית – על כך הוזהר במהלך יום עיון מיוחד למטפלים בנפגעי הסמים.

בכנס, הראשון מסוגו שנערך במלון דניאל בהרצליה, השתתפו כמה מאות עובדים סוציאליים, פסיכולוגים, רופאים, פסיכיאטורים ומדריכים, בהם גם כאלה שנגמלו משימוש בסמים, שנערך בהזמנת הרשות למלחמה בסמים ושעסק בנושא "הסכנה הצהובה" למשתמשים בסמים ולמטפלים.

צוין, כי על פי מחקר שנערך בארצות הברית ובאירופה המערבית, ארצות שבהן שכיחות הצהבת הזיהומית נמוכה יחסית, נמצא כי שכיחות הידבקות בקבוצת משתמשי הסמים בהזרקה הינה למעלה מ־65 אחוזים.

בישראל, נמסר, ידוע על 200 אלף משתמשי סמים, אולם מעריכים כי מספרם מגיע ל־400 אלף איש. מסתבר כי הסיכון שהם נוטלים על עצמם אינו רק הנזק שגורמים הסמים, ישירות, אלא גם אפשרות גבוהה למדי של הידבקות באחת ממחלות הכבד הנגיפיות, הצהבת לסוגיה, שחלקן עלולות גם לגרום להתפתחות סרטן הכבד ולמוות.

"סיכון של הידבקות במחלות הכבד צפוי גם למטפלים במשתמשי הסמים ועל כל אלה מכסה ענן כבד של חוסר מידע והעדר מודעות הן לגבי דרכי ההידבקות במחלות והן לאפשרויות הקיימות לחיסון כנגדן" – נאמר במהלך יום העיון.

בהמשך הכינוס נמסר עוד, כי אין נתונים מדוייקים באשר לאחוז הנדבקים בצהבת זיהומית בארץ מבין משתמשי הסמים או מטפליהם, אולם ברור שהעדר מידע וחוסר מודעות לסיכונים הללו, מותירים קבוצת סיכון ללא הגנה, למעשה.

החקלאים מתנגדים להחלטה להתיר יבוא פירות וירקות

מאת חיים פיקרש, סופר "הצופה"

"אין כל הצדקה להתיר את היבוא של הפירות והירקות כדי להשפיע על מדד המחירים שכן הוכח כי בסיכום חמש השנים האחרונות "תרומת" במקביל, מחירי הפירות והירקות רק ל־2.5 אחוזים להורדת המדד" – אמרו ראשי המרכז החקלאי, בתגובתם להסיר את ההחלטה החדשה של הממשלה להתיר יבוא פירות וירקות לישראל.

"החקלאים תובעים משר האוצר להסיר, לאלתר, משולחן הממשלה את ההצעה החדשה להתיר את יבוא הפירות והירקות הטריים" – אמר מזכ"ל המרכז החקלאי שמחה אסף.

בהגיבו על הדיון בממשלה ציין אסף כי המאבק על השוק המקומי הוא עקרוני ומעשי גם יחד ו"הגיעה השעה שאנשי אגף התקציב יבינו שבלי חקלאות, שלה שמור השוק המקומי, לא תהיה תשתית ראויה גם לחקלאות המייצאת" – אמר אסף.

"אין להעלות על הדעת שבמצב בו מגבירות מדינות אירופה וארצות הברית את התמיכה הישירה והעקיפה בחקלאים ומגנות למענם על השווקים הפנימיים, יופקרו חקלאי ישראל ליבוא מתחרה מסובסד בארצות מוצאו" – אמר מזכ"ל המרכז החקלאי. הוא הביע גם תקווה כי המשבר הנוכחי באספקת הפירות והירקות שהעלה מאד את מחירם, לא יחזור עוד והשנה הקרובה תצטיין במישקים מספיקים שיבטיחו את שפע הפירות והירקות ומה גם שנרשם גידול בעיבוד השטחים לגידולי הירקות, בעקבות ההסדר שהושג לאחרונה עם המגדלים.

בינתיים, מוסיף סופר "הצופה", נרשמה ירידה משמעותית בהיקף יבוא הירקות מרצועת עזה, לאחר שהתברר כי אחוז ניכר מיבולים אלה עובר במי ביוב מסוכנים. מעקב הפיקוח של משרד החקלאות גילה גם ערב ראש השנה להחזיר כמויות גדולות של ירקות חזרה לרצועת עזה, לאחר שבבדיקות התברר כי תוך ההבטחות של אנשי החקלאות שם, התנהגות החקלאית מסוכנת לבריאות אוכלי הירקות, שכן הם מזוהמים במי הביוב שבהם מרבים להשתמש חקלאי הרצועה.

ישראלה אורון – קצינת ח"ן ראשית

מאת בני שוקרון, סופרנו הצבאי

אל"מ ישראלה אורון מתמנה היום לתפקיד קצינת ח"ן ראשית של צה"ל ותועלה לדרגת תת־אלוף. אל"מ אורון תחליף את תא"ל יהודית בדנגן, שאמורה להשתחרר מצה"ל.

אורון נולדה ב־9 בספטמבר 1952 בברית המועצות, ועלתה לארץ ב־1957.

התגייסה לצה"ל באוקטובר 1970, מילאה שורת תפקידים בחיל האוויר ובמטה הח"ן עד לתפקיד מפקדת בה"ד 12. בהמשך שימשה בתפקיד בכיר ביחידת דובר צה"ל.

בשנת 1993 התמנתה לתפקיד מדריכה במכללה לבטחון לאומי והיתה הקצינה הראשונה והיחידה [illegible] בתפקיד זה.

אל"מ אורון בוגרת קורס מוסמכים, בעלת תואר ראשון בפסיכולוגיה באוניברסיטת חיפה ולקראת סיום תואר שני בפקולטה למינהל עסקים באוניברסיטת תל־אביב. גרושה ואם לבת.

רמת־גן

סניף רמת גן

פתיחת העונה – ערב התעודדות

פתיחת עונת הפעילות תתקיים, אי"ה, ביום ראשון ו' תשרי (11.9) בשעה 20.00 במועדון החברה, הבעש"ט 13, רמת־גן.

ברכות: הה' חנה מלמר, ס/יו"ר.

הרצאה: סליחה כפרה וטהרה – הרב ד"ר מאיר גרוזמן.

סיפורו של ניגון: מוסיקה ופולקלור יהודי ע"י גנן הקלרינט – יצחק סל.

לוח הצפה

התקשרות בחברות ואמינות

דירות למכירה ולהשכרה - כללי

● דירות למכירה 3 חדרים מסודרת ויפה, דוד"ש ק"ב טלפון 03־313993.

ירושלים

● למכירה דירה 3 חדרים + מרפסת בקומה א' במקור ברוך, רחוב שקס. טל' 03־5409403.

שידוכים

● שדכנית מסורה בעיקר לדתיים. נא לפנות ת.ד. 2050 בני־ברק.

שערים יציגים ל־8.9.94

סל המטבעות	3.3699
דולר ארה"ב	3.0240
מארק גרמני	1.9504
לירה שטרלינג	4.6747
פרנק צרפתי	0.5691
ין יפני (100)	3.0450
גילדן הולנדי	1.7395
פרנק שוייצרי	2.3310
כתר שבדי	0.3982
כתר נורבגי	0.4437
כתר דני	0.4930
מארק פיני	0.6010
דולר קנדי	2.2101
דולר אוסטרלי	2.2476
רנד דר' אפריקני	0.8488
פרנק בלגי (10)	0.9469
שילינג אוסטרי (10)	2.7710
לירה איטלקית (1000)	1.9185
לירה אירית	4.6157
פזטה ספרדית (100)	2.3430
יחידת מטבע אירופית	3.7148

מגן דוד

אופקים 07־274767, אור־יהודה 03־9311111, אזור 03־9642333, אילת 07־372333, אריאל 03־9366111, אשדוד 08־551333, אשכול/צוחר 07־274767, אשקלון 08־551333, באר־שבע 274767־07, בית־שאן 06־553333, בית־שמש 02־523133, בני־ברק 03־5793333, בת־ים 03־9642333, גבעתיים 03־5793333, גבעת־שמואל 03־9311111, דימונה 07־559333, הרצליה 03־9311111, הוד־השרון־יעקב 09־623333, חדרה 09־623333, חולון 03־9642333, חיפה 04־512233, הגליל־העליון־גלילית 06־790111, טבריה 06־790111, יבנה 08־451333, יהוד 03־5460111, יקנעם 04־512233, ירוחם 559333־07, ירושלים 02־523133, כפר־סבא 03־9311111, כרמיאל 04־912333, לוד 03־9642333, מגדל־העמק 06־553333, מעלות 04־912333, מצפה־רמון 07־586058, נהריה 04־912333, נוה זהר 07־957222, נצרת־עילית 06־553333, נתיבות 07־274767, נתניה 09־623333, עכו 04־912333, עפולה 553333־06, ערד 07־559333, פתח־תקוה 03־9311111, צפת 06־790111, קצרין 06־790111, קרית־אונו 03־9311111, קרית־גת 08־551333, קרית־טבעון 04־512233, קרית־ביאליק 04־512233, קרית־מוצקין 04־512233, קרית־מלאכי 08־551333, קרני־שומרון 929222־09, קרית־שמונה 06־944334, ראשון־לציון 03־9642333, ראש־פינה 06־790111, רחובות 08־9642333, רמלה 03־9642333, רמת־גן 03־5793333, רמת־השרון 03־9311111, רעננה 03־9311111, שדרות 08־551333, תל־אביב 03־5460111.

בנק המזרחי – שערי חליפין במט"ח

שערי קניה מכירה של בנקנוטים, העברות במטבע חוץ ליום 8.9.94, עד למחרת בשעה 12.30. לעסקות בדולרים עד לסך 1,000 דולר וביתר המטבעות עד שווי 500 דולר יהיו כמפורט להלן:

בנוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יח'	שערי קניה (צ'קים והעברות)	שער מכירה (צ'קים והעברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה"ב	דולר	1	3.0008	3.0431	2.9600	3.0900
בריטניה	לישט	1	4.6407	4.7062	4.5700	4.7800
שוודיה	כתר	1	0.3947	0.4004	0.3800	0.4100
שווייץ	פרנק	1	2.3118	2.3445	2.2800	2.3800
קנדה	דולר	1	2.1919	2.2229	2.1600	2.2600
פינלנד	מארק	1	0.5964	0.6048	0.5800	0.6100
גרמניה	מארק	1	1.9360	1.9633	1.9000	1.9900
דנמרק	כתר	1	0.4894	0.4963	0.4800	0.5000
הולנד	גולדן	1	1.7270	1.7514	1.7000	1.7800
איטליה	לירה	1000	1.9028	1.9297	1.8700	1.9600
אוסטרליה	דולר	1	2.2295	2.2610	2.1900	2.3000
אוסטריה	שילינג	10	2.7493	2.7881	2.7100	2.8300
צרפת	פרנק	1	0.5648	0.5728	0.5500	0.5800
נורווגיה	כתר	1	0.4403	0.4465	0.4300	0.4500
יפאן	ין	100	3.0234	3.0661	2.9800	3.1100

בתי חולים

יום שישי

ירושלים

שערי צדק (פנימית, הדסה עין כרם (כירורגית, אורטופדיה, נשים, עיניים, א.א.ג.), ביקור חולים (ילדים).

תל־אביב והמרכז

שיבא (כל המחלקות), בילינסון (כל המחלקות), איכילוב (כל המחלקות), וולפסון (כל המחלקות), אסף הרופא (כל המחלקות).

עזרה ראשונה רפואית

ראשון־לציון, חולון ובת־ים – אמריקן מדיקל סנטר – עזרה ראשונה רפואית לילדים ולמבוגרים כל יום מ־17.00 עד 23.00. לפרטים נוספים בטל' 03־9631631.

שבת

ירושלים

הדסה עין כרם (פנימית, כירורגית, אורטופדיה, עיניים, א.א.ג.), ביקור חולים (נשים), שערי צדק (ילדים).

תל־אביב והמרכז

שיבא (כל המחלקות), בילינסון (כל המחלקות), וולפסון (כל המחלקות), אסף הרופא (כל המחלקות), איכילוב (כל המחלקות).

עזרה ראשונה רפואית

ראשון־לציון, חולון ובת־ים – אמריקן מדיקל סנטר – עזרה ראשונה רפואית לילדים ולמבוגרים כל יום מ־17.00 עד 23.00. לפרטים נוספים בטל' 03־9631631.

בתי מרקחת

יום שישי

ירושלים: ארנונה, לייב יפה 9 731901.

ת"א: אחוה, דיזנגוף 165 5224717, בבלי, עוזיאל 1 (פינת סולדנו) 6040552.

בני־ברק: הגיגה, ארלוזורוב 81 ר"ג 6721489.

חולון: גני בת־ים, הנביאים 3 5515671.

פ"ת: קופ"ח כללית, ההסתדרות 21 9343395.

נתניה: כלל פארם, שד' בנימין 60 358091.

שבת

ירושלים: שטראוס, אבינדורי 3 706660.

ת"א: הבימה, דיזנגוף 17 5288465, בס, פרישמן 66 5237326.

בני־ברק: פינצי, חיבת ציון 42 ר"ג 6182821.

חולון: תקוה, כפר סטרומה חולון 5042428.

פ"ת: קופ"ח כללית רח' ההסתדרות 21 9343395.

נתניה: קניון השרון, הרצל 617766.

טלוויזיה

יום שישי

חינוכית

08.00 תולדות התרבות המערבית; 08.30 קייט ואלי; 09.00 סרט קלנוע; 10.45 אבא לעניין; 11.10 משפחה אוהבת; 12.00 אבות ישורון 1990; 13.00 זומבים; 13.30 צאבלה; 14.00 צללים מן ההיכל; 16.00 כל פעם בתורף – שיחה עם בני משפחתו של הנווט ערן כהן, שנעדר מאז מלחמת יום הכפורים.

כללית

06.30 חדשות בעברית – מבזק; 06.31 מהדורת חדשות בערבית; 06.45 האפצוברים מהמאדים; 07.00 בוקר טוב ישראל; 15.00 קליידוסקופ; 15.30 צולם ביום חול; 16.00 שידורי הטלוויזיה החינוכית; 16.30 חדשות באנגלית; 16.40 משפחות (ע); 17.05 על המרקע (ע).

ערוץ 2

08.00 משפט קטן; 08.30 מבחן בד; 09.30 סיישי סרט – קונגו; 11.30 ממאראת; 12.00 ילדי המרחב הדרומי; 12.30 דובל'ה; 13.00 כבת נגד; 14.00 השבוע; 14.30 גבריאלה; 16.00 הימים האמיציים; 17.00 חדשות.

מוצאי שבת

כללית

19.00 חדשות (ע); 19.30 מרדה תעודה (ע); 20.00 קונצרט חוגה; 21.00 רואים עולם; 21.55 גריים על הבונות; 22.20 הלילה האמיתון בפרוסס; 23.55 חדשות; 24.00 מוסיקה של יום.

ערוץ 2

20.30 הדיקה ה־91; 21.45 בחוקת חף מפשע; 23.30 חדשות; 23.35 בחוקת חף מפשע – המשך.

רדיו

יום שישי

קול המוסיקה

06.06 לקום עם מוסיקה; 09.00 תכניות הבוקר של קול המוסיקה; 13.57 בינת שיר; 14.05 שבוע בתזמורת; 14.06 קונצרט צהריים; 16.00 כבקשתך.

רשת א'

06.06 שירים עבריים; 08.05 זה רגע; 09.05 על הפרק; 10.05 יש עצה; 11.05 הירושלמים; 12.05 עונג שבת; 14.05 בראש צעיר; 15.05 קבלת שבת; 16.05 הדיר דרמה; 17.05 קול האמנויות.

רשת ב'

06.06 הבוקר הזה; 09.05 מה יהיה; 11.05 שריקת פתיחה; 12.05 בחצי היום; 14.05 שירים עבריים; 14.45 עיתונות חוץ; 15.05 הודעה על זמני הדלקת הנרות; 15.06 עם עדנה פאר; 16.05 שירים עם חיים קינן; 17.05 פני שבת.

רשת ג'

06.06 מעורב ישראלי; 08.05 שבעים שמונים; 10.05 אגן הים התיכון; 13.05 צפיחית בדבש; 15.05 לפנות ערב; 17.05 כאן שם ובכל מקום.

ערוץ 7

06.30 שיר של יום; 07.05 משנה יומית; 08.05 פינת הלכה; 09.05 דיוקנו של אדיר; 09.30 מבעד למסך; 10.00 הה"כ רב שילנסקי; 10.05 דיקור; 11.05 הרב מ. לאו פיוטים; 12.05 דש עם שיר; 13.00 אבי ראם; 14.05 פרשת השבוע; 14.30 לקראת שבת; 15.05 הרב מ. אליהו.

מוצאי שבת

קול המוסיקה

20.05 אורחים באולפן; 21.00 מאולמי הקונצרטים בעולם.

רשת א'

19.05 מוזה; 20.05 השושנה פורחת; 21.05 קפה ראשי; 22.05 מלווה מלכה; 23.05 סליחות.

רשת ב'

19.05 עברה שבת; 21.05 דוויד ברוזה; 00.05 יומן חצות; 00.30 לתוך הלילה; 05.05 אור ראשון.

רשת ג'

20.05 פומנהמוז; 22.05 הו אילנה; 23.05 הכל גאז; 00.05 רוקנצרט.

ערוץ 7

21.50 על גבול האור; 21.40 הרב מ. לאו/ זמר חסידי; 22.05 שעת אירוח; 23.05 פיוטים.

שערי הדולר בעולם

השערים נכונים לאתמול, שעה 20.00, שעון ישראל

	נמוך	גבוה	אחרון	שינוי יומי באחוזים
ליש"ט*	1.5414	1.5497	1.5449	−0.0005
מרק	1.5465	1.5620	1.5570	+0.0063
פר"ש	1.2925	1.3070	1.3040	+0.0077
פר"צ	5.3000	5.3510	5.3325	+0.0205
ין	99.08	99.65	99.43	+0.0000
זהב**	389.25	392.40	391.05	+0.6000
כסף**	5.3000	5.3510	5.3325	+0.0205
מדד הדאו ג'ונס	3,903.07	3,909.47	3,883.22	+16.82

* השער בדולרים
** אונקיה בזהב

הנתונים מוגשים באדיבות חברת קומססוק טריידינג בע"מ
מתווים מורשים בחוזים עתידיים ואופציות בניירות ערך. טל' 02־244963, פקס 02־244876, תל אביב 03־5758828, פקס 03־5758890

פרוט שערים לקרנות — בנק המזרחי

שם קרן	מספר קרן	מחיר יחידה	מחיר פדיון	אחוז שינוי
המרה	5120274	928.80	918.44	1.13
חלמיש	5120050	254.30	251.47	0.84
לשם	5120076	1,098.60	1,086.26	1.07
מזרחי אייל אג"ח	5120654	82.94	82.46	0.74
מזרחי אייל מניות	5120555	90.77	90.23	2.57
סלע	5120134	996.60	987.85	0.68
עידית	5120175	3,266.31	3,228.75	1.37
עמדה משולבת	5120159	248.02	246.18	3.71
עמדה אג"ח מדינה	5120092	885.94	878.20	0.41
עמדה משתנים	5120118	1,578.46	1,560.68	3.57
עמדה 10	5120431	148.39	146.70	1.74
עמדה מטוף	5120498	148.95	147.64	3.24
עמדה יצוא	5120597	72.65	71.78	2.00
עמדה כוללת	5120019	170.32	168.40	1.24
צוק	5120373	274.88	273.52	0.70

אופנת ברוך בע"מ

הנדון: הודעה על אסיפה כללית

הננו להודיעכם כי ביום 30.9.94 בשעה 09.00 תתקיים במשרדי החברה באיזור התעשיה קרית אליעזר נתניה, אסיפה כללית שלא מן המנין של בעלי מניות.

על סדר יומה של האסיפה: קבלת החלטה מיוחדת בדבר שינוי שמה של החברה, וקבלת החלטה שלא מן המנין לאישור הסכם למכר עסקי הטכסטיל של החברה.

בעל מניות הרשאי להיות נוכח ולהצביע באסיפה הנ"ל רשאי למנות שלוח, שיהיה נוכח ויצביע במקומו. כתב מינוי שלוח להצבעה ויפוי כח או כתב הרשאה אחר שבמכוח נעשה המינוי, או העתקים מאושרים ע"י נוטריון, יש להפקיד במשרדה הרשום של החברה לפחות 48 שעות לפני מועד האסיפה.

אם תוך חצי שעה מהמועד שנקבע לאסיפה לא ימצא מנין חוקי תדחה האסיפה מאליה בשבוע אחד לאותה השעה ולאותו המקום.

בכבוד רב, אופנת ברוך בע"מ

בימים הנוראים וביום הכיפורים
עזרו בעין יפה לסובלים

יהודים רחמנים בני רחמנים בכל אתר ואתר

אליכם אישים יקרים אקרא בענין הצלת נפשות ממש עבור אחד מבני ציון היקרים ת"ח גדול ומרביץ תורה לעדרים בעל משפחה של 15 נפשות כ"י אשר נקלע בעל כרחו למצוקה כלכלית קשה מאוד ומצב זה הביא להתדרדרות חמורה במצב בריאותו עד שהוצרך כעת לעבור ניתוח לב פתוח מסובך שעלה הון רב. וזאת בנוסף לחובות הנוראים הרובצים עליו והדוחקים בו עד למאוד ולרש אין כל לפרנסת ביתו הגדולה.

אי לכך פונים אנו בקריאה נרגשת אל אחינו בני ישראל להתנדב בעין יפה בענין נשגב זה. כל אחד כפי יכולתו וזכות המצוה תעמוד לכם ולבני ביתכם להתברך בכל מילי דמיטב לאורך ימים ושנים.

תרומות נא לשלוח לפי הכתובות דלהלן:
(ולציין עבור "הצלת נפשות")

הרב זלמן נחמיה גולדברג
ביה"ד הרבני ירושלים, רח' אלקנה 12 א' י-ם.

הרב לוי יצחק הלפרין
ראש המכון המדעי טכנולוגי להלכה רח' גשר החיים 14 ג' י-ם.

הרב שמחה הכהן קוק
רבה הראשי של רחובות, רח' שמעוני דוד 4 רחובות

פרופ' גרין זאב
הפקולטה למדעי הבריאות אוניברסיטת בן גוריון בנגב
רח' מבצע נחשון 51/1 באר שבע מיקוד 84451.

ד"ר יעקבסון זאב
מנהל מח' גסטרו ביה"ח שערי צדק, רח' המשוררים 2 הרובע היהודי י-ם.

פרופ' לב זאב
אוניברסיטה העברית המחלקה לפיזיקה, רח' הפיסגה 5 י-ם.

פרופ' פרנקל בנימין זאב
אוניברסיטה העברית המחלקה לפיזיקה, רח' הפלמ"ח 26 י-ם.

או לחשבון בבנק הדואר מס' 7642942

עשה למען תינוקות

"אפרת" - האגודה היחידה בישראל, הפועלת במרץ בעצת גדולי־ישראל, לעידוד הילודה ולמניעת הפלות שאינן הכרחיות,

עורכת

מגבית חירום להצלת תינוקות

שעשרות אלפי ילדים ראו אור־עולם בזכות "אפרת".

תרומה ל"אפרת" היא תרומה לחיזוקו של העם היהודי.

העבירו תרומותיכם ל"אפרת" (התרומות מקנות זיכוי במס הכנסה)

יהי"ר שתהא השנה הזאת - שנה שלא תפיל אשה פרי בטנה!

"אפרת", האגודה לעידוד הילודה

ת.ד. 6325 ירושלים 91062

מילגות יד אבי הישוב

הננו מתכבדים להודיע כי בהתאם להחלטות ועדת הבחירה הוענקו מילגות לשנת **תשנ"ה** לאברכים מצטיינים המקדישים את זמנם המלא ללימוד תורה.

מקבלי המילגות לשנה ראשונה הם:

שם האברך		שם הכולל
אריה ליב	אוירבך	מיר
חנוך	הבלין	בית הלל
אהרן	זילבר	ברכת הלל
עקיבא	מדלוב	תלמוד ומעשה
אברהם	מוצרי	בימ"ד גבוה דאמריקה
משה	ספטימוס	משך חכמה
יוסף שלמה	פינס	מיר
משה אהרן	רביץ	עיון התלמוד
שלמה	רותם	אופקים
משה גבריאל	שנברגר	בית התלמוד
יוסי	פרנקל	ברכת משה

מקבלי המילגות לשנה שניה:

יעקב	אנגלנדר	אור אליהו
רפאל	ברייזכר	כנסת יהודה
יצחק מאיר	גורא	בית התלמוד
אריה ליב	וולפא	בית הכרם
משה מרדכי	חדש	בימ"ד לתורה
מנחם שמואל	כהן	אור ישראל
שלמה	לובל	צאנז ־ ירושלים
יצחק	ליברמן	אהל ישראל
אברהם	מישקובסקי	דברי שיר
יהושע	מן	בית הלל
אברהם	פינס	עיון התלמוד

מקבלי המילגות לשנה שלישית:

יוסף	אלפנט	מיר
שמעון	בא־גד	זכרון דוד
יורם	דגני	הרי יהודה
מרדכי	דרבקין	פוניבז'
יצחק	מישקובסקי	אור אליהו
דניאל	מן	ארץ חמדה
אליהו	מנדלביץ	תורה אור
ישראל יעקב	פינקוס	מיר
יונתן	רוזין	ברכת משה
רפאל	שינדלר	אור אלחנן
שמואל דוד	שפירא	מיר

ראשי כוללים שלומדים בהם למעלה מ־10 אברכים באופן מלא, מתבקשים לפנות אלינו לקבלת טופס להגשת בקשה ל"מילגות יד אבי הישוב" לשנת תשנ"ו.

במכתב הפניה יש לציין את שם ראש הכולל, הכתובת המלאה של הכולל ושמות האברכים הלומדים בו באופן מלא.

המעוניינים יפנו ל: יד אבי הישוב
ת"ד 7912 ירושלים 91078

בצער רב וביגון עמוק, אנו מודיעים על פטירתה של אימנו וסבתנו היקרה

חיה מרים נאה

הלויה תצא היום, יום שישי ב' תשרי תשנ"ה (9.9.94), בשעה 10.00, מבית הלוויות שמגר בירושלים, לבית העלמין בגבעת שאול.

השבעה בבית בתה, רחוב הרצפלד 27, קרית ארבע.

האבלים: הדסה ויגאל כהן וב"ב
רוחמה וצביקה נאה וב"ב

אוניברסיטת בר־אילן

המכון הגבוה לתורה ע"ש לרביג דיל ואריקה יסלזון
חברי ההנהלה · מועצת השוחרים

משתתפים בצערו הרב של מנהל המדרשה לבנות

הרב יצחק כהן

על פטירת אמו

מרת גניה כהן ע"ה

המקום ינחם אותך בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוסיף לדאבה עוד

ד"ר משה גרין, יו"ר ההנהלה
דוד פרידמן, יו"ר מועצת השוחרים

לפנימיה תורנית לבנות (תיכון) ע"י בר־אילן

דרושות:

1) **מדריכה**
בשכר/ש"ל שנה ב' – בוגרת אולפנא או קומונרית, מדריכה בבנ"ע ועזרא.

2) **ענ"ס** לעבודה בשעות הערב

לפנות לאבי: עבודה: 03־6190488, 6183806
בית: 6188427

האזינו

מחר מוצש"ק שובה

ל"סליחות"

מבית הכנסת הגדול ר"ג
ברשת א' בשעה 10.00

מפי החזן המהולל
ר' אהרון שלמה וייסמן
ומקהלת רננים
בניצוחו של
מר אבי שילה

ירושלים
עיריית ירושלים
האגף לתרבות
המחלקה למורשת ישראל

תחרות הסוכה הנאה - תשנ"ה

עיריית ירושלים מכריזה בזה על תחרות הסוכה הנאה בין אזרחי ירושלים.

המעוניינים לקחת חלק בתחרות יתקשרו למחלקה למורשת ישראל, רח' תיי אדם 2, טל' 250644.
הרישום יסתיים עד ליום ראשון, י"ג תשרי תשנ"ה (18.9.94).

צוות שופטים יעבור בין הסוכות בערב החג, יום שני, י"ד תשרי תשנ"ה (19.9.94), בשעות לפני הצהרים.

לזוכים יוענקו פרסים: קופסת אתרוג, גביע יין, ספרים

הענקת הפרסים - במסגרת שמחת בית השואבה שבגן הפעמון.

שמחת בית השואבה בגן הפעמון
בהשתתפות:
צמד הגילגלים בשירי חג ומסורת ● גנן הקלרינט - שמואל אחיעזר
יום חמישי, י"ז תשרי (22.9.94), בשעה 4.30 אחה"צ
הציבור מוזמן

המחלקה להסברה

הצופה
עיתון יומי
HATZOFE DAILY

הוצ"ל הצופה בע"מ
עורך: משה אישון; מנכ"ל: נתן אשל; מערכת ומנהלה: תל־אביב, המסגר 66, טל' 5622951, ת"ד 2045, חשבון בנק הדואר: 4411449, פקסימיליה: טל' 5621502; סניף ירושלים: רח' בן יהודה 3, ת"ד 1148, טל' 02־234910, בערב טל' 02־639524; סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 1, טל' 04־663628, בערב 04־717145.
פקס משעה 2.00 בצהרים 04־717145
אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ולסגנונן

זהירות: שוחטים 'חאפרים' בת"א

המחלקה לכשרות של הרבנות הראשית בתל־אביב פירסמה אזהרה שלא להזקק לשוחטים בלתי מוסמכים בשחיטת עופות "הכיפורות". השוחטים הבלתי מוסמכים מציעים בימים אלה את שירותיהם בתל־אביב וגורמים להכשלת הרבים במאכלי "טריפות" – נאמר באזהרה.

בפניה לציבור הרב צויין, כי הוחלט להצמיד לראשונה "תגי זיהוי" לשוחטים המוסמכים והמאושרים, ולמקד את השחיטה הרבה שלקראת יום הכיפורים בשלושה מוקדים מרכזיים בשוק הכרמל, העליה ושכונת התקוה.

לכתב עתי"ם נמסר, כי מחלקת הכשרות נאלצה לצאת באזהרה כזו, נוכח ריבוי מספרם של "מתחזים לשוחטים" המבצעים את עבודות השחיטה ללא כל הסמכה, רק כדי להפיק רווחים.

הרב בן־ציון נשר, ראש מחלקת כשרות בשר שליד המועצה הדתית לתל־אביב, מסר לכתב עתי"ם, כי "בעיקרון, הצלחנו לחסל את השחיטה הבלתי־מוסמכת שהייתה בעיקר בשוק הכרמל, ו. מנהג הכפרות הוא בבחינת 'פירצה הקוראת לגנב' ועל כן נערכנו בהתאם", אמר.

נסיכה מתאילנד מגיעה הבוקר לביקור בישראל

בתו של מלך תאילנד, הנסיכה פרופ' צולאבהורן מאהידול תקיים בישראל ביקור רשמי, החל מהיום.

הביקור יערך ששה ימים ואל הנסיכה יתלווה בעלה שהוא הנספח האוירי של תאילנד בוושינגטון וכן פמליה המונה 20 איש.

במהלך ביקורה, תסעד הנסיכה על שולחנם של שר החוץ ושל נשיא המדינה ותערוך סיורים בירושלים ובאתרים ברחבי הארץ.

לכתב עתי"ם נמסר, כי בעבר כבר ביקרה הנסיכה בישראל במשך 3 חודשים, במהלכם שהתה בקיבוץ כפר בלום.

במסגרת הביקור צפויה חתימה על הסכם לשיתוף פעולה אקדמי בין מכון מחקר שבראשו עומדת הנסיכה לבין מכון וולקני.

המכון שבראשו עומדת הנסיכה שולח משתלמים למדינות שונות ובכללן ישראל.

במהלך ביקורה, תפגש הנסיכה עם משתלמים בכפר חיים וכישורי הערבה.

לנסיכה תארים אקדמאים גבוהים ותארי כבוד מאוניברסיטאות רבות בתחום הכימיה האורגנית.

תשמישי קדושה מהמועצה הדתית כפר הרא"ה – עמק חפר לחבר העמים

בתאום בין מיקי לוין קונסול ישראל באלמה אטה ויהושע טלר יו"ר המועצה הדתית כפר הרא"ה עמק חפר, יצא בדרך האויר משלוח מיוחד של תשמישי קדושה לקהילות באלמה אטה בירת קזחסטאן, לבישקק בירת קירגיזיה (פרונזה), לבית הספר היהודי של חייב הכשמיין והאולפנים לעברית.

המשלוח כלל: מחזורים עברית־רוסית, סליחות, דבש, גביעים, פמוטים, אושפיזין לסוכה, לוחות דינים וכו'.

השנה לא זכו קהילות אלו לקבל שליחים ובעלי תפילה לחגים מישראל, ולפיכך יש חשיבות רבה לקשר בין המועצה הדתית כפר הרא"ה עמק חפר לבין יהודי חבר העמים. קשר זה מחזק ומבסס את פעילות השליחים הקבועים, מדריכי בני עקיבא, ושליחי משרד הדתות, מסייע לעליית הצעירים במסגרת "נעלה", המבוגרים בקליטה הרגילה.

בשיחה הסביר לוין, כי יהודי המקום מתחלקים לשתי קבוצות: הקהילה הבוכרית הוותיקה והקהילה שהתגלתה בתקופת השלטון הקומוניסטי. לשתי הקהילות חשוב קשר זה עם היהדות הדתית הציונית במדינה, ואכן העולים ממדינות אלו באים לארץ עם מטען בסיסי ביהדות המסייע מאוד בקליטה בישראל.

מבצע בגל"צ לאפשר לחיילים בודדים לשוחח במלון עם הוריהם בחו"ל

גלי צה"ל, ביחד עם חברת בזק, נערכו למבצע מיוחד לקראת החגים, מבצע אשר נועד לאפשר לחיילים בודדים בצה"ל לשוחח עם הוריהם הגרים בחו"ל.

לשם כך, נרתמו עורכי התוכנית "קולה של אמא" יחד עם אנשי השיווק של בזק, כדי ליצור קשר טלפוני עם חיילים, שיתקשרו לשם כך לתא טלמסר מיוחד שהוקצב לצורך המבצע.

מגלי־צה"ל נמסר, כי בשל החשיבות המוקנית לקשרים המשפחתיים של החייל הבודד, נערכות רוב השיחות שלא מעל גלי האתר, ורק מקצתן תשודרנה במסגרת התוכנית "קולה של אמא".

מגל"צ נמסר, שמבצע זה הינו נדבך נוסף במסגרת שיפורים המוכנסים לתוכנית הוותיקה "קולה של אמא" מאז תחילת עבודתה של לאה עוז כמגישת התוכנית.

תשמישי קדושה לעולים שהתגייסו למשטרה ב"קישלה"

מאת מופרנו בירושלים

מחזורים, תהילים, סידורי תפילה וכיפות הוענקו אתמול ל־48 עולים חדשים שהתגייסו למשטרה, במסיבה שנערכה בבית הכנסת הקישלה שבעיר העתיקה, המשמש כבית הכנסת לחיילים ושוטרים בירושלים.

בטקס בירכו הרבנים הראשיים בירושלים, הרב יצחק קוליץ והרב שלום משאש. הטקס נערך במסגרת יום עיון והסברה לשוטרים על הימים הנוראים. את המעמד הזה העלה הרב משה ולצברג, רב בית הכנסת הקישלה בירושלים.

ביילין לכינוס בין־דתי באיטליה

סגן שר החוץ יוסי ביילין יצא ביום א' להשתתף בכנס בין־דתי גדול שיערך באסיסי באיטליה, ובו ישתתפו גם נציגים מאיראן, עיראק והודו.

ביילין אמור לשמש אורח הכבוד המרכזי בכנס, המאורגן על־ידי הקהילה הקתולית החשובה בסנט אגידיו הנושא את הכותרת "מפגש בין־דתי למען השלום".

בכנס, הנחשב לאחד היוקרתיים מסוגו, צפויים להשתתף מאות אנשי דת מכל העולם ובהם נציגים מסוריה, עיראק, אירואן, לוב, תוניסיה, מרוקו וירדן. כן יטלו חלק בכינוס מדינאים מרחבי העולם, בהם נשיא פורטוגל מריו סוארס.

לסגן שר החוץ ביילין צפויות פגישות עם הנשיא סוארס וכן עם סגן שר החוץ של הותיקאן המונסיניור צלי.

בתום הכינוס באיטליה, יסע סגן שר החוץ לוושינגטון, שם ישתתף בכינוס מיוחד לציון מלאת שנה להסכם העקרונות עם הפלשתינים.

בערב יום הכיפורים ישוב ביילין ארצה.

נמצאה תרופה יעילה נגד גידולים בעין

מחקר חדש שנערך בבית החולים "שערי צדק" בירושלים מראה, כי תרופה כימותרפית – "מיטומיצין" – יעילה ביותר כנגד גידולים סרטניים בקרנית ובלחמית.

מבית החולים נמסר לכתב עתי"ם, כי התרופה לא היתה עד כה בשימוש רפואת העיניים, אולם באחרונה החלו לטפל בה בחולים שעברו ניתוחי גלאוקומה. ניתוח זה מבוצע בגלגל העין כדי לאפשר ניקוז של נוזל ולהביא לשחרור הלחץ.

ב"שערי צדק" ציינו, כי לנקב היתה נטייה להיסתם על־ידי רקמה שצמחה במקום ולכן החלו במתן התרופה, כדי לעצור את צמיחת התאים.

כמו כן החלו להשתמש בתרופה זו לאחר ניתוחים להסרת תבלולים, כדי למנוע את חזרתם. שיעור ההצלחה היה גבוה ב־25 אחוז.

למכובדי ראש המועצה הדתית שלומי
מר שלמה פרץ ולרעיתו
ברכות לנשואי הבת **הראלה** עב"ג **ירדן**
דפוס שלומי, איזור התעשיה, טל' 04-808060

במלון סוויטות לב ירושלים
בספטמבר, אוקטובר (לא כולל חגים)
מחיר לזוג בסוויטה 350 ש"ח כולל מע"מ
• חדר שינה, סלון ומטבחון
• מיקום מעולה–רחוב המלך ג'ורג' פינת בן יהודה בירושלים
• מסעדה חלבית ובשרית
• מחיר לארוחה למבוגר: 65 ש"ח
• מחיר לארוחה לילד: 55 ש"ח
• ילדים בחדר הורים חינם (לינה+א.בוקר)
• תוספת לסוויטה גדולה: 100 ש"ח ליום
בהכשר בד"צ רבנות ירושלים למהדרין, שמירה לתורה
להזמנות: 02-300333
לב ירושלים LEV YERUSHALAYIM
רח' המלך ג'ורג' 18 פקס: 02-252432

בס"ד
הצעה מיוחדת לציבור הדתי–לאומי
ב'לביא' של בתי ההארחה
נותרו מספר חדרים לסוכות, חול המועד, שבת חול המועד ושמחת תורה.
10% הנחה על הארוח בשמחת תורה
(להזמנות ישירות בלבד) למביא מודעה זו!
שנה טובה ומבורכת – כגיגה לאגיגה טובה
צלצלו עכשיו:
בית הארחה לביא, טל: 06-799450
כשרות ושמיטה למהדרין

בריאות בזכרון יעקב
במלון בית מימון
7 לילות בסוכות
2250 ש"ח לזוג, פנסיון מלא
מיזוג • טלויזיה צבעונית • סאונה וג'קוזי • סוכה • מסעדה כשרה
לפרטים והזמנות: 06-390212.

בס"ד
והתשובה והתפילה והצדקה מעבירין את רוע הגזירה
די לסבל הנוראי!
אחים רחמנים!
משותק בשתי רגליו מגיל צעיר, אשר בימי חייו הקשיב עבר ל"ע ניתוחים מסובכים להצילו משיתוקו הנוראי, וההוצאות הרבות שעלו להון תועפות הגיעו עד לכמאה אלף דולר ואנק אליכם: אחים יקרים! ההורים לא חסכו כל מאמץ לרפואתו ולקחו עליהם חובות עצומים עד שהתמוטטו כליל, ואבי המשותק לקה בהתקף לב חמור המסכן את חייו רח"ל ואין באפשרותו להמשיך במצב זה.
המשותק סובל רבות מפאת מחלתו ואנק מקירות לבו: עברותי בחיי הרבה צער ועגמת נפש, ונוסף עלי כאב על כאב מצבו הקשה של אבי הי"ו. אנא מכם! יהודים רחמנים! "הצילו אותי" מתחנן אני בלב נשבר, בואו לעזרתי להקל מסיבלי הנוראי, עזרו לי לפרוע החובות ולהמשיך בטיפולים הנצרכים, לבל אתמוטט כליל ח"ו.
איככה נוכל לשבת שאננים מכח מצוקתו הנוראית של החולה ומשפחתו המצפים בכליון עיניים לעזרתכם, לבוא להצילם ולתמוך בהם בעת מיצרים הקשה.
ובזכות מצות הצלת נפשות תתברכו מאדון הברכות בשפע ברכה והצלחה אושר ועושר בריאות ונחת וכ"ס.
באו על החתום למען הנ"ל
הרב **שלום משאש** רב הראשי לירושלים
הרב **יצחק קוליץ** רב הראשי לירושלים
הרב **שלמה זלמן אויערבאך**
התרומות נא לשלוח:
הרב **עזריאל אויערבאך** – הפסגה 53 ת.ד. 50585 ירושלים
הרב **משה יוסף מילצקי** – צפניה 21 ירושלים
הרב **משה מרדכי שולזינגר** – השל"ה 18 בני ברק
הרב **שמואל אליעזר שטרן** – קוק 1 בני ברק
הרב **יחיאל במברגר** – גאולה 16 חיפה
הרב **שלמה מילר** – יהלום 9 פתח תקוה
נא לציין עבור החולה המשותק
או בחשבון בנק הדואר ולציין עבור המשותק מס' חרן 6-22015-7

ב"ה
המועצה הדתית חיפה
עיריית חיפה
המחלקה לתרבות תורנית
יריד ארבעת המינים תשנ"ה בחיפה
יריד ארבעת המינים יתקיים אי"ה במדרחוב נורדאו בהדר הכרמל חיפה, ברחבת האמפיתיאטרון, ליד המזרקה הראשית.
היריד יפעל בימים:
★ שישי י"א בתשרי תשנ"ה 16.9.94 בין השעות 08.00 – 14.00
★ מוצאי שבת י"ב בתשרי תשנ"ה 17.9.94 בין השעות 19.30 – 23.00
★ ביום ראשון י"ג בתשרי תשנ"ה 18.9.94 בין השעות 07.00 – 23.00
★ ערב חג הסוכות בין השעות 08.00 – 13.00
סדרי הרשמה וקבלת דוכני מכירה
■ מכירת ארבעת המינים תותר אך ורק ברחבת מדרחוב נורדאו, ובדוכני מכירה מסודרים, אשר יסופקו ע"י עיריית חיפה. לשם קבלת אישורי־מכירה יש להרשם תחילה, באגף לפיקות עירוני רחוב השומר 1, בימים: ראשון עד שלישי, ו' עד ח' בתשרי תשנ"ה 11-13.9.94 בין השעות 08.00 – 14.00 טל' 670933.
■ נא להצטייד בתעודת זהות, בצילום תעודת הזהות וב־2 תמונות של הנרשם.
■ דוכני המכירה ימסרו למקבלי־האישורים במקום ביום פתיחת היריד, י"א בתשרי תשנ"ה, 16.9.94, החל בשעה 6.30 בבוקר, תמורת תשלום בסך 400 ש"ח לדוכן.
(ניתן לשריין מקום ביריד על ידי תשלום מוקדם. פרטים באגף הפיקוח)
מספר הדוכנים מוגבל • עדיפות תנתן לתושבי חיפה
בברכת שנה טובה וחג שמח

פיס צ'אנס
ההגרלה מיום 8.9.94

♠	♥	♦	♣
J	8	Q	10

בס"ד
המפד"ל מאמינה – בירושלים השלימה
ציבור שוחרי ירושלים השלימה מכל רחבי הארץ – מוזמנים
"למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט"
עצרת המפד"ל להזדהות עם ירושלים
תתקיים אי"ה ביום רביעי, ט"ז בתשרי תשנ"ה (21.9.94), א' דחול המועד סוכות, בשעה 5.00 אחה"צ, בגן סאקר בירושלים.
פתיחה: מקהלת פרחי ירושלים בניצוחו של **חנן אביטל**
בהשתתפות: הרב **משה צבי נריה** שליט"א
ח"כ מר **זבולון המר** – יו"ר המפד"ל
ח"כ מר **אהוד אולמרט** – ראש העיר ירושלים
ח"כ הרב **יצחק לוי** – מזכ"ל המפד"ל
מר **שמואל מאיר** – סגן ראש העיר ירושלים
מנחה: מר **זבולון אורלב**
בתכנית האמנותית:
הזמר החסידי העולמי אברהם פריד בתכניתו המלאה
והזמר החסידי דדי גראוכר
ניצוח וניהול מוזיקאלי משה לאופר
הצבור מוזמן בהמוניו **המפלגה הדתית לאומית**
ישיבה נפרדת על הדשא
במשך היום תינתן הדרכה חינם ב: ★ **טיילת שרובר.** ★ **תצפית הר הצופים.** ★ **תצפית ימין מצפה.** ★ **תצפית בית אורות.**
פרטים בטלפון 02-255804 בדור הצעיר של המפד"ל 03-5442151
באגוד המושבים 03-5461762 ב"אמונה" 03-6054184

בס"ד
■ **בית שלום** שבנייתו מסתיימת בימים אלה ממוקם בסמוך לרחובות דיזנגוף ושדרות בן-גוריון.
■ **בבית שלום** יחידות דיור מרווחות לזוגות וליחידים.
■ **בבית שלום** חיים קהילתיים דתיים מגוונים וערים.
■ **בבית שלום** טיפול כוללני לעצמאים ולסיעודיים.
בתקופת החגים תהיינה הדירות פתוחות במועדים הבאים:
יום א'–11/9, יום ב'– 12/9,
יום ד'– 20/9, יום ה'– 22/9
ויום א'–25/9 בין 10.00–13.00.
רעות
רעות-שרות נשים סוציאלי
רח' מרגולין 5 ת"א טל' 03-5372012
שיבה טובה במרכז ת"א
בואו לבקר בדירה לדוגמא
פתוח בימים שני ורביעי 10.00–13.00.
לתאום מועד אחר טל' 5224708, 03-5372012
חיים ארוכים של אושר וכבוד

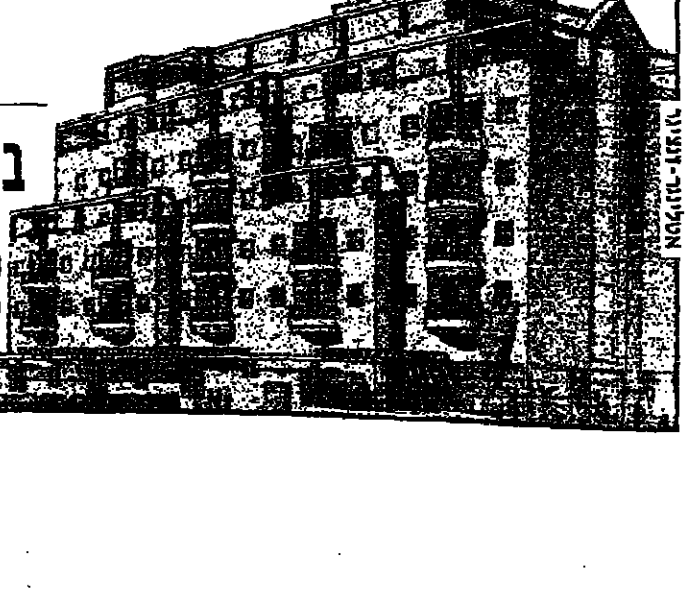

בית שלום
רחוב צבי גרץ
(פינת שי"ר) ת"א
טל. 03-5224708

אוניברסיטת בר־אילן
הפקולטה למדעי החברה
המח' לסוציולוגיה
משתתפים באבלו של
ד"ר שמעון קופר ומשפ'
על פטירת **אמו ז"ל**
בנחמת ציון וירושלים תנוחמו
הסגל האקדמי והמינהלי

לשלמה יניב עובד מח' משק
השתתפותנו בצערך
במות **אביך** ז"ל
בנחמת ציון וירושלים תנוחמו ולא תוסיפו לדאבה עוד.
בנק המזרחי
ההנהלה המרכזית

אזכרה וקריאת בית כנסת
ע"ש **אמיתי – צדוק קאפח** הי"ד
האזכרה תתקיים בבית אל:
ביום שני ז' תשרי התשנ"ה 12.9.94
העליה לקבר: 16.00
קריאת הרחבה ובית הכנסת ע"ש אמיתי צדוק הי"ד: 17.00
סיום מסכת הרבים לזכרו: 18.00
אוטובוס מבנייני האומה בירושלים בשעה 15.15, מקדימים: 15.00